

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГОСПОДСТВО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

1

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає

Українська Видавнича Спілка

A REFEREED

No. 1 (514), January, 1991, Vol. XLIV

LIBERATION PATH

Ukrainian Political
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by
Ukrainian Publishers Ltd.

ISSN: 0042-9422

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів
Заступник Відп. Ред. і Літер. Ред. — мгр Ольга Керзюк
Технічний Редактор — Володимир Гуменюк

Члени Редакційної Колегії:

д-р А. Бедрій, проф. д-р Г. Васькович, проф. д-р С. Галамай,
ред. С. Караванський, мгр О. Коваль, проф. д-р В. Косик,
д-р О. Кушпет, інж. В. Олеськів, д-р Б. Стебельський,
проф. П. Цимбалістий

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF.

Тел.: 071 607 6266/7

Факс: 071 607 6737

Матеріали, підписані прізвищем чи псевдонімом, не завжди відповідають
поглядам Редакційної Колегії. Редакція застерігає собі право
скорочувати статті і виправляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1991 РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Окреме число
Австралія	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
Австрія	765 шіл.	400 шіл.	80 шіл.
Аргентина	(Амер. дол.) 40 дол.	20 дол.	4 дол.
Бельгія	2200 б.фр.	1200 б.фр.	250 б.фр.
Вел. Британія	ф.30.00	ф.16.00	ф.3.25
Канада	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
США	65 дол.	35 дол.	6.50 дол.
Німеччина	120 н.м.	65 н.м.	12.50 н.м.
Франція	350 фр.	180 фр.	35 фр.
Швеція	350 кор.	180 кор.	35 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.
Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адре-
су Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам ви-
гідніше — на адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.
Чеки виставляти на: Ukrainian Publishers Ltd.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 1 (514)

СІЧЕНЬ, 1991

Річник XLIV

Зміст І-ої книжки

Питання національного визволення

Роман Радзанин: МАТИ-УКРАЇНА КЛИЧЕ: «СИНИ МОЇ НА ЧУЖИНІ, НА ЧУЖІЙ РОБОТІ»	3
О. Коваль: УКРАЇНА В БОРОТБІ ЗА СВОЮ ДЕРЖАВНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ	6
Євген Сверстюк: НА ЗЕМЛІ, БЛАГОСЛОВЕННИЙ АПОСТОЛОМ (Прод., 2)	16
Сергій Жижка: ПРО СТРАТЕГІЮ І ТАКТИКУ	31
В. Кульчицький-Гут: "SOVIET DISUNION" ТА ЇЇ АМЕРИКАНСЬКІ КРИТИКИ	46
Святослав Караванський: ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ОЛЕКСАНДРОВІ СОЛЖЕНИЦІНУ	50
С. Мечник: З'їзд КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ І ХХVІІІ З'їзд КПСС	56

Поетія, проза

Леонід Кисельов: КАТЕРИНА	67
Іван Гнатюк: «КОВЗАР»	68
Дмитро Гриньків: ПОРАДЬ МІ, ТАРАСЕ	69
Вогдан Стельмаг: У МІСТІ ЛИЦАРІВ, ХРАМІВ, МУЗЕЇВ	70
Ліна Костенко: ЗАВОРОЖИ МЕНЕ, ВОЛХВЕ	71
Петро Марусик: ЧИТАЮЧИ «КОВЗАРА»	72
Святослав Караванський: ТВОЇМИ СЛОВАМИ ТЕБЕ Й ЗАСУДЯТЬ (Мовна консультація)	73
о. Євген Небесняк: ЖИТТЯ І ПАЛОМНИЦТВО ДАНИЛА — ІГУМЕНА РУСЬКОЇ ЗЕМЛІ (Продовження, 2)	75

Рецензії, огляди

Ольга Керзюк: КРАПЛИНА КРОВИ НАРОДУ	79
---	----

З першого фронту боротьби за УССД

— ЗДЕМОНТУВАЛИ ЛЕНІНА У ЛЬВОВІ	83
— ГОЛОДІВКА СТУДЕНТІВ У КИЄВІ І ЗВ'ЯЗАНІ З ТИМ ПОДІЇ	87
Анатолій Лупиніс: ЯВНИЙ ШЛЯХ ТВОРЕННЯ ДЕРЖАВИ — ТРАДИЦІЙНИЙ	93
Анатолій Шербатюк: УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ СЬОГОДНІ	98
Мирослав Левицький: У НАПРЯМКУ БУДУЧОСТІ	100
— НА ГОРІ ЛИСОНЯ	104
Іван Кандиба: ВІД БЕРЕЖАН ДО КАДРИ СІЧОВИКИ МАНДЖАЛИ	104
— Мітинг-демонстрація 30 вересня — 107; Звернення наради представників страйкових, робітничих та профспілкових комітетів України — 108; Звернення до студентів — 109; Звернення до громадян України — 110; Текст листівки з вимогами громадськості — 111; II сесія Міжпартійної Асамблеї — 111; Резолюція про статус Громадських Комітетів — 113; Склад Національної Ради УМА — 114; Статистика зареєстрованих на II сесії УМА — 114; Звернення до Голови УДП — 114.	

Репортажні інформації, доповіді

заяви, документи

— ВРЧИСТЕ ВІШАНУВАННЯ СТЕПАНА БАНДЕРИ В УКРАЇНІ	116
Іван Кандиба: ВИСТУП НА МІТИНГУ В ЧЕСТЬ СТЕПАНА БАНДЕРИ	117
— Заклик до світового студентства — 120; Звернення представників страйкових комітетів України до студентів, що голодують — 121; Заява — 122, Заклик до загальноукраїнського студентського страйку — 122; Другий крок до незалежності — 123; Заява II-ї сесії Верховної Ради УССР — 126; Заява групи народних депутатів УССР — 127; Конференція поневолених народів — 128.	

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

З Різдвом Христовим і Новим Роком найщиріші святочні й новорічні побажання засилаємо нескореному Українському Народові в Україні і в розсіянні, який перебуває в цих роках в процесі безкомпромісного змагання за свою Волю та Державність, за яку вже понад 300 років боролися Його предки, матері й батьки, а в цьому і тим незламним Його синам і дочкам, які стоять у тій важкій боротьбі в авангарді самостійницьких політичних, мирянських, молодечих і громадських Організацій, що творять основний хребет сучасного визвольного руху України.

Щиросердечно вітаємо Блаженнішого Патріярха Мирослава-Івана, Главу Помісної УКЦеркви, Високопреосвященного Митрополита Володимира Стернюка, Правлячого Архидієка Галицької Митрополії в Україні, Блаженнішого Патріярха Мстислава, Главу УАПЦеркви, Блаженнішого Митрополита Іона, Архидієка УАПЦ в Україні, і всіх Митрополитів, Архидієків і Єпископів, Духовенство, Монашество і Пасторат Українських Церков і християнських Віровизнань в Україні і в розсіянні сучасних.

Сердечно вітаємо з Празником Різдва Христового і Нового Року Голову Проводу, Провід і весь Актив революційної ОУН, Голову й Членів Українського Державного Правління, Голову й Центральний Комітет АБН, Голову й Членів Президії СУВФ, як і Проводи та Членство усіх тих українських політичних, наукових, культурних і громадських Установ і Організацій, які, несучи на своїх плечах тягар і відповідальність за ідейно-політичний зміст і напрямок боротьби за визволення України з московсько-більшевицької неволі, стоять непохитно на платформі відвоювання Української Самостійної Соборної Держави.

Щиросердечно вітаємо Вельмишановних Співробітників нашого журналу, його Представників, Кольпортерів, Передплатників і Читачів, і всім бажаємо радісних Свят Різдва Христового і Нового Року.

Хай Новонароджений Ісус Христос благословить Вашу працю і жертвовність у боротьбі за здійснення на українській землі ідеалів Волі, Справедливості і Державности, і обдарує Ваші зусилля перемогою Його Святої Правди!

ХРИСТОС РОДИВСЯ! — СЛАВІМ ЙОГО!

Дирекція, Редакція, Адміністрація
і Друкарня «Визвольного Шляху» й УВС

Питання національного визволення

Роман РАХМАННИЙ

МАТИ-УКРАЇНА КЛИЧЕ: «СИНИ МОЇ НА ЧУЖИНІ, НА ЧУЖІЙ РОБОТІ»

Поверх 45 років минуло, як востаннє степом України «вже пройшли гармати». Два роки протекли з дня припинення ганебного наїзду Советської Армії на Афганістан. А все таки, як сказано у відомих піснях, українські матері далі ходять «на курган» своїх синів виглядати з чужини, де вони служать солдатами і звідкіль багато їх далі повертається в «цинкових мундурах», тобто в цинкових трунах. Віковичний біль українських матерів вилився в історичних і побутових піснях нашого народу — голосіннях по втраті синів на чужих війнах і на чужій роботі.

Сьогодні той біль, врешті, перетворився з тужливого споглядання «журавок» за своїми «журавликами», які десь забарилися на чужині, в голосний крик прилюдного протесту проти нелюдяної військової політики центральної влади чужої, накиненої їм силою, супердержави.

«Від нас тільки звикли брати, брати, брати; забирають і єдиного сина, а віддають — цинкову домовину. . . Я вимагаю, щоб припинили вже з нинішнього призиву направляти наших дітей за межі України», — заявила на недавньому *Форумі Солдатських Матерів* (СМУ) у Запоріжжі одна мати, Лідія, з того ж міста.

«Ти 18 літ дитину ростиш — ніхто не питає як? Тепер заводять за ґрати райвійськкомату, ще й погрожують: 'Ухадіте, мами, ето уже не ваши діті!' . . . Я хочу, щоб мої сини служили на Україні, щоб знали, де і за що служать! Але ми повинні боротися й за дітей інших матерів. Нехай їх діти також повернуться у свої краї», — ось слова матері Оксани з Тернополя.

За свого брата заступилася на цьому форумі його сестра Вікторія із Запоріжжя: «Мій брат змушений служити в Єрвані (Вірменія). У тій частині, караул якої було обстріляно. . . Наші хлопці клялися на вірність Вітчизні. Та це поняття виявилось розпливчастим. Наша Вітчизна — це Україна!»

Та не тільки безпосередня участь у громленні інших волелюб-

них народів спричинює смерть і каліцтво синам українських матерів. У казармах гарнізонів Російської СФСР гине їх чимало у мирний час.

«Не хочу віддавати свого сина для розправи... У грудні минулого року (1989) до нашого міста привезли цинкову домовину з Вовою Разбушем. Моїм учнем... Запечені губи й досі перед моїми очима. Що це? Володю вбили в одній з московських казарм!» — розповіла учасниця материнського Форуму мати і вчителька Людмила з Херсону:

Все це жертви жорстокого побуту й вишколу в російській армії всіх часів. Тарас Шевченко із власного гіркого досвіду списав поему картину того казармного життя, де після вечірнього сигналу треба було слухати «веселі» розмови солдатів про те, «кого били та кого бити обіцяли». Цю незмінену російську дійсність підтвердив кол. вищий офіцер Советської Армії Віктор Суворов у своїй книзі п. з. «Совет Армі» 1982 року. А сьогодні, в 1990 році, українська мати Людмила із Запоріжжя дає таке свідчення:

«Люди, я прошу вашої допомоги... втрачаю сина... служив у Будівельному батальйоні... Побитий, голодний і обідраний добився до дому. Ночами старослужбовці (содати) стягували з ліжка: 'Ти кацап чи хахол?' Що б там не відповідав — носачами чобіт били... А зараз його закрили до психлікарні. Що робити?»

Про звірські знущання москалів над неросіянами, зокрема таджиками йказахами, були вістки теж в офіційній советській пресі. В армійських будівельних батальйонах умови служби, мабуть, гірші, як були в гітлерівському «Бавдінсті», куди німці насильно набирали українську молодь у роках 1940-45. Про це свідчить протестна заява матері-українки Оксани з Києва:

«Будівельні батальйони — наша ганьба. Ви знаєте, що туди посилають юнаків, слабких здоров'ям, і посилають учорашніх злочинців, що сиділи в (карних) колоніях. У цих підрозділах фактично запроваджені тюремні порядки... Чому мій син мусить там перебувати?»

Цих декілька протестних свідчень українських матерів про експлуатацію т. зв. людських ресурсів України військовою системою в ССРСР вибрано з-поміж багатьох подібних голосів на першій нараді — Форумі Солдатських Матерів України в Запоріжжі. Там, вирішивши скликати Установчий З'їзд СМУ ще цього року, схвалено резолюцію про потребу створення поста Міністра оборони України. Окремим зверненням до матерів усіх советських республік цей форум «закликає до активної і негайної дії в ім'я запобігання жертв і правопорушень в армії».

Слухаючи ці болючі протести українських матерів, записані на магнітофонну стрічку, хоч-не-хоч думаєш: — Ось вам ще один український парадокс. В нас, українців на рідних землях і в розсіянні по світі, вкорінився московський звичай величати одні одних «по батькові», хоч який недоречний це звичай саме в наші часи рівності жінок з чоловіками. Незважаючи на свій шанобливий статус, українські чоловіки-батьки не виступили одною лавою на оборону своїх синів у Советській Армії. Не промовили гідного слова протесту теж українські батьки в державах Заходу, які щиро зворушуються піснею про ходіння матері на курган болю.

Тільки безпосередньо заторкнені кривдою матері на рідних землях зважилися прилюдно сказати про цю кривду та висунути гасло: «Мати-Україна кличе до розуму і сердець!»

Чи заворожена видовищем «перебудови» українська громадськість за кордоном відгукнеться на цей поклик своїм словом?... Може, врешті, українське жіноцтво, організоване у Світовій Федерації Жіночих Організацій, підхопить і винесе на міжнародній форум віковий біль українських матерів. Бо інакше, як ті матері в Україні знатимуть, що ми тут усі — їхні справжні сестри й брати по національності та в Христі?

ЖЕРТВУЙТЕ ЩЕДРО НА —

ФОНД ОБОРОНИ УКРАЇНИ,

ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД ОУН

І ФОНД АБН!

О. КОВАЛЬ

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА СВОЮ ДЕРЖАВНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Зближаємось до кінця ХХ століття, в якому український нарід вже втретє піднімається з колін, щоб на повний ріст заявити перед світом свою віковічну волю до свободи і державної незалежності.

Перший зрив українського народу, що відбувся на закінчення Першої світової війни в 1917-1920 рр., показав, що навіть після 200-літньої неволі від часу Полтавської битви, програної гетьманом Мазепою в Центральній Україні, і майже 600-літнім поневоленням Західньої України, український нарід не втратив своєї національної ідентичності і свого природного гону до волі та власної держави. І хоч встояти не було сили проти наступу загарбницьких сусідів і власної невідгодуваності, то раз пробуджена національна свідомість не дозволила окупантам України спокійно закріпачувати далі український нарід і безкарно грабувати його багатства.

Для ведення постійної боротьби були покликані в умовах поневолення підпільні політичні організації: УВО і ОУН, а в Центральній Україні СВУ-СУМ. УВО, а згодом ОУН видержали ворожий тиск, переслідування і знущання та стали силою, яка була здібна підняти народ до дальшої боротьби за державну незалежність. СВУ-СУМ, по п'ятьох роках існування і дії, були розгромлені жорстоким сталінським режимом, котрий на початку 1930-их років обезголовив українську націю, знищивши її інтелектуальну верству, щоб відтак голодом виморити найздоровішу фізично і духовно частину українського народу — українське селянство. Голодомор, накинутий Україні Москвою в 1932-33 рр., коштував їй 7 мільйонів жертв, що на протязі 50 років Москва намагалась заховати перед світом, мовляв, це були роки неврожаю і що були недостатки, а голод — це видумка «буржуазних націоналістів» і ворогів народу, щоб очорнити владу Советського Союзу. І світ у це в більшості повірив. Щойно після півстоліття, коли появилися в еміграції наукові праці про голод, як в Американському Конгресі, так рівночасно з рамени СКВУ, тоді запрацювала т.зв. «гласність» і в Україні, щоб прийти до висновку, що це було таки заплановане народовбивство — геноцид.

Поневолення Москвою Західньої України в 1939 році, в висліді договору Ріббентропа-Молотова, дало Москві нагоду розправитися

з тією найбільш активною і політично виробленою частиною України. Висилка на Сибір, заповнені тюрми усіх міст і містечок та гекатомби жертв у часі відступу перед гітлерівськими військами в 1941 році — це було нове цвинтарище, яке Москва залишила за собою.

Та мимо всього ідея державної самостійності була сильніша від жертв. Організація Українських Націоналістів, пройшовши бойову заправу в боротьбі за Карпатську Україну в березні 1939 року і знаючи про німецькі пляни зробити з України свій колоніальний «лебенсраум», вирішила проголосити відновлення української держави Актом 30 червня 1941 р. у Львові. Перед тим було заініційовано Український Національний Комітет у Кракові, куди увійшли представники майже всіх політичних напрямків, які опинились в Генералгубернаторстві — Польщі. Цей сміливий крок ОУН, який був підтриманий Головами обидвох українських Церков, митрополитом УКЦ А. Шептицьким і єпископом УПЦ Полікарпом, заскочив німецьких окупантів, і вони вирішили позбутися цієї перешкоди на шляху до їхньої вимріяної колонії — України.

Арештування Провідника ОУН Степана Бандери, Голови УДП Ярослава Стецька і членів Уряду мало за мету відкликання Акту 30 червня. Коли ж ніхто з арештованих не пішов назустріч тим вимогам, то Гештапо одержало наказ заарештувати арештованих до концлагерів і провести масові арешти членів ОУН. І хоч тисячі українських патріотів заповнили тюрми і німецькі концтраки, а сотні були розстріляні за опір чи знайдену зброю, то Організації німцям розгромити не вдалося. Наступ Німеччини на організовану силу України з її підпільною мережею і Похідними Групами, що розійшлися по всій Україні, викликав потребу самооборони, яка вже в 1942 році оформилася в Українську Повстанську Армію. Так розпочався другий зрив українського народу до боротьби за державну незалежність України.

Треба мати на увазі, що Друга світова війна велася між двома воєнними потугами, ССРСР і Німеччиною, за панування над Україною. Всі інші здобутки Гітлера були тільки підготовкою на війну за здобуття України. Тому УПА мусіла числитись з боротьбою на два фронти; з одного боку, проти тимчасового ворога Німеччини, а з другого — проти московського окупанта, котрий після перших воєнних невдач, підсилений західними союзниками, зумів під Сталінградом спинити німецький наступ і перекинув свою партизанку в тили німецької армії. В такій ситуації треба було уникнути отаманії, а зосередити всі сили під одним військовим керівництвом. Цю операцію було проведено в більшості на добровільній базі і тільки в окремих випадках треба було вжити сили, щоб уникнути тих поганих наслідків, які спричинила отаманія перших вивольних змагань. На чолі УПА станула людина виїмкових здіб-

ностей і з відповідною для цього підготовкою. Нею був Роман Шухевич, командир українського легіону «Нахтігаль» члени якого стали зав'язком могутньої військової сили, що понад 10 років вела збройну боротьбу проти окупантів України. Під псевдом «Тарас Чупринка» Роман Шухевич очолював УПА, під псевдом «Тур» він був Головою Бюра Проводу ОУН, а як «Лозовський» він провадив Генеральний Секретаріат УТВР, що був підпільним передпарламентом України.

Епоха ОУН-УПА не має собі рівних у світовій історії, коли взяти до уваги, що УПА була здана на власні сили, без допомоги ззовні, ще й до того далеко від границь вільного світу. Таємниця цієї гігантської боротьби і довгорічної видержки лежить у стратегічному генії Головного Командира і його штабу та в беззастережній підтримці УПА з боку широких народних мас. Пригадаймо, що Польща з регулярною армією і допомогою військ НКВД не зуміла побороти УПА в прямій боротьбі, а мусіла вдаватись до таких скрайніх засобів, як операція «Вісла», що вирвала з коренем українське населення Лемківщини і переселила його на т.зв. «Зем'є одзискане» — на захід і північ Польщі. Вкінці в 1947 р. був підписаний договір трьох держав: ССРСР, Польщі і Чехо-Словаччини, щоб спільними силами знищити УПА, яка діяла на Закарпатті, в Польщі. Як відомо, велика частина УПА повернулася в Україну, а біля 1000 вояків і старшин одержали наказ продістатися рейдом через Чехо-Словаччину до Західньої Німеччини. Чимало членів ОУН-УПА полягло в боях, а велике число попало в руки НКВД на тортури, знущання і висилку на далеку Північ і в Сибір.

Однак і на засланнях, далеко від України, члени ОУН-УПА внесли дух боротьби і підняли закріпачених в'язнів на страйкові барикади і спротив керівництву гулагів. Це було нечуване в системі терору і насильства, де панував жах, що паралізував мозок і унеможлиблював всякий спротив. Історія гулагів передше не занотувала бунтів і явного спротиву. Тим разом це, однак, було проведено і зламано міт про непоборність ССРСР і його поліційних сил Чека, ГПУ, НКВД-МВД і найновішого КГБ. Ця постава членів ОУН-УПА підготувала ґрунт під прихід нової категорії в'язнів — «шестидесятників», які прийшли на доповнення і зміну з рядів молодшої української інтелігенції 1960-1970 рр. у т.зв. «застійний час Брежнєва».

Третя фаза боротьби за українську державність розпочалась на тлі розширення людських прав під впливом Гельсінських домовлень з 1975 р., що дали змогу захищати політичних в'язнів, добиватися контактів з родинами, відвідувати Україну із закордону і навпаки.

Три головні чинники зумовили прискорення визвольно-револю-

ційних процесів, котрі співпадають також з періодом «гласности» і «перестройки», що їх проголосив новий комуністичний лідер, а відтак президент СССР — Горбачов. До тих трьох чинників належать:

- Безуспішна й безвиглядна війна СССР в Афганістані;
- Вибух Чорнобильської атомно-електричної станції;
- 1000-ліття Хрищення України.

Інвазія Афганістану в грудні 1979 року, нібито для допомоги афганському народові проти «американських імперіялістів», перемінилася в десятилітню окупацію частини Афганістану і в виснажливу боротьбу проти повстанського руху муджагедінів. Ця боротьба коштувала Червоній Армії тисячі людських жертв і пожерла мільярди рублів на втримування війська і воєнного матеріалу. Найбільшою шкодою для СССР була деморалізація війська, яке переконалося, що його обдурено, оскільки ця війна не йшла на користь афганського народу, а була спрямована проти його інтересів, щоб тільки вдержати про владі комуністичну кліку, наставлену Москвою. До того тисячі цинкових трун, що приходили з Афганістану для поховання загинувших вояків у місцевостях їхнього походження, створювали гнітючу атмосферу серед населення всередині СССР. Україна понесла в тому чи не найбільше жертв, беручи відсотково до населення. Ця загарбницька війна спричинилась також до поглиблення економічної і політичної кризи в СССР, яку не вдалося усунути навіть по закінченні війни і відтягненні советських військ з Афганістану в 1989 році.

Другим чинником, який наніс нищівного удару советській системі, був катастрофічний вибух на 4-ому блоці Чорнобильської АЕС пам'ятного дня 26.4.1986 року. Ця небувала в світі атомна катастрофа спричинила в сотні разів більше спустошення, ніж вибух атомної бомби в Гірошімі чи Нагасакі, в Японії, на закінчення Другої світової війни. Заподіяні тим вибухом шкоди не дасться обчислити, бо вони будуть проявлятися ще десятиліттями, а деякі з них розраховані на століття. Цей вибух, як ніщо інше, показав господарську нездарність советської системи, її неспроможність забезпечити нормальне, здорове життя своїх жителів, і зняв маску з т.зв. «гласности», коли приголомшені вибухом керівники Кремля з Горбачовим на чолі намагались перед світом закрити катастрофу, відкидаючи допомогу західних країн і применшуючи розміри катастрофи, зводячи її до звичайної аварії. Що більше, безвідповідальні партійні вожаки, на чолі зі своїм шефом В. Щербицьким у Києві, випровадили дітей і молодь на вулиці Києва, щоб святкувати 1-ше травня, знаючи, що вся атмосфера наповнена смертоносним радіаційним пилом. Все це робилося для маскування злочину, мовляв, нічого страшного не сталося. В тому ж часі партійна номенклатура вивозила свої родини далеко від

місця катастрофи. Такої ехидности світ не бачив. Але, як кажуть в народі, брехня має короткі ноги і нею далеко не зайдеш. Поволі й поступенно правда про Чорнобиль вийшла на поверхню, і світ заговорив про неї, як про найбільшу катастрофу, від якої постраждали люди, звіриний і рослинний світ та вся земля на великому просторі з понад мільйоном гектарів пшеничних чорноземів, і то на довгий час.

Чорнобильські діти, яких сотні тисяч, стали синонімом поразеної смертоносним вогнем нації, що приречена на загибель. ССРСР, як світова потуга, виявилася безпорадним підлітком, що грається з вогнем, не знаючи як його погасити. Довір'я до такої держави почало танути, як віск на вогні, рівно ж у світі, як і всередині Союзу. Зовнішній світ переконався про вартість голошеної «гласності», а народи ССРСР побачили, що вони є іграшками в руках безвідповідальних союзних міністерств і відомств. Як відомо, атомна енергія в ССРСР є підпорядкована союзному Мінатоменерго в Москві і республіканські міністерства та уряди не мають ніякого голосу у вирішуванні питань атомних станцій та їхньої продукції. Це саме діється з 95% іншої індустрії на території України, яка повністю підпорядкована центральним міністерствам у Москві. На рахунок цієї індустрії тяжить жакливе екологічне забруднення України, її природного оточення, вод і повітря. На ці питання не зверталось ніякої уваги аж до часу Чорнобильської катастрофи. Щойно тепер заговорили преса і засоби масової інформації так, що перед усім народом з'ясувалась трагічна картина колись медом і молоком текучої України. Звідси й висновок: так далі бути не може, український нарід мусить відзискати право господаря, який візьме долю своєї землі і своїх багатств у власні руки. Приспана віками національна свідомість в обличчі власної загибелі пробивається крізь грубі шари русифікації і чужих ідеологічних та псевдокультурних наносів і каже: годі! Рятуймось, поки ще не запізно! Подальше від всепожираючої Москви, що готує для нас нове ярмо, нові кайдани! Драстичним таким моментом виявився факт, що московське Мінатоменерго, замість платити відшкодування потерпілим від Чорнобильської катастрофи, посягнуло по фонд допомоги жертвам Чорнобиля і вилучило для себе суму 65 мільйонів рублів на покриття страт, які воно має з приводу закриття 4-го блоку ЧАЕС. До такого Евересту цинізму і глузу над народом ще не додумалась, мабуть, ніяка адміністрація в цілому цивілізованому світі. Уявити собі тільки, що частина важко запрацьованих грошей, жертвуваних потерпілим Чорнобиля, також українцям діляться, пішла до каси душогубів, котрі своїми експериментами і недбалістю спричинили катастрофу віку! В іншій правовій державі всі вони були б покарані найвищою мірою покарання і ні одної години не сміли б продовжувати гратися з вогнем, що може

розсадити усю земну кулю. Урок історії з ЧАЕС є також уроком для комуністів України, бо й вони опинилися на гілляці, яку підризують їхні московські товариші. Тому й не диво, що вони разом з Демократичним блоком в парламенті України проголосували 16 липня ц.р. за «Деклярацію про державний суверенітет України», а 3 серпня — за економічну її незалежність.

Третім чинником, що причинився до прискорення духовного відродження України, було 1000-ліття її хрищення, яке припало на 1988 рік. Ще 10 років до тої дати, як тільки українці діаспори почали підготовку до великого Ювілею, Москва поробила й собі заходи, щоб випередити Україну і присвоїти собі першенство, як і пристало «старшому братові». Почалася гарячкова підготовка для історичного оправдання святкувань, і для цього підійшла теорія московських істориків про «триєдину Русь», історія якої належить трьом народам: росіянам, українцям і білорусам. Князь Володимир Великий був, мовляв, спільним князем для всіх трьох народів, які в той час були одним народом, а хрищення, яке відбулося в Києві, було для всього народу. Зрештою, кажуть вони, митрополичий центр згодом перенісся до Москви і Москва стала осідком патріархату усіх Русей, отже й України. Тому то Москві належить привілей відзначити 1000-ліття хрищення Руси. З цієї теорією вийшла Російська Православна Церква у світ, щоб тут утвердити своє вчення і здобути признання також у західньому католицькому світі. І була б операція, може, вдалася, коли б не ті «буржуазні націоналісти». Як на лихо, висланникам московської патріархії українці всюди спростовували історичну неправду, яку голосили по західніх церквах і в наукових інституціях московські владики, так що всі їхні зусилля пішли в більшості намарно, а то ще й заставили західній християнський світ поглибити свої знання в тій ділянці. Святкування 1000-ліття українцями діаспори в країнах їхнього поселення, а крім того, коли йдеться про католиків, в центрі світового католицизму, разом із Папою Іваном Павлом II — в Римі, звело нанівець московські пляни. П'ять виступів Папи українською мовою в часі римських святкувань українського 1000-ліття відбилися широким відгомном в цілому світі, а також в Україні. Блідо випали святкування в Москві, а відтак в Україні з боку РПЦ. Натомість це 1000-ліття допомогло Українській Катокомбній Католицькій Церкві вийти з підпілля зі своїми 10 єпископами, на чолі з митрополитом В. Стернюком. Ця Церква з вірою неохрещених приступила до самовідбудови і розбудови згнаньбленої безбожницьким режимом святої Церкви. Багатотисячні проці в місця появи Богородиці і до церков стали свідомством відродження віри і разом з цим народно-релігійних традицій, що були на протязі 1000-ліття міцним забором і зберігальним чинником у народі.

Разом з появою Української Католицької Церкви, появились також священники і вірні Української Автокефальної Православної Церкви, і почалась боротьба за її відновлення. Як відомо, відновлення УАПЦ в Україні продовжується і на сьогодні вже висвячено сімох єпископів на чолі з митрополитом Йоаном, а Собор УАПЦ проголосив першим Патріярхом УАПЦ дотеперішнього Блаж. митрополита Мстислава, що перебуває у США.

Фактично, прискорення церковного відродження заіснувало після зустрічі Горбачова з Папою в грудні 1989 р. в Римі, де було домовлено про релігійну свободу в ССРСР, а зокрема в Україні. Нема, отже, сумніву, що 1000-ліття хрищення України мало вирішний вплив на релігійне відродження в Україні. Воно теж заставило московський патріярхат переназвати свою Церкву в Україні з РПЦ на УПЦ, число вірних і число парафій якої постійно зменшується в користь двох відновлених Церков.

Третій і, треба вважати, остаточний етап боротьби за українську державність одержав нову площину з моментом проведення виборів до Верховної, обласних і місцевих Рад України, весною 1990 року. Напроти себе виступали нерівні сили: тримільйоновий загін Комуністичної партії України і нечисленна група українських патріотів, письменників і недавніх політичних в'язнів, про яких широкий загальний мало що знав, поскільки офіційна преса про них мало писала, а коли писала, то як про «ворогів народу».

Сприятливою обставиною для українських патріотів було те, що вже осінню 1989 р. відбувся з'їзд Народного Руху за перебудову, на якому зібралися свідомі представники громадянства з усіх областей України і покликали до життя провід на чолі з Іваном Драчем і Михайлом Горинем, як головою секретаріату Руху, а разом з ними гурт динамічних одиниць. Заініційований ними «живий ланцюг» Львів-Київ для відмічення Свята державности і злуки земель України — 22.1.1919 р., що відбувся 21.1.1990 р., був тріумфом українських національних сил, бо в ньому разом з місцевими святкуваннями взяло участь понад 3 мільйони жителів України. Це була успішна проба сил, бо вона надала розмаху передвиборчій кампанії, яка дала 25% депутатів Демократичному блокові і забезпечила повноту влади на терені трьох західно-українських областей. Навіть зрусифікований Київ дав перевагу Демократичному блокові. Коли взяти до уваги, що Демократичний блок не розпоряджав ні пресою, ні іншими засобами масової інформації для контакту з народними масами, то досягнуті висліди були несподівано добрі.

Належить відмітити, що політичні партії, крім комуністичної, ще не брали участі у виборах, бо вони були тільки в стадії формування і ніхто їх не хотів реєструвати. Щойно відтак появилася Українська Республіканська Партія на чолі з Левком Лук'янен-

ком, яка прийшла на місце Української Гельсінської Спілки. Появилася Українська Християнсько-Демократична Партія під головуванням В. Січка, на місце УХДФронту, Українська Національна партія під проводом Г. Приходька (а спочатку — В. Когута), Об'єднання «Державна Самостійність України» під керівництвом Івана Кандиби, Українська Національно-Демократична Партія на місці УНЛіги, під проводом Чернишова, Українська Селянська Спілка, Українська Екологічна Партія, Українська Соціал-демократична Партія і вкінці Демократична Партія України, яка має приймати перехідців з комуністичної партії. Всі ці партії в своїх програмах ставлять за мету побудову Української Незалежної Держави. Тільки Комуністична партія залишається при т.зв. Союзі суверенних советських республік, що в формі конфедерації запланований на місце ССРСР.

В Деклярації про державний суверенітет України є одна фраза, яка говорить, що принципи, схвалені Деклярацією, мають увійти в склад союзного договору. В інтерпретації голови Верховної Ради України Л. Кравчука цей Союз має респектувати суверенність кожної республіки і користуватися тільки мандатами республік, які вони йому передадуть для спільного користування і в окремих ділянках. Ці уповноваження від республік мали б бути ратифіковані даними республіками, тобто їх Верховними Радами, а також ними відкликувані.

Демократичний бльок, який тепер нараховує 140 членів у Верховній Раді України на всіх 450, не зміг би сам запобігти ратифікуванню союзного договору, бо для того треба мати понад $\frac{1}{3}$ голосів, а для ухвалення конституційних законів потрібно мати $\frac{2}{3}$ голосів. Ситуація у Верховній Раді під цю пору є особливо напружена, бо комуністи мають свою парляментарну групу, яка складається з 239 членів, що не дає також більшості $\frac{2}{3}$ голосів. Обидві групи залежні від 71 депутатів, які не визначилися і можуть перерішувати схвалення конституційних законів в одну або в другу сторону.

Є думки, щоб розв'язати теперішню Верховну Раду і розписати нові вибори, які напевно дали б інший склад Верховної Ради. Треба мати на увазі, що від останніх виборів на форумі Верховної Ради пройшли події, які одержали розголос по всій Україні. Йшлося про вибір голови Верховної Ради, спочатку В. Івашка, а коли той перейшов на пост заступника Генсека до Москви, то його намісника Л. Кравчука. В обидвох випадках Демократичний бльок скористався трибуною для кандидатів на голову ВР, виставляючи більше число кандидатів; кожний з них одержав по одній годині виступу, щоб представити свою програму, яка була передана по телевізії й по радіо на всю Україну. Таким чином всі жителі України мали можливість зацікавитися з проблематикою і

програмами депутатів від Дембльоку, чого до того часу не можна було добитися. Крім того, в часі літа були проведені великі імпрези для відзначення Акту 30 червня 1941 року, піднято національні прапори над ратушами Львова, Києва та інших міст і містечок України, перепоховано замордованих і згинувих борців за волю України та насипано могили з пам'ятниками, зокрема для Українських Січових Стрільців і членів ОУН-УПА. Великим здвигом і відслоненням пропам'ятної таблиці на будинку в Білогорщі, де загинув ген. хорунжий Тарас Чупринка-Шухевич, вшановано його пам'ять і визнано його національним героєм, що боровся і загинув за волю України. В селі Угринові Старому, де народився Степан Бандера, приготується здвигнення пам'ятника в річницю його героїської смерті. В місті Дрогобичі також приготується побудова пам'ятника С. Бандері і названо вулицю його іменем. Великий розголос в минулому році набув фестиваль «Червона рута», присвячений замордованому молодому композиторові Івасюку, що відбувся в Чернівцях на Буковині. Це саме було з 75-літтям УСС у Львові. В цьому році з великим успіхом відзначено в Запоріжжі 500-ліття Українського Козацтва, а також товариство «Славутич» в Москві зорганізувало студентський рейд по Україні під назвою «Дзвін», що залишив свій позитивний слід у народі.

Відбуття Світового Конгресу Лікарів у Києві і у Львові, а також Світовий Конгрес Українців у Києві залишили свою позитивну відбитку на інтелектуальному середовищі в Україні, зближуючи його більше до суто української проблематики і державницького думання.

Найновішою подією в розвитку співпраці України з українською діаспорою треба вважати Світовий Форум Української Діаспори, що відбувся в Білому Борі, в Польщі. Цей форум дав нагоду сконфронтувати погляди представників з України та недавніх сателітних країн. З України було 7 депутатів Верховної Ради України і кілька десятків представників різних громадських угруповань і українських самостійницьких партій. Не бракувало також представників сумнозвісного т-ва «Україна», яке вважається агентурою КГБ для зв'язків з українцями за кордоном. Їм було доведено до відома, що про них думає українська еміграція, яку вони мали за завдання розкласти і морально знищити. Вони мусіли визнати, що їхнє минуле не кваліфікує їх продовжувати контакти з українцями діаспори і що для цього мусять відбутися також основні зміни. В Білому Борі відбувся також Молодечий Форум, який затіснив зв'язки між організованою молоддю діаспори і України. На цьому Форумі було стверджено, що Україна потребує допомоги з боку української еміграції, зокрема її досвіду і знання в ділянці державного будівництва та для відтворення української духовності, для привернення нормального стану в

Україні як у духовній, так і в економічній сферах. З боку української діаспори були постановлені вимоги, щоб в Україні чимскоріше були схвалені закони про власність, про власні банки і власну грошову систему, добитися парламентарної більшості Демблоку в парламенті і вирішити справу власних Збройних Сил, зовнішньої дипломатичної репрезентації та надання українського громадянства також українцям діаспори. На форумі досягнуто згоди про тісну співпрацю на багатьох відтинках політичного і громадського життя.

Останнім часом в Україні ведеться акція делінізації, тобто демонтаж пам'ятників Леніну, якими переповнена Україна. Акції демонтажу викликають гнівну реакцію партійних недобитків, але народ вимагає від своїх місцевих Рад, щоб цього комуністичного кумира забрати з публічних місць для поставлення там пам'ятників справжнім національним героям і заслуженим особистостям України.

Розгортає свою діяльність також Українська Міжпартійна Асамблея, яка, не будучи заступленою в парламенті України, вирішила підготовляти скликання Всеукраїнського Конгресу, на якому могла б бути прийнята Конституція України, якщо б Верховна Рада України не допустила до передчасних виборів. Для цього рішено перевести реєстрацію громадян України і надання їм права громадянства на підставі закону УНР з 1919 р. Переведенням реєстрації займаються Громадянські Комітети, котрі творяться з рамени Міжпартійної Асамблеї по всіх областях і місцевостях України. Бути громадянами України управнені всі особи, починаючи з 18 р. життя, також особи, приналежні до національних меншостей, що проживають в Україні.

Ось загально накреслена панорама сьогоденної України з її пройденими етапами боротьби за державну незалежність і сучасним фронтом боротьби в третій її фазі. Український народ підноситься на весь ріст і готується до остаточного вирішення свого майбутнього. Він відкидає нові проекти союзних договорів, що скривають у собі новий зашморг на шию українського народу. Для того заповіджені страйки і великі маніфестації на кінець місяця вересня ц.р. по всій Україні.

Нашим завданням у вільному світі є допомогти нашому народові і дати нову підтримку в його змаганні до повної державної незалежності.

Слава Україні!

(Ця доповідь була виголошена на Святі українців Нордрайн-Вестфалії, в Ессен, Німеччина, в дні 22.9.1990 р.)

Євген СВЕРСТЮК

НА ЗЕМЛІ, БЛАГОСЛОВЕННИЙ АПОСТОЛОМ (Продовження, 2)

Чи ж можна дивуватись, що на цій вічній канві виростали й падали святині, а на місці їх організовувались осередки Мамона і Бахуса, школи безбожності, вакханалії блюзнірства — і ширшали зони духовного спустошення. З тієї школи не виносили жодних уроків: подав один розвінчаний ідол — люди юрбами кидались до ніг іншого, приносили йому в жертву кращі дні свого життя, лицемірно кланялись йому за жменю ласощів, потаємно сміялись над ним і топтали один одного біля його підніжжя.

Але десь далі від цього лиходійства жевріло, затухало і спалахувало життя на ґрунті замулених джерел і затоптаного коріння традиції. І люди народжувались різними і жили по-різному.

Розуміється, вони не були готовими до цієї анкети. Приблизно так само, як я колись, перебуваючи в залежності від сезонних цінностей, умов та обставин життя, крізь павутину яких важко прорватись. . . «Знаєш, я морально не готовий відповідати на такі запитання», — сказав мені Микола Лукаш. Він був добре обізнаний з релігійною літературою, передусім як перекладач світової класики. Він був духовно активним ще з дитячих літ.

Історик Михайло Брайчевський проглянув мою анкету і просто розвів руками, «я морально не готовий». Побіжно зауважив, що з якої літери слово «Бог» — залежить від контексту. Що відмови від релігії власне й не було. . . А щодо книжки до 1000-ліття, то він має з собою — «Утвердження християнства на Русі». . . Але все це відповіді не по суті, і взагалі, усміхнувся він, не варто й ставити такі запитання представникам академічної науки. . .

Письменник Валерій Шевчук, життєрадісно усміхнений і явно не скований академічною добропристойністю, так само скромно відповів: «Знаєш, до мене вже звертались від журналів — я відмовився від інтерв'ю. Справа в тому, що до глибокої розмови на цю тему я морально не готовий. У мене нема творів, які підійшли б до цієї дати. . . А взагалі — християнська традиція не перервана, то була спроба її перервати в 30-ті роки».

Виявилось, кожен готовий охоче поговорити навколо цієї теми. Але щоб цілеспрямовано думати, працювати і шукати в цьому напрямку — досі не було снаги і не лежало на часі. . .

Микола Лукаш, наприклад, пам'ятав, як мати носила його до причастя, як читала Євангелію. Бачив, як палили ікони з собору Святого Миколи. Відчував руйнівну хвилю безбожності, офіційно підтримуваної і цілком безкарної. Пам'ятав і боротьбу навколо Української Автокефальної Церкви, зокрема постать інтелігентного священика Костюченка. «У нього на хресті не ІНЦІ, а пролетарі всіх країн» — пускали чутки агенти старого російського православ'я. Взагалі було чуток про попів, завербованих владою, але окремих люди любили і вірили їм. Згадував Лукаш і хорові українські традиції: Стравінський співав у чернігівському хорі, і Подвойський — учасник штурму Зимового палацу — в минулому був керівником хору, а Павло Тичина беріг пам'ять про спів у хорі під керівництвом священика Кирила Стеценка як найбільшу радість юнацтва. Є у Лукаша неопублікований переклад релігійного твору Сен-Поля Ру «Один і пломінь». Були у нього цікаві спогади, зокрема про «Сповіді» Марієтти Шагін'ян («Лукашенська, а я ведь верующая... Я и в партию не поступала из-за этого... но потом нашла у Ильича, что можна быть и верующим, и членом партии»). . .

Найбільший розрив релігійної традиції бачив Лукаш у ланці, яку Ю. Яновський назвав «гнучкохребетна напівінтелігенція». То правда: інтелігенти і напівінтелігенти змушені були ставити крапки над «і» та постійно їх звир'яти на зборах, тоді як ідейно незалежні батраки могли несміливо відстоювати своє право вибирати між клубом і церквою — що з них візьме. . . Але традиція підкошувалась глобально — усі були учасниками ленінських суботників на І-й день Великодня. . . Колгоспників теж виганяли на роботу у великі свята. . . І зберігалася традиція не в істотному, вищому, виплеканому духовною культурою, але переважно в безконтрольному побуті, де людська слабкість до ласощів геть розмагнічувала ідеологічну агресивність начальства.

Сад Божественних Пісень треба постійно плекати. Ідеал треба леліяти. Вершину треба опановувати всіма силами — і триматись на ній. Триматись! Отже, навіть брак спрямованих зусиль, сама відсутність плекання традиції уже веде до розмивання її. Розважливий Антихрист, оснащений багатим вибором дешевих заміників, робить справу розмивання успішніше, ніж гарячий і нетерпимий голодранець.

Головні духовні деформації — через опущеність, моральну і побутову. Вона у нас іде непомітно — широким фронтом.

«Неготовий!» Так ми і відходимо неготові. Усім нашим бідним, дрібним суетним життям до жодної великої розмови ми не підготовлені. Особливо не готові до великих питань покоління, глухо відмежовані від великих питань стінами, що їх завбачливо понаставлявав ідол. Маштаби і сили людей вироблялися в обережній

боротьбі з цими стінами. Куди вже там було до Неба! Ми посміхаємося зі слів з малої літери, і уникаємо тих, що — з Великої. Ми уникаємо дороги страждань, а отже і краси страждань. Уникаємо «духа Істини, якого світ не може прийняти. . .» Уникаємо і добра. Бо прийняти — це нести. А несеш мішок жури і турбот. . .

Мабуть, найменше сенсу з такими питаннями потикатись в артистичний світ: там низька розцяцькована стеля. . . Але в цьому світі є й високі постаті. Є у нас Ніна Матвієнко — наша співуча жива душа. Вона обдарована світовою силою. Вона прийшла ще від живої традиції української сім'ї, де «без Бога — ні до порога». Де діти від матері вчать «Отче наш» і «Вірую». Але вона пройшла нівелюючі системи нашої школи. Отже, тільки страждання, які кристалізуються в наскрізь артистичній і справжній у всьому істоті, відкривають по-новому дорогу до знайомих з дитинства символів. Справжність неминуче веде особу до тієї чаші, яку п'є її народ, і разом з народом вона переживає безмір болю, море чекань, полин розчарувань, осмоту принижень і ганьби, радість надії і свято зустрічі споріднених душ, свято пізнання своєї вищої суті. Слухаючи спів Ніни Матвієнко, ми теж ніби наворачтаємося до джерела і до своєї загубленої суті. Ми розуміємо в собі щось більше і відчуваємо, що вона ніби пізнала все. В усякому разі відчувається, щодесь поза світом ситости і ласощів, поза марнотою і духовною пустотою, через труд школи й побуту стежка її піднялась — вона пережила вибух духовного прозріння й осяяння! Вона знає той вищий і кращий світ, «в який входиш — і вже не хочеться вертатись до суєти, де ти ніщо і всі ніщо». Знає дух святині, чистоту храму і святість причастя.

І вже потім у розмові нас зовсім не дивують її судження на тему моралі, традиції, творчости, її інтерес до релігії, що відкривається їй через небесний спів церковного хору і через Слово, яке було найперше.

Переглядаючи біографії наших клясиків, бачиш, що все це колись було нормою. Ось, наприклад, лист Олександра Кошиця до М. Маценка, датований 8.1.1944 року (рік смерті Кошиця).

«. . .Обое ми слабували та так удвох і зустріли Новий Рік, а згадавши, які шляхи перейшли ми за останні двадцять п'ять 'Нових Років'. . . заплакали. Але не з огірчення та жалю на пережиті прикрощі та невдачі, а з того, що зараз ми є найбагатіші жебраки на світі, бо в торбах наших набралось таких скарбів, за соту частку яких найбільш багатії світу віддали б усі свої скарби, а може, й життя. Ті скарби є високі естетичні та моральні переживання, які дала нам наша музикальна, до того іще й національна робота, про які можна говорити тільки з тим, хто те все сам пережив і бачив, а чого не можна переказати словами тому, хто того не зазнав. . . Разом з тим пересувались перед нашими очима сотні об-

лич співаків, на яких тоді сходив Дух Святий, та які, можливо, з примусу моєї волі, а все-таки брали участь у «безсмертній трапезі на горнім місці». А з ними пригадалися і ті, хто хоч не переживав, то міг відчувати й зрозуміти ті святі високі моменти. . .

Так от до трьох годин ночі, а Божа Мати сумно дивилась на двох старих, окрадених дурнів, які просять скорбот, щоб бути щасливими, а жалів, щоб бути веселими. . . До того ж додалась думка, що ті всі ракування знайшли ми в саду української пісні, мимо якого байдуже проходять мільйони людей, навіть не заглянувши, які там квіти ростуть. . .

Правда, що туди інколи заглядають особи з консерваторськими дипломами і шпортаються там, але рай все залишається раєм, і кому Бог одчинив на нього очі, той воліє залишитись там до смерті, як от нас двоє». . .

Оглядаючись навколо і вслухаючись у голоси, мимоволі запитуєш: який же артизм у митця без святині? Без поривань до осягнення своєї суті, до своєї Небесної Вітчизни, яка витворила цілий світ музики, псалмів, літургії, меси, світ Мадонни, Пієти, молитви і гімну. . .

На чому ж вироблялася душа артиста, коли він не звідав очисної сили обрядів і духовних вправ, через які пройшов, наприклад, герой роману Джойса «Портрет художника в молодості?»

Наш артист не має тієї школи. Але мусить же він якось підійматись по східцях до інтерпретації музики, яка є наскрізь духовною, навіть поминувши Баха й Веделя, навіть поминувши Книгу Псалмів і Сад Божественних Пісень. Хрестоматійні класичні речі Гете чи Шевченка, Ібсена чи Франка, залишаються недоступними для людини без виробленої духовної культури. З народної пісні теж треба видобувати чар мелодії і покласти на діапазон власної душі захованої в ній драми. Бо з неї можна підняти таємницю зерна, а можна й зовсім заглушити руладами могутнього голосу.

Безперечним є те, що в нинішній атмосфері навколо зруйнованих і зачинених соборів росте тривога — цю тривогу відчувають навіть духовно глухі. Тривога відлунує і в літературі та мистецтві.

«Сусіда мій по нарах молиться уві сні, а Бога не називає. До кого молиться?»

Цей образ з оповідання Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном» дуже багатозначний — він розростається безмежно.

«Бога в людей відібрали, церкви порозвалювали, навчили нас красти — ніколи ж стільки злодійства не було. Таке чуємо. Є в цьому правда, товаришу Сталіне». Чи справді таке говорив Довженко, чи лише Олесь Гончар так уявляє (оповідання «Двоє вночі»), але сумніву нема, що це думки обидвох наших письменників. Мотив духовної ностальгії в їхній творчості дуже сильний.

Роман Гончара «Собор» народився з глибокої туги до джерела, затоптаного в роки горя, голоду і нестатків. Минуло 20 років від часу його публікації, але він і досі чи не найповніше в українській літературі відображає душевне сум'яття в народі, що залишилося після придушення релігійної традиції. Чи не найясніше дається тут образ собору — не лише як пам'ятника архітектури, споруди забутих часів, але й як відлуння далекої музики, літургій, піснеспівів, жаги каяття і спокут, екстазу людських поривів, надій. . .

Зрештою, цей твір дає в образі студента приклад тієї моральної висоти, якої вже в нинішніх студентів, змалку заколисаних брешневською атмосферою словоблуддя, важче шукати.

«Всі ми руйнуємо, і я і ти і він, — вказав на батька. — Руйнуємо тим, що осторонь стоїмо. . . Руйнуємо своєю байдужістю! Були такі, що Десятинну знищили, Михайлівський золотoverхий на очах у всіх зруйнували. І зараз самі сіємо байдужих! Плодимо жорстоких. . . Самі плакаємо руйнача!»

Історія внесла пом'якшення в цю сувору сповідь, коли сіячі байдужості демонстративно вилізли на поверхню і стали діяти іменем держави і закону — це вже сіявся бур'ян егоїзму і довгодіюча отрута проти всіх можливих паростків духовності. . . Лободизм ввійшов у практику і навіть у теорію «розвиненого соціалізму».

У свій час «Собор» з'явився зовсім несподівано — сама назва шокувала. . . Так само несподівано заатакував нас, сонних, Айтматов своєю «Плахою» — прямою апологією Євангельських ідей.

Між «Собором» О. Гончара і «Плахою» Ч. Айтматова запанував у літературі штиль квіточого болота (височіли, щоправда, дивні острівки — «Кануни» В. Белова. . .) Але тих півтора десятка років було досить, щоб тривожні мотиви переросли в есхатологічні. На живих прикладах заляканості і втечі від громадських проблем у затишок особистого комфорту виросло покоління, вражене хворобою егоїзму і споживацтва. А тим часом лобода буяла і торжествувала над рештками культури. Володька Лобода пішов набагато далі вниз по похилій: він рішуче порвав з традиціями і навіть з мовою батьків. Питання «затопити чи осушити» в умовах адміністративної розбещеності перед лицем народу перестало існувати. Екологічна катастрофа «гаряче любимий Вітчизні» готувалась з такою безтурботністю, що чиновницько-бюрократична каста не зупинилася навіть на грані Чорнобиля. Вона задовольнилась ідеологією пацюка на тонучому кораблі і увічнила себе в історії наказом вивести наших дітей на Першотравневий парад в апокаліптичні дні чорнобильської катастрофи 1986 року. Бо які ж цінності, які святині можуть зупинити, коли все — з малої літери?

Есхатологічні мотиви «Плахи» виходять з кризи людини, яка

цілком втратила почуття громадянської відповідальності і рішуче ненавидить усіх, особливо ідеалістів. Чому? Це одне з загадкових вічних питань — від Євангельських часів.

Ми не дивуємося юрбі, що гукала: «Розіпни Його!», глумилася над Святим і вимагала від нього зримих доказів — на зразок тих, що ними злий дух спокушав у пустелі Сина Божого.

Знаємо святотатство руїників святинь — як вони до безтями впивалися безкарністю. . . Як переможний світ прагнув оргій з невідмінним прокляттям вчорашнього Бога.

Знаємо крах святинь,

Коли лакеї йдуть угору
й мовчать раби.

(В. Сосюра)

Знаємо про висуванців-активістів — як вони з насолодою виконували і перевиконували завдання держави та виганяли дітей з батьками з їхньої хати на сніг. Словом, ми знаємо підлість, яка завжди приєднується на бік катів проти жертви.

Але ж чому глузував розбійник з Праведного, що йшов з ним разом на хрест?

Очевидно, тут маємо чисте, вільне від сторонніх мотивів ідейне протистояння: чистий ідеалізм без усяких життєво-матеріальних резонів — і чистий матеріалізм без усяких ідеальних прагнень.

Либонь, з усіх протилежностей у нашому суперечливому й заплутаному житті святість і гріховність — ідеал Осанни і ідеал Содоми — найбільше полярні. І якщо всемогутня Любов вічно схиляється над цією прірвою і вічно прагне її переступити, простягаючи руку до кожного, хто над прірвою, то затверділа ненависть глузує, відштовхує руку і мстить, щоб утвердитись у своїй запеклості, у своєму глухому відчаї.

Любов простягає руку, але не може зробити компромісного кроку назустріч злу. Зло не йде назустріч Любові.

Другий розп'ятий розбійник, що нагадував першому про страх Божий і що звернувся до Христа: «Пом'яни мене, Господи. . .» — мабуть, був зовсім не з тієї породи злочинців. . . Видно, був з тих густо розсіяних по всій землі бунтівників, що переступають закон і творять зло в ім'я викорінення неправди і зла.

Є щось іраціональне в основі негативного принципу, на якому поляризується кримінальний світ. Він самостверджується і розгалужується, він живиться матеріально-корисливим і явно видимим, тим плинним кормом юрби. Спокусливістю сваволі, розв'яз-

ністю глуму, стадним інстинктом перемоги, показною демонстрацією гордині і зневаги до табу. . .

Надто просто було б соціяльну історію 30-х років пояснити національно-релігійними антагонізмами стереотипів. Психологія юрби, звільненої від страху Божого і від стримуючих духовних начал, — явище інтернаціональне, загальнолюдське. Його навіть можна моделювати, організувавши дискримінацію і цькування тієї меншости, яка береже духовні цінності і культ святині. І тоді домінуючі чинники паралізуються і перестають виконувати своє вічне призначення. . .

Образ Гори і образ Безодні — проходять через усі казки і легенди, через сповіді і романи дітей землі. Це не абстрактні образи: між ними є конкретні дороги і протоптані стежки. . .

Створити справжню картину духовности на сучасній Україні важко не лише через брак її яскравих виразів, але й через брак інформації (десятиліттями духовність по-різному приховується як «підозрілий симптом», на який полюють без правил і заборон), і через брак преси, яка б об'єднувала ідеалістів. . . Сам образ духовного життя — тьмяний і невиразний: майже ніде воно не виступає в повноті і в розвинених формах — навіть в першій колісці духовности.

Російська Православна Церква, здавалося б, організаційно об'єднана і матеріяльно забезпечена. . . Але це не вогнище віри і високого духу. В дозволених рамках вона не може розвиватись ні інтенсивно, ні екстенсивно. Вона живе старим реквізитом. Життя її не сміє виділятися так, щоб бути привабливим і помітним вогнищем у нинішньому світі. Досить того, що вона не може виконувати своєї елементарної місії — дати релігійне виховання дітям і молоді. Вона не веде наступальної і навіть оборонної діяльності проти брутальної, безформної, звичної до беззаконности атеїстичної активності адміністративного обивателя. Треба було в день святкування Тисячоліття на Володимирській гірці подивитись на облицччя священників, яким випало раз на віку усім зібратись у Києві на свято, визнане державою і навіть висвітлене в пресі. . . Треба було подивитись на відправу просто неба у цій нефункціональній частині Києво-Печерської Лаври, яку «милостиво» повернули Церкві. . . Зрештою, досить проглянути невинний, як ненароджене дитя, «Православный весник».

У нас не можлива поява позитивної історії релігії і теології — такої, яка вийшла в Любліні 1988 року (Софія Й. Здибіцька «Релігія і релігіознавство»).

Особливим явищем стихії українського духовного життя є свідомість з глибини віків тяжіння до своєї народної Церкви. І в козацькі часи, і в наш час такі спонтанні форми богослужіння при-

родно творяться в селах і містах України, бо мусить же знаходити свій вияв та національна сила, що таїться в тисячах і тисячах живих людей. Приписи Російської Православної Церкви виконують формально, бо священник і диякон і церковний хор живуть у руслі української традиції і по-справжньому оживають тоді, коли співають псалми, колядки, коли розмовляють своєю мовою. Це готова основа Української Автокефальної Церкви. Вона корелює з загальним станом національної свідомості, прихованої на глибині. Ця Церква заборонена ще від часу судилищ 1930 року, а природне прагнення народної душі до вислову в питомій мові натрапляє на силу державного апарату.

Однак, справа не лише в мові — мова є голосом нації-індивідуальності, якій Провидіння дало землю під небом, характер і свободну волю творити своє життя. Повторюю — творити своє життя, а не ламати чуже життя. Гіркий урок на всі віки мала б винести зі свого політичного краху Російська Православна Церква. Вона довгі віки була і сячем Слова Божого, і одночасно політично заангажованим співучасником злочинів Російської імперії, її грубих завоювань, стандартизації і приглушення всіляких джерел народного життя. Церква не повинна була б посягати на історичну волю і традиції інших народів. Церква має всіма силами досягнути життя свого народу і розбудувати його в царині духовній. Якщо ж вона з одного імперського центру пробує керувати духовним життям інших народів, то це передусім означає, що вона перестає дбати про насущні потреби свого власного народу — їй не до того, і не до того, щоб нести хліб голодним і воду спраглим. А місія Церкви дуже конкретна — зрозуміти особу і пробудити її до служіння Богові.

Церква євангельських християн-баптистів — найчисленніша й найбагатша в УРСР серед усіх протестанських Церков, які в офіційній пропаганді і в масовій свідомості називаються «секти незаборонені» і «секти заборонені». Хто з людей сторонніх має про неї вірні поняття? Чи може собі дозволити навіть сильна община вийти за рамки міркувань над епізодами Євангелія та співу духовних пісень і вдатись до гласного осмислення причин бездуховності нашого життя? Чи можуть вони провадити діяльно проповідь Євангелія серед молоді, використовуючи відеотехніку, касети релігійного змісту і так далі? Чи хоча б ту художню літературу, яку подають у школах як атеїстичну? Хто з пресвітерів зважиться виділитись серед усіх новими яскравими формами діяльності, новими методами роботи з молоддю? Вірніше, — кому буде дозволено?

Великим впливом в народі, особливо на Заході України, здавна користувалася Українська Католицька Церква. Вона дала багато відомих діячів культури і оборонців народних прав. Куди поділось нині розгалужене культурно-духовне життя цієї Церкви, яка

так багато сміла супроти князів земних? Зруйноване, воно вперто продовжує жити підпільно — ніколи силою зруйнована духовна істота не перестає жити. Всупереч ілюзіям влади, яка вважає вбивство найпевнішим методом перетворення і перекроєння світу, життя переходить у нові форми, постаті мучеників виростають, скошена сила дідів в онуках, і відродження настає на тому ґрунті, де за попередніми підрахунками мали б бути рівні ялові лісосмуги, озвучені хором вчених папуг. Виходить, народ, примудрений досвідом історії, перечікував сльоту, щоб знову повернутись до своєї Церкви, яка світила поколінням і була їм видючим поводителем і в будні, і в свята, і на великі роковини, і на великих історичних перехрестях. Треба ясно собі здати справу, що священик, який писав «Русалку Дністрову», який хрестив і хоронив Івана Франка, який благословляв на захист рідної землі Січових Стрільців, — той священик ніколи не буде викреслений з пам'яті народу і не буде зраджений народом. З ним, з цим українським католицьким священиком, треба змиритись, якщо хочеш миритись з народом.

Зараз усі сили християнських Церков на Україні йдуть на виживання в найнесприятливіших умовах утисків з одного боку і, з другого, — у важких умовах розмивання традицій і духовних та морально-етичних основ, устоїв, що віками складались у надрах нації в основному селянської.

Нині село порожніє і тане. Сила його спливає в місто. Український селянин в жорнах міста, чужого йому і звичаєм, і мовою, і розмитотою традицією, — оглушується і знічується. Цей чужий і грубий світ викликає відповідне відчуження і огрубіння. Він пристосовується до грубих законів виживання і потроху втрачає культуру й мову села — втрачає простоту, делікатність, внутрішній спокій, а з національною традицією — і національну гідність. Як колись на царській службі... З тією різницею, що колись він мав змогу зберегти релігійний корінь і не мусив соромитись та боятись приналежності до народу, та все ж таки сподівався вернутися додому, в село...

Жодних русел, навіть у дусі офіційно проклямованих цінностей, нині йому не прокладено. Тільки офіційний, уніфікований для всіх племен і народів від Карпат до Курил, стандарт. Тільки заборони, розставлені біля живих національних джерел. І пильність чиновника та пристосованого обивателя, схожа з рабською готовністю стражі, яка в голодні роки не дозволяла голодним дітям збирати покинуті в полі колоски.

На ґрунті забутих, розгублених і затоптаних принципів виплекався тоталітарний негативний принцип. Він увібрав у себе нігілістичні тенденції російської історії, але розлився по всіх просторах і бездоріжжях квітучим болотом застою.

Тотальна боротьба з «пережитками минулого у свідомості людей» означала передусім боротьбу з «релігійними забобонами», «національною обмеженістю» та з «індивідуалістичними власницькими тенденціями». За цими гумовими негативними поняттями стояли обстрілювані цілком живі больові точки народної совісти — визнання святині, національна честь і особиста заангажованість.

Виявилось, що нема нічого легшого, ніж посіяти в обезголовленій масі релігійну і національну байдужість та люмпенське споживацтво. Єдиний опір тим негативним офіційно цінованим цінностям був з боку індивідуальностей, що прагнуть зберегти дух, лице і гідне ім'я. . . Звідси — війна агресивної безлики проти індивідуальності, яка стоїть вище і виділяється з маси. Виділяється передусім позитивними принципами і почуттями, що зобов'язують до активності. Виділяється самоповагою.

Зрозуміло, першими потрапляли під колесо такі індивідуальності на ниві релігійній і культурно-національній. Без високих постатей непомітною стає Церква і община. Без розробленої структури, без сузір'я талантів, без привабливих постатей нема повноти життя. Звідси — трудність створити собі образ духовності краю.

Але звідси і «людський фактор» — стрижневий у нинішній концепції перебудови. Виявилось, що тип людини без Бога, без святинь, без національної гідності, без народних традицій і великих принципів, які ставляться вище за вигоди, — це на практиці тип корисливого споживача, наперед згодного з лінією партії, але не згодного ступити один крок задля громадського добра коштом власної вигоди. «Раб лінійний і негідний», — кажучи мовою Євангелія. . . Людина без позитивного заряду любови і віри (яка віками породжувала подвижників і безкорисливих трудівників на народній ниві), людина без любови до ближнього, без милосердя і співчуття. Людина та живе лише собою і для себе, маючи вищу освіту і достатню обізнаність з людськими ідеалами, офірне служіння яким творило великі епохи і визначало сенс історії.

Не прийнявши трансцендентних вимірів людської особистості, людина визнала сама себе мірою речей і зайняла споживацьку позицію в житті. Хотіла вона того чи ні, а при такій позиції ієрархія цінностей зсунулась, і на перший плян у цій ієрархії стали цінності біологічно-матеріальні. Самотня, вона опинилася в полоні реальності, в полоні речей. Холод і байдужість запанували в її серці.

Розвиток суспільства вперся об «людський фактор», об черству і байдужу людину, яка не хоче нести обов'язок і естафету з минулого в майбутнє. Це страшний витвір тотальної системи виховання на ґрунті антирелігії — без християнських джерел і начал.

Безвольні і пасивні жертви вольових і активних вождів, що, звичайно, збанкрутували. Відомо, що бур'ян росте самосівом і тим буйніше росте, чим менше культивуються культурні рослини. Але чи чувано десь таке, щоб культивувався бур'ян через систематичне виполювання культурних рослин?

Особа — це вицвіт історії. Немає в культурі вищої цілі, як вироблення Особи. Нема більшої місії державних установ, як забезпечити появу Особи. І нема жажливішого режиму, як той, що знеосіблює, вилучає і скошує осіб, на їх місце ставить посаду — посадову легко замінювану людину.

Особа несе в собі живий дух — відбиток Духу. В реальному житті особа різною мірою світить. Німб — це далеко не абстрактний символ. Будь-який колектив без видатної особи тьмяніє. У ньому бракує вершини. В шкільній класі має бути декілька учнів, до яких інші тягнуться, задля яких іншим цікаво в школі. В учительському колективі має бути декілька вчителів, задля яких дітям хочеться бігти до школи. На святі має бути декілька осіб, що творять свято. В цьому немає нічого образливого для інших: морально здорові люди це радісно приймають — на відміну від претенсійних посадових заздрісників. . .

Чи розуміє це похмура бюрократична сила? Безперечно. Проблема особи і проблема профілактики особи стоять серйозно. Але ось дивом з'явилась особа — що з нею робити? Найпростіше — хай собі тіпається і захлинається без прав і без простору в надійно організованому «здоровому колективі». Вольовій адміністративній системі це не підходить. Вплив особи треба неутралізувати всіма методами — аж до конвою. Навколо зниклої особи росте в порожнечі зона страху — це добре. . . Але росте й ореол. . . — Його є кому гасити.

Знищити особу — це стара державна мудрість, але запізнiла. Особа стає надто великою після смерті. Найкраще — профілактика: раннє виявлення, рання неутралізація, раннє знешкодження, тобто перетворення у легко закручуваний і відкручуваний гвинтик.

Слава Богу, ніхто не в силі перекрити джерела. Особи з'являлися і будуть з'являтися. На чолі дитини буде спалахувати відбиток саява Найвищої Особи. В серці визріватиме почуття єдності з божественною основою життя — любов'ю. В юних прокидатиметься прагнення самому незалежно пронести Високий дар на свою Гору — попри всі обставини, попри всі культи вождів, запаморочених сваволею і хворих браком Абсолюту. І буде в муках зростати Чоловік вічними слідами Сина Чоловічого. І буде засвічуватись на його чолі гідність в міру прагнення бути гідним свого Бога і тих великих предків, що прокладали нам путь до вершин.

Скелі і сирени

По дорозі до заповітної мети так багато манливих вогнів і звабливих сирен, що блудні сини і дочки землі навіть чути не хочуть про заповітну мету. Тільки великі філософи могли оцінити, що найважча боротьба — це боротьба з самим собою. Малим людям здається, що найважливіше — це добратися до найближчого вогника. «Наша судьба — то гульба, то пальба» — вічна пісенька безпечної молодости. Боротьба з собою за утвердження принципів зводиться до особистих справ, а от в боротьбі за найближчу ціль часто кладуть життя. Єдине життя! І то вже в самому пролозі — на перші звабливі голоси — ще до того, як настає пора вибору.

Здається, ніхто не може обминути і проблеми вибору між Сціллою і Харібдою. Перша побирає жертви, страшні і явні жертви. Неминучі і неunikні. Тут потрібен дух і готовність до важкої втрати... Друга — непомітно поглинає все. Здалеку й збоку так очевидно, що краще вже принести жертву. Але спробуйте говорити людям про офірність, про життя як постійну офіру і самоофіру — цього здебільшого не приймають серйозно... Загалом сприймають, а у відношенні до себе — ні. Багатьом здається, що якось пронесе над Харібдою, аби лиш зараз уникнути жертви. Харібда їх поглинає безслідно. Вони гинуть без внутрішньої боротьби, без драми, без подвигу.

Там, де немає свободної волі, де немає принципів та ієрархії цінностей, де нема поняття про Призначення і Обов'язок — там людина сліпо йде до берега Харібди і до останньої хвилини не вірить, що буде поглинута без останку. Всі все знають, про все чули... Але треба бути хоробрим і сильним Одисеем, щоб свідомо йти до страшного берега Сцілли, обминаючи ненатлу імлу Харібди.

Часом здається, що ми проходимо ту важку смугу історії, що жнемо той посів безпечної полегшеної філософії наївного матеріалізму і прагматизму, коли до берегів Харібди йдуть косяки, наспівуючи з надриком: «Не хочу офіри, не хочу страждань»... На наших цвинтарях цілий ліс новеньких хрестів, та все молодь. І серед них не чути випадків героїчної смерті...

Нині майже всі розуміють, що ми на дорозі повернення. Закінчуються глобальні експерименти... Масові ідеали... Ілюзії соціальних див...

Твої коси від смерти, від суму
Вкрили прозолоть, ой ще й кривава.

Певно й серце твоє взолотила печаль,
Що така ти ласкава.

Може ці слова поета звернені до пізньої осені нашої землі? У втихомиренні великих пристрастей, у втомі надривних дисонансів і «років» кінця XX віку, дедалі більш явно пробивається *туга до джерел*, до свого коріння, до релігійно-національної традиції. Вчорашні цінності на наших очах стають музейними експонатами, реалізм вчорашнього погляду нині вже розцінюється як самогіпноз.

Десятки тисяч танків — ще недавно це був аргумент для всіх! Минуло десять років — і всі ці танки «здалися» без бою. Нема куди йти, нема чого завойовувати танками. . . на що тепер переробляти танки? Треба завойовувати великі пустелі і перелоги на власній землі. . . У власній душі. . . Разом з танками йдуть в «запас» і хитромудрі ідеологи вчорашнього дня, популяризатори примусової віри в майбутнє щастя і в груші на вербі. . . Щораз частіше чуються голоси про загальні людські цінності, про вічні духовні цінності. Щораз ясніше усвідомлюються євангельські істини: «Все пройде, а слова Мої не пройдуть». . . Навіть «уроки Вірменії» щораз частіше повторюються на наших очах.

Але люди тепер, як і колись, не роблять висновків з уроків. Поки у Вірменії землетрус покриває бруктом людей і нагромаджені в них речі, близькі й далекі сусіди продовжують гарячково нагромаджувати речі.

Згадуються історіософські міркування Гоголя в «Мертвих душах»: «Які викривлені, глухі, вузькі, непрохідні, що заносять далеко в сторону, дороги вибирало людство в прагненні досягти вічної істини, тоді як перед ним була вся відкрита пряма дорога, схожа на дорогу, що веде до чудових хоромів, призначених цареві в чертоги. Від усіх доріг ширша і розкішніша вона, осяяна сонцем і освітлена всю ніч вогнями, але повз неї кудись у глухій темноті пливли люди. І скільки разів уже наведені смислом, що сходив з неба, вони й тут уміли відсахнутися і збитись в сторону, зуміли серед білого дня потрапити знов у непрохідні нетри, зуміли напустити знов сліпого туману один одному в вічі і, тягнучись за болотяними вогниками, зуміли таки добратись до прірви. . . Бачить тепер усе це теперішнє покоління. . . але сміється теперішнє покоління і самонадійно гордо починає ряд нових збочень».

Глобальні узагальнення нині не втішають. Але нам, запамороченим у круговерті подій, схильним вірити в непрохідну цінність тих явищ, що спливають перед очима і визначають наші долі, — нам потік видимого застуге вічне і неперехідне. Лише оглядаючись назад, ясно бачимо, що цілі народи й цілі покоління жили наче під гіпнозом — в ілюзії реальності облуд. На наших очах змі-

нюються вартості — і людська маса «доплюсовується» до вартостей сьогодення. Вітер часу, страх, пристрасті змивають подобу Божу з лиця. . .

Коли палили і топтали ікони в тридцяті роки — в очах більшості, навіть тих, що відчували біль, ті ікони поблякли. Може і за рахунок того, що нові цінності, піднесені на високий п'єдестал, здавались не такими вже осоружними. Не виключено, що на публічних диспутах двадцятих років в очах багатьох людей молодий резонер вигравав у порівнянні з освіченим і мудрим священнослужителем.

Так само змінювалися на масштабі історичні явища. Ті факти російської історії, що їх подавали до війни в щедрінському стилі, нині, в епоху пошуку своєї пам'яті, подаються в забобонному звеличенні. Нині стало модою шукати те, що викидали і розкидали ще позавчора. . . А от великого, вічного, люди в своїй масі ні тоді не бачили, ні тепер.

Ця загальна людська слабкість особливо загострюється у гнаних і голодних. І особливо виступає під час духовної дистрофії. Іdealізм без постійної підтримки змивається, а життєдіяльність на нижчих рівнях не має снаги сприймати істину і красу. Потрібна згода зі собою, з природою і Богом, щоб у душі людини озивалися начала етичні й естетичні. Проповідь Христа звучала на Горі. На цю Гору треба підійматись очищеним. . .

Потаємне добро, неголосна цнота, некорислива милостиня, «коли твоя ліва рука не знає, що робить права, щоб твоя милостиня була потайна», небагатослівна молитва, піст без пози, любов до всіх — все це речі звичайні для морально вироблених. Але вони смішні для хворих насильством, що в ім'я нібито високих цілей чинять зло і приховують зло, а голосно видають це за правду й добро!

Ця хвороба набуває інших властивостей, коли вона стає пандемією: зміщення полюсів набуває стійкого характеру. Брехні і обману не соромляться, а підносять їх до офіційної чесноти. Безпощадність виливається в помсту і до старозавітного «зуб за зуб» дописує зухвало: «Десять зубів!» Бог і моральні максими стають предметом глуму, поняття страшенно спотворюються. Скажімо, *милосердя* приймається в готентотському стилі: коли я пожираю — це добре, коли мене пожирають — це зло. Тут і потрібне милосердя. . .

В пресі виробився стиль скорочення правди до половинчастих приблизних форм. Євангельські джерела не цитувались, уважне ставлення до них вважалось підозрілим, недбале ставлення — модним. «Ліва не знає, що робить права» в матеріялістичному витлумаченні звучить «непорозуміння, невміння зводити кінці».

Справді, що то за логіка, коли права дає, а ліва при цьому не тремтить!

Інфантильна заідеологізована мораль поривається створити культ порожнього храму. А хтось поривається «реабілітувати» і піднести на п'єдестал прагматично адаптований образ Христа, щоб повернути обікраденій озлілій молоді приховане від неї етичне вчення. Яке це далеке від мудрости наших дідів! Вони змалечку знали, що «без Бога ні до порога», «Віра гори ворухить». . . Без усякої науки розуміли, що чоловік великої віри — це сильний чоловік, а зі звичної проповіді священика в церкві знали, як вчорашні рибалки і митники піднялися до апостольської місії, відколи зійшов на них Дух Святий і навчив говорити мовами. Зрештою, діди наші відчули і в слові великого поета той голос Духу.

У многотрудних спорудах вавілонських веж та у гомоні ярмарку марнослов'я вже важко розшукати джерела і перші аксіоми. Кожна людина може шукати — від того місця, куди вона зайшла, де зупинилась. Бідним дітям XX віку повертатись далеко. . . Сповзали з гори гуртом — і на протязі кількох поколінь. . . Ослабли духовні сили в погоні за міражами. Воля розмінялась на бажання. Голоси порізнялися без єдиного камертону. Принципи сходили на правила. Почуття спрощувалися до відчуттів. Цілі достосовувалися до настрою маси. Нерозбірливість у засобах узвичаювалась і розмивала моральні максими. Розум без мудрости навчився все замінювати, підмінювати, все виправдовувати. Інфляція слова затопила маєстат слова.

Бідним дітям XX віку навіть важко читати давні книги: заважає настроєність на легкий лад, і бракує вистражданих понять. Заважає звичка недовірливо і поблажливо ставитись до книги — брак культури, серйозної зосередженої думки. Розмито дороги, по яких можна повертатись до джерел. І разом з тим уже цілком очевидно, що гра в замінники вичерпується і треба повертатись до джерел.

(Закінчення буде)

Сергій ЖИЖКА

ПРО СТРАТЕГІЮ І ТАКТИКУ

Доповід., виголошена на Установчій Конференції
Львівської організації УРП

Привівши суспільство до глибокої стагнації і вичерпавши всі резерви комуністичної облуди, партійна корпорація КПСС, що обпилася горем та кров'ю понад ста народів, стала перед необхідністю перемін.

На початку реформ у Михаїла Горбачова був один сильний, організований противник — панівна кляса партійно-державної номенклатури, яку об'єднувала марксистсько-ленінська догматика. Щоб осучаснити та приручити дев'ятнадцятимільйонну партструктуру, Михаїл Горбачов використав гласність і натиск протестуючих низів.

Обраний керівництвом СРСР у квітні 1985 року політичний курс за п'ять років поглибив економічну кризу, загострив соціально-політичні протиріччя, проте дозована демократія і гласність у значній мірі розкріпачили енергію мільйонів людей, поставивши новозароджені політичні сили перед необхідністю взяти на свої плечі тягар виведення з кризи зруйнованого більшовиками суспільства.

Заявивши про пріоритет загальнолюдських цінностей над класовими, президент Горбачов плянує створити правову державу на основі модифікації старих імперських структур під назвою «оновлена федерація». Система змінюється, але не демонтована. Формально влада нібито віддається народові, але фактично знову перебирається партократією, яка, перегрупувавшись, прагне відпочити за рахунок народної ініціативи і, натягши маску «демократичного соціалізму», продовжити власне панування.

Державні злочини списуються на давно померлих діячів, а ще бадьорі пенсіонери-номенклатурники надійно захищені владою чисельними пільгами.

Від комуністичних утопічних гасел новообраний президент відмовився, залишивши ще для широкого вжитку та ідеологічних маніпуляцій «цінності» советського ладу і соціалізму. Та й сама КПСС неоднорідна і на грані розколу, під час якого кожна з її течій буде очищатися від іншої.

Табір консерваторів, умовно очолений Єгором Лігачовим, особливо болісно переживає розвінчування досягнень «розвиненого соціалізму» і ще має великий вплив на обласному і районному рівнях безмежного Союзу, в управлінських та охоронних структурах. Особливо активізується його реакційне, неосталінське крило, символічною фігурою якого є Ніна Андреева і новоутворена «правдиво комуністична» Російська комуністична партія.

Реальну владу мають також реформатори в КПСС на чолі з Горбачовим. Радикали в КПСС, які сконцентрувалися у міжрегіональній групі навколо спочатку Андрея Сахарова, а згодом Бориса Єльцина, довго прокладали Горбачову шлях до перемін і, нарешті, зуміли відірватися, вислизнути з-під його залежності, прийшовши до влади у Ленінградській і Московській міських радах та в парламенті Росії.

Демократичний рух у Росії, який зосередився головним чином у великих промислових і наукових центрах, репрезентують утворені за останнє півріччя ліберальна, християнська, конституційна і соціал-демократична партії. Всі вони виборюють цивілізовану державу для свого народу. На яскраво виражених антитоталітарних позиціях стоять радикальні демократи «Демократичного союзу». ДС діє і в Україні, але в його діяльності немає політичного забарвлення. Тому для нашої співпраці важливо, щоб у програмах названих партій визнавалися права республік на відокремлення і не звучали мотиви оновлення імперії під демократичними гаслами.

Нищення соціал-імперською тоталітарною системою національних цінностей не оминуло і російського народу, патріотичні сили якого також останнім часом прискорено консолідуються у монархічну партію, Республіканську партію Російської федерації, у широкий патріотичний фронт «Пам'ять» і «Отечество».

У найбільш гуманізованих їх програмах ідеалізується велика Росія, яка віками «благодіяла» народам, що прилучилися до неї, Росія, яка повинна зберегти кордони примноженого предками ССРСР, де республіки нібито знайдуть свободу та розквіт.

Та найбільша слабкість перебудови президента Михаїла Горбачова, який вправно маневрує між правими та лівими, це проблема неросійських народів ССРСР.

Успіхи в національній консолідації і прагнення до державної незалежності народів Прибалтики та Молдавії призвели до швидкого створення «п'ятих колон» — інтерфронтів. Випещена на привілеях частина російського населення, якому прищеплена комфортна психологія колонізаторів, забула про «дружбу народів» і замінила пролетарський інтернаціоналізм на советський російсь-

комовний націонал-нігілізм. А на Закавказзі злочинне зволікання з вирішенням національних протиріч призвело до явища біженців.

Численних й непоправних жертв зазнав український народ внаслідок більшовицьких експериментів. Здавалося б, що довголітнє мрякобісся на його генетичному і культурному полі витолочило потяг до свободи і всіляку охоту до політичного життя. Україна із «батьківщини застою» стала в 1985 році резервацією, де Володимир Щербигський та Валентина Шевченко, спираючись на армію партійно-державного чиновництва та їх прихвоснів, за допомогою превентивних репресій, погроз, штрафів утримували в недоторальності бастіони «реального соціалізму».

Володимир Івашко, ставши на чолі маріонеткової КПУ — «передового загону» КПСС, віддав чолом правим силам — партократії та генералітету з військово-промислового комплексу, що проявилось у формі цілої серії розгонів мирних мітингів і заборон громадських ініціатив у Львові, а потім у Дніпропетровську, Полтаві, Чернівцях, Рахові, Вінниці. Підібрана ним притлумлююча більшість на сесії Верховної Ради УРСР механізмом голосування придушила здорові ініціативи Демократичного блоку і залишила при владі партапарат. Хоча розвиток подій в Україні показує, що КПУ як партія підтримки в народі не має, а її перемога на виборах полягає в інерції минулого і спричинена зовсім не активністю населення, а, навпаки, його пасивністю і непробудженістю.

Ідеологічно, Компартія України живе у дуплявій оболонці, не користується симпатіями народу і, сконцентрувавши всю силу в численній структурі, бореться за свій класовий інтерес.

КПУ нараховує 3 млн. 240 тисяч членів, що становить $\frac{1}{6}$ частину КПСС. Ми маємо вкрай високу питому вагу перенасиченості суспільства однією політичною організацією. Проте, коли б у застійні часи дали право вступити у КПСС усім, коли б індульгенцію, цей проізний квиток до раю, міг купити кожен, було б у цій партії набагато більше мільйонів. Та не допускали. На всіх пілг уже не вистачало.

І якщо рядові комуністи підтримують ідею, що здатна реалізувати себе лише злочинним шляхом насильства, наслідками якої є економічна руйнація і, щонайгірше, духовна деградація суспільства, то вони підпирають своїм членством цю ідею і несуть моральну відповідальність не тільки за минуле, а й за теперішнє.

Вождь Йосиф Сталін тридцять років був вірним продовжувачем справи Леніна, а залишив після себе мілітаризоване, залякане суспільство і гори трупів. Нікіта Хрущов, відхрестившись від Сталіна, пообіцяв черговому поколінню, що під прапором Леніна, під

керівництвом комуністичної партії приведе його до перемоги комунізму. Та через десять років після партійного перевороту вже Леонід Брежнєв дискредитував волюнтаризм Хрущова і вісімнадцять років вів «ленінським курсом» корабель СРСР по мілинах застою. Тепер і його політику розвінчано.

Що ж це? «Ленінські курси» регулярно доводять моносистему до краху, це відбивається на долях поколінь, а нам пропонують іти «ленінським курсом» далі. Виявляється, що «ленінський курс» вічно правильний, а використання його — це або суцільні злочини, або політичні невдачі. Головна причина такого пробуксовування — монополія КПСС на владу та її ідеологія, символ якої, Ленін, освячує ту владу і зміцнює її ретроградність, тоталітарність, облудність, жорстокість. Він стоїть перед кожним приміщенням райкому компартії у злидених містах і підказує кожному 1-му секретарю: «Верной дорогой идёте, товарищи».

І не тільки большевики-ленінці з Російської комуністичної партії хочуть пристосувати Леніна і нас до ще одного «ленінського курсу», а й притлумлюючи більшість делегатів 28 з'їзду КПУ. Залишмо Леніна і комунізм для комуністів. Пора припинити нав'язування суспільству своїх ідеалів і творення культів особи.

Комуністи не збудували української держави і не збираються робити її незалежною, а, навпаки, готові новими канатами прив'язати Україну до імперії.

За п'ять років перебудови КПУ на своєму останньому з'їзді на решті спромоглася на засудження сталінізму у доповіді Володимира Івашка, хоча у залі домінував дух неосталінізму, різка критика Горбачова та його реформ за те, що той утік від відповідальності, залишивши напризволяще партійців, котрі звикли до комфортного життя дресирувальників людського загалу. А відомий Леонід Кравчук взагалі оголосив «газават» — священну війну УРП, додавши, що ніколи не піде з нами на компроміс, бо зробив соціалістичний вибір, стоїть на платформі марксизму-ленінізму, а тому боротиметься за єдину КПСС і сильну (але маріонеткову) КПУ.

Потенційною політичною силою в Україні, яку ще не заторкнули глибокі переміни і яка ще не зорганізувалася, не заявила свого політичного інтересу, є так зване «малоросійство», що насьогодні бльокується з російським великодержавним шовінізмом. Численні «малороси» — українці із задушеним почуттям національної гідності — спішно пересідають із дірявого човна пролетарського інтернаціоналізму у більш престижне космополітичне судно, яке прикрашене гаслами загальнолюдських цінностей, демократії і світового громадянства. Їм не вигідно думати, що можна боротися

за Україну, бути громадянином світу і любити всіх людей, не вважаючи на їх національність.

«Малороси», а ширше — все російськомовне населення, широкий пляст службовців, військових, інженерно-технічних працівників та робітництва — цей невидимий інтерфронт в Україні є провідником шовіністичних ідей та українофобії.

КПУ шукає спільників і знаходить підтримку саме серед «малоросів». Не випадково заступником Володимира Івашка обрано відвертого космополіта Гріньова, виразника ідеології «малоросійства». І не випадково він на ходу «сочиніл» тезу про злучення реакційних крайніх правого і лівого крила Верховної Ради — не вже Левка Лук'яненка і Єльченка у боротьбі проти «демократів» Л. Кравчука та Гріньова?! Чого варте його покликання на російський досвід, за яким Російська компартія на основі об'єднаного фронту трудящих гуртується із відверто шовіністичного «Пам'яттю»!

Як показують події, робітників солідаризує протест проти парт-апарату, але ще не все робітництво пов'язує свої виробничі та соціальні біди із соціалістичною системою та комуністичною ідеологією, тим більше не всі перейнялися ідеєю державної незалежності України. Простий обиватель керується ковбасною психологією, він, мов загіпнотизований кролик, не готовий до самостійних кроків і завчено озирається на всемогутню державу.

Невиразні обриси має на політичному небосхилі течія національного комунізму — частина українських комуністів у «демократичній платформі» КПСС. Але вона ще не зорганізувалася, чітко не заявила про себе, не відмежувалася від загальносоюзного спрута, тому передчасно говорити про її перспективи. Та й сумнівно, що український націонал-комунізм знайде якусь більшу підтримку в народі.

Комсомол, як підп'язний ремінь КПСС, був організацією для політичного оглуплювання молоді, механізмом усунення її зі сфери громадсько-політичної творчості, місцем, де на щаблях кар'єри вовтузилися ділки від ідеології, кузнем, в якій з відповідальних громадян кувалася номенклатура. Така молодіжна політика призвела до деградації цілих поколінь, творила мільйони манкуртів, «малоросів», виховувала байдужих до долі України одномірних людей-гвинтиків і тим самим була вкрай ганебною. Це був багаторічний суцільний тихий злочин, який чинився під бравурні марші, звіти та цинічні посмішки.

Останніми роками комсомол демонструє перед громадськістю справжню політичну акробатику, вистрілюючи численними тепловими снарядами демократичних, прогресивних ініціатив. При

цьому, незважаючи на розпад, він продовжує зберігати стару ідеологію, принципи, претенсії. І разом з тим одночасно готує ґрунт для лідерства в ринковій економіці, забезпечуючи собі таким чином право бути економічним концерном.

У загальному КПУ нав'язала силам національного відродження тактику тотального пресінгу у формі заборони мітингів, застосування штрафів, переслідування активістів УРП, РУХУ, шельмування первинних осередків у тих обласних чи районних центрах, де вони виникають. Заодно, в своєму традиційному стилі партократія намагається ізолювати УРП та РУХ засобами вишуканої дезінформації або відвертої брехні.

Коли ж патріотичні сили все таки одержують підтримку людей, компартія відступає на заздалегідь добре підготований другий рубіж оборони. Надійно профінансована КПУ сидить на незаконно привласнених державних засобах масової інформації, в усіх управлінських структурах, у виконавчій та законодавчій владі, а підзвітні телефонному дзвінку першого секретаря судді, прокурори, міліція продовжують розправлятися з нашими товаришами із сусідніх областей.

Внаслідок порівняно високої національної свідомості населення на Львівщині демократичні сили зуміли не тільки сильно активізувати процес національного пробудження, а й повністю перемогти на виборах і взяти владу у свої руки на її ключових, хоча поверхових рівнях.

Після партійного перевороту в травні 1990 року в комуністичній організації області, що нараховує 130 тисяч членів, група реакціонера Вячеслава Секретарюка різко перервала процеси перетворення обласної організації у природний стан партії парляментського типу, загнала їх углиб і взялася до реставрації політики войовничого комунізму. І коли напочатку Секретарюк робив різні випадки проти рішень демократично обраних Рад та з позиції космополітичної зверхності критикував патріотичні організації, то тепер, не знайшовши підтримки народу, обком перегруповує сили, переводить боротьбу з Радами і процесом національного відродження у стадію тихого спротиву.

У таких обставинах перед всіма національно-демократичними організаціями стоїть завдання змінити співвідношення політичних сил в Україні. Для цього необхідно привернути народ до ідеї національної свободи і виходу України з ССРСР; створити осередки патріотичних організацій у кожному районному центрі, селі, а в містах на кожному підприємстві чи в установі.

Метою УРП є незалежна українська держава, а для цього необхідно пройти нелегкий шлях виходу підневільної УССР зі складу

Советського Союзу. На відміну від інших організацій, УРП є масовою партією, діє з максимальним радикалізмом демократичними методами і, будучи партією мети, бере активну участь у передвиборчій боротьбі за місця у парламенті та в місцевих Радах, готує народ відстоювати свої права шляхом широких всеукраїнських акцій.

Тактика зосередження всіх національно-демократичних сил на масштабних маніфестаціях виправдала себе. Львівщина гідно представляла «живий ланцюг» 21 січня 1990 року, святкування Карпатської України в Хусті, мітинги у Києві, вшанування козацької слави у Берестечку. Цього ж літа настав час підтримати національне піднесення у Чернівцях, Вінниці, Хмельницькому, детально продумати розподіл сил, щоб охопити райцентри і села Правобережжя під час відзначення 500-річчя запорізького козацтва, пройти вулицями Дніпропетровська, Кривого Рогу, Запоріжжя, відвідати Сорочинський ярмарок.

Ми бачимо, що боротьба українського народу за свободу є перманентною, постійною з часу втрати незалежності України-Руси і встановлення на нашій землі монголо-татарського іга. А в XX столітті ця боротьба набула особливої інтенсивності і два рази у 1918-21, 1941-53 роках вилася у широкі національно-визвольні рухи.

Сьогодні ми вступили у третій етап. І ми не могли цього не зробити. Боротьба народу за своє визволення, як показує історія, є історичною необхідністю, вона природна і доцільна. І всі біди, страждання, тавро неволі, що гнітить дух українського народу, принизлива печать вторинності на своїй землі, що сковує творчі сили українців, а понад усе — пролита у визвольній боротьбі кров кличуть нас домагатися свободи, рівності з іншими народами і на тій основі справедливого миру.

Ми не можемо не вступати у боротьбу, але не маємо також і права програти у ній, підірвавши і так зруйнований потенціал нації. Отже, це змагання за свободу України може мати успіх лише тоді, коли стане боротьбою всього українського народу, а не тільки якоїсь його частини.

На Львівщині етап національного пробудження завершився. Ми підійшли до етапу створення партій і розширення їх структур, прив'язання лінії кожної із партій до політичного процесу і впливу їх діяльності на громадську думку.

Як видно з роботи 28 з'їзду КПУ та обласної конференції комуністичної організації Львівщини, комуністи не хочуть відмовитися від монополії на владу, від своєї авангардної ролі і ставляться до УРП як до ворожої сили. Що ж, нетерпимість, вишукування воро-

гів є характерним для стилю цієї маріонеткової структури. Ми ж ясно усвідомлюємо, що КПСС-КПУ виступає проти державної незалежності України, а тому є нашим принциповим противником.

На сьогодні КПУ у Львівській області глибоко вкорінена у державні структури і її можливості далеко не вичерпані.

В Західній Німеччині після закінчення світової війни була проведена дефашизація суспільства, і це негайно дало позитивні наслідки. В Советському Союзі деєсталінізації не було 10 років. Але неосталінізм живий та активний до сьогодні.

УРП зобов'язана докласти зусиль по декомунізації всіх сфер суспільного життя. Економіка має бути звільнена від служіння ідеології: догми про цілеспрямоване будівництво соціалізму однією партією, про шкідливість приватної власності, про відсутність експлуатації і класових протиріч у соціалістичному суспільстві необхідно вилучити із законодавства, вузівських та шкільних підручників. Слід добиватися звільнення регіональної економіки від диктату державних монополій з центру.

Комуністичні парткоми, комсомол мають бути виведені з підприємств та установ, оскільки монопольно політизують виборництво. Львівським обкомом КПУ взято курс на перенесення центру роботи в первинні осередки на підприємства, тому, звичайно, треба розширювати структуру УРП по виборничому принципу і, не гаючи часу, здійснювати демонтаж бюрократичних структур. Бюрократія інтернаціональна, а в нас вона наскрізь комуністична. Необхідно на підприємствах провести перевибори рад трудових колективів, профспілок, розпочати формування незалежних профспілок, де б тон задавали члени УРП, РУХу, ТУМу, організувати навчання господарських кадрів, готових працювати в умовах ринкової економіки.

В ідеологічній сфері ми заперечуємо монополію компартії на істину. Необхідно усунути КПУ від втручання в роботу законодавчих, виконавчих, судових органів і армії, звільнити з-під її влади засоби масової інформації і видавництва.

В галузі освіти й культури припинити насаджування мертвих, чужих народів культурологічних штампів, догм і церемоній сталінської «церкви», які роблять суспільство бездуховним. Необхідно рішуче ліквідувати практику вступу у вузи за комсомольськими чи партійними характеристиками. Виховання дітей та студентів має бути повністю звільнене від монополії комуністичної ідеології.

На наступному етапі необхідно провести націоналізацію неправедно набутого майна КПСС, вимагати моральної відповідальності компартії перед народом за скоєні злочини і притягнення до кримінальної відповідальності авторів злочинних державно-політичних рішень та їх безпосередніх виконавців.

Ми є категоричними противниками манкуртства і яничарства, які є чи не найбільшим злом в українській історії. Ґрунтом для нього служать прихильники ідеології малоросійщини. Спотворене міщанською психологією «малоросійство», сполучене членством у реакційній КПУ, представляє в Україні привілейовану адміністративно-командну систему. У цьому політично шкідливому середовищі слід вести широку роз'яснювальну роботу, оскільки частині з них можна дати можливість використати свої професійні знання при демонтажі колоніальної адміністрації.

Реакційні кола намагаються вживити у середовищі безрідних іванів хохлових «славу» потьомкіних, спадщину білогвардійщини, анархосиндикалізм, військово-політичні клуби і ковбасну психологію, лиш би виховати зневагу до ідеї свободи України.

УРП категорично засуджує національний нігілізм і вважає його поширеність серед українців не так виною, як бідною народу.

Для діяльності РУХУ, ТУМу і подібних організацій достатньо розрахованої на тривалий час культурно-просвітницької роботи, а УРП буде вести пропаганду ідей національно-державного відродження серед людей, які втратили зв'язок із українською культурою і мовою, щоб вони повернулися серцем до своєї історії, відновили почуття національної гідності і стали нашими співниками. Бо саме широкі верстви громадян України вирішать перебіг і результати боротьби. Нас чекає дезінформоване, анемічне і байдуже до свідомого життя село та відчужені від національних коренів міські обивателі.

Львівська обласна організація УРП вважає за обов'язок значну частину своєї діяльності присвятити роботі на Великій Україні. За допомогою обласних організацій УРП ми маємо вивчити характер суспільно-політичної обстановки на кожному терені, скоординувати спільну роботу на найближчі місяці, регулярно поширювати пресу, виїжджати на спільні політичні акції.

Необхідно знайти взаєморозуміння з робітництвом, щоб його антагонізм до партократії поєднати з ідеями української незалежності, постійно наголошуючи політику міжнаціональної злагоди. Увагу суспільності України слід широко привернути до ідеї виходу із ССРСР, щоб на випадок політичної кризи бути готовими до акції громадянської непокори на всеукраїнському рівні або при еволюційному розвитку подій успішно провести всенародній референдум про вихід України зі складу Советського Союзу.

Ми рішуче відкидаємо провокаційні заяви про сепаратизм Галичини, які поширює Вячеслав Секретарюк і про що говориться у сумнозвісній «заяві трьох». Певні сили тільки й чекають таких розколюючих Україну рухів, щоб проголосити «інтернаціональні

республіки Таврія» або «Донбас» у складі СРСР і далі експлуатувати позанаціональний безликий народ.

Консервуючи старі форми життя, КПУ гальмує темпи таких необхідних перемін, чим веде республіку до загострення соціально-політичних протиріч. Перемін хочуть всі — і ті, хто підтримує національно-демократичні сили, і ті, хто ще не пройнявся ідеями національного відродження, але заперечує тоталітаризм «розвинутого соціалізму», — всі, окрім пануючої верхівки різних рівнів. Суспільство не може жити по-старому, а КПУ не хоче і не здатна керувати по-новому. Та й необхідності такої нема.

В цій ситуації не можна спрямовувати сили народу на скороминущі нездійснені економічні програми перебудови, а треба розвивати її демократичні елементи і перевести всю енергію народу на визволення з-під колоніального становища. Чим швидше ми розгорнемо й активізуємо свідомість народу у тій площині, тим більше матимемо надій на його порятunek.

Оскільки інтереси різних суспільних груп у боротьбі проти тоталітаризму різні, Українській Республіканській Партії необхідно виробити платформу, яка б могла консолідувати всі національно-демократичні сили всіх наших потенційних співників.

Впливовим і найбільш чисельним з-поміж цих сил є РУХ. Саме УГС спільно з РУХом пробудили Україну, досягли певної перемоги на виборах і тепер несуть синьо-жовті прапори по Україні.

Слід відзначити, що з листопада 1989 року РУХ не встигав за подіями, по багатьох питаннях займав примиренську, надто помірковану позицію, не переніс своєї активності у сільськогосподарські райони Львівщини, сусідні області і, як наслідок, у цих районах Демократичний блок не переміг на виборах до місцевих Рад.

РУХ міг би бути у своїй діяльності більш рішучим, тому ми за радикалізацію РУХУ. РУХ — цінність і престиж якого величезні, стане формою самозбереження народу у національно-визвольному процесі, тому не слід перетворювати його на арену міжпартійної боротьби.

Яскраво написаний маніфест Демократичної партії України засвідчує, що метою новоствореної партії є виведення України зі складу СРСР. Ми сподіємося, що в майбутньому будемо співпрацювати.

Українська Національна партія (УНП) і політичне об'єднання «Державна Самостійність України» (ДСУ) не є партіями парламентського типу і на теперішньому етапі участі у виборах не брали. У порівнянні з УРП вони різняться підходом до шляхів та методів боротьби, хоч мета у нас — спільна. В міру розширення впливу цих

партій на хід подій, Львівська обласна організація УРП буде координувати з ними свою діяльність.

Партії християнської демократії є значною силою у цивілізованих країнах. Будемо сподіватися, що Українська Християнсько-демократична партія (УХДП) набере всеукраїнського поширення, здобуде прихильників серед представників різних релігій і стане стабілізуючим фактором міжконфесійного життя.

Силою, яка може протистояти КПУ на селі і здійснювати розкріпачення його від новітніх феодалів, є Українська Селянсько-демократична партія (УСДП). Водночас треба сказати, що УРП буде рішуче розвінчувати створену Центральним комітетом КПУ кишеневу організацію — Українську селянську спілку. Надіємося, що УСДП внесе свій вклад у відродження хліборобських традицій в українському селі, дасть можливість людям швидше стати господарями на власній землі, захистити свої інтереси від зазіхань неоколоніалістів.

Особливо небезпечним було б створення на українському політичному ґрунті впливової загальнореспубліканської структури, яка в умовах легалізованого політичного життя спіймалася б на угодовській позиції «суверенної» України в межах нового союзного договору. Адже це при угоді неодмінно поставить Україну в другорядне становище по відношенню до центру і внесе дуже небажаний розкол у розвиток сучасної політичної думки в республіці.

Ми вважаємо, що боротьба за Українську Державу є спільною справою і жодна суспільна сила чи партія не має тут пріоритету, ні монополії на правильну лінію. Ми маємо діяти спільно згідно можливостей кожного і координувати наші зусилля. Для цього необхідно створити координаційний центр.

Дуже важливим моментом у нашій стратегії є привернення до ідеї незалежної Української Держави якнайширших верств населення України, і не тільки українців, а всіх, незалежно від національного походження, соціального чи класового статусу, приналежності до партій, рухів чи організацій.

КПСС постійно стимулювала у різних формах російську національну ідею, щоб укріпити свої політичні намагання. Це виразно засвідчувало слабкість і нетривкість впливу компартії на маси одною тільки пропагандою безликого інтернаціоналізму. Довгі роки насаджування ворожнечі до українського національно-визвольного руху сьогодні у значній мірі утруднюють наш шлях до свободи.

УРП буде роз'яснювати, що український національно-визвольний рух не є ворожим російському народові, що вихід України з СРСР не розвалює, власне, російську державу, а лише сприяє лік-

відації советської імперії і визволенню з-під її ярма всіх народів. Російський народ не наш противник, а швидше союзник у боротьбі проти пригноблюючого всіх великоімперського тоталітаризму. Тому за умови гарантування демократії і прав людини росіяни на території України можуть і будуть підтримувати ідею незалежної Української Держави.

Обласна організація УРП веде лінію погашення можливих національних антагонізмів на Львівщині. В цьому організація готова співпрацювати із товариствами «Ахпюр», ім. Алейхема, ім. акад. Сахарова, які з розумінням ставляться до наших змагань.

Львівська УРП підтримує рішення обласної Ради першого демократичного скликання та районних рад, де переміг Демократичний блок, і активно сприяє проведенню програмних положень Республіканської партії у роботі всіх Рад, де вона представлена депутатами.

Народ України не знає не тільки своєї історії, але й тих ідей, які жили і підтримували його визвольні змагання у кінці XIX і XX століттях. Багато з цих ідей звучать так, наче написані сьогодні. У нашій ідеологічній роботі необхідно використовувати теоретичні праці всіх теоретиків національно-визвольного руху. Звичайно, не копіювати і штучно прив'язувати ці ідеї до сьогоденної здеформованої комуністичними експериментами суспільної свідомості, не насаджувати їх бездумно на наш неприродний внаслідок переміщування населення соціальний ґрунт, на покоління, які все таки живуть наприкінці XX століття.

Російський філософ Соловйов писав, що націоналізм зовсім не є чимось негативним, якимсь зоологічним патріотизмом, а «націоналізм є любов до історичного образу і творчого акту свого народу у всій його своєрідності. Націоналізм є віра в інстинктовну і духовну силу свого народу, віра в його духовне покликання. Націоналізм є воля до того, щоб мій народ творчо і вільно цвів у Божому саду. Націоналізм є споглядання свого народу перед лицем Божим, споглядання його душі, його недоліків, його талантів, його історичної проблематики, його небезпек і його спокус. Націоналізм є система вчинків, які витікають з цієї любови, з тієї віри, з тієї волі і з цього споглядання».

Чимало цінних ідей, які і досі живлять процес національного відродження, визріли у правозахисному русі 60-80-х років. Всі вони викладені у програмних документах РУХУ та новостворених партій. Однак теорія визвольної боротьби нашого часу з його стрімкими змінами ще не випрацювана. Але така теорія вкрай необхідна, бо, як ми знаємо з Євангелія: «спочатку було слово». Зрештою, переможе той, хто правильніше оцінить ситуацію і прийме справді вірне рішення.

Для воскресіння нашої слави, нашої національної гідності і свободолюбства мусимо повернути народові відібрану в нього історичну пам'ять. Для цього необхідно відновлювати кургани козацьких поховань, встановлювати пам'ятники на місцях битв козаків з польськими і російськими колонізаторами, з татарськими кочовиками. Треба проводити панахиди над могилами померлих від сталінського голодомору в 1932-33 роках, які є в кожному українському селі. Потрібно вшановувати загиблих у рядах армії Української Народної Республіки, стрільців УГА і УПА. Слід також справедливо оцінити внесок всіх українських політичних партій у нашу історію.

У справі збереження духовости, відродження національної свідомости і консолідації сил народу чільну роль відіграє Церква. Історично склалося так, що національні українські Церкви — Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) і Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) — були знищені сталінським режимом і в наш час переживають процес відродження. Диспетчерам КПУ вигідно розпорошити національні сили, зіткнути їх у боротьбі між собою і, взявши тісну спілку із РПЦ-УПЦ, спокійно спостерігати за конфліктами.

УРП виступає за визнання незаконним, а тому недійсним рішення Львівського собору 1946 року про ліквідацію Української Греко-Католицької Церкви, виступає за повернення УГКЦ юридичного статусу, а також храму св. Юра у Львові. Ми зобов'язані захищати обидві Церкви від утисків партократії, пропагувати незфальшовану історію цих Церков і робити все для врегулювання конфліктів між віруючими обох конфесій.

Ми з надією сприймаємо відродження молодіжних організацій «Пласт», «Січ», які допомагають молодим людям ставати особистостями і утверджуватися в суспільстві як українці. Належно оцінюємо внесок Товариства Лева за його культурно-просвітницьку роботу і чималу роль у піднятті національної свідомости на Львівщині.

Бачимо, що є прихильники реформування комсомолу у демократичну спілку молоді, що, звично, пом'якшило б ситуацію у молодіжному русі.

Значні перспективи може мати СНУМ, якщо пройде етап ідейного становлення, знайде ті критерії та аргументи, які привернуть молодь, особливо студентську, до боротьби. Молодим українцям слід відкрити очі на те, що їх робили упослідженими на своїй землі і що вони зможуть звільнити свою матір Україну, зуміють домогтися поваги до себе та рідного народу. Сучасній молоді, окрім завзяття, хоробрости, рішучости, симпатичний інтелектуа-

лізм, творчість та винахідливість. У наш час молодь хоче перемагати не тільки ентузіазмом, а й розумом. Тому необхідно створити школу політологів, менеджменту, в якій викладали б кваліфіковані економісти, соціологи, філософи та історики і де б навчалися професійні політики. Звичайно, необхідні студії за кордоном.

Наступний рік буде для нас роком росту. Треба провести організаційну роботу так, щоб первинні організації УРП були в кожному селі, не кажучи вже про районні центри. Слід поширювати осередки Республіканської партії на підприємствах, у науково-дослідних інститутах та вузах. На сьогодні противник не слабший, він лише менше видимий. У минулі роки на Львівщині УГС торпедувала партійно-бюрократичні інституції і цю тактику треба перенести на Східню Україну. В нас же можна перейти до терпеливого, послідовного, кваліфікованого демонтажу системи, перейти від «таранної» боротьби до виваженої, але все ж наступальної діяльності по суті.

На відміну від КПСС, яка знову намагається примкнути до трудящих, щоб, сховавшись за їх спинами, привести робітників та селян до ще більшого зубожіння, УРП має своєю соціальною базою широкі верстви населення — всіх, хто усвідомлює, що порятунок у створенні Української самостійної держави. До нас ідуть люди із здоровим глуздом, індивідуми, готові постояти за себе у шахті, за станком, у лабораторії, а чи у власному господарстві; особистості, які не хочуть гнути хребта перед партократичними вельможами, жити у задушливому світі фальшивих норм та бездуховності, бути частками безликої маси, рабами з переконання. Це люди, які хочуть свободи для себе і для народу, хочуть бути господарями на своїй землі. Свобода — наша головна цінність.

Членство в УРП — це зовсім не готовість примкнути до якоїсь вигідної справи чи групи людей, а служіння ідеї незалежної Української Держави. Під час прийому до партії головним є не принцип відданості лідеру, а відданість справі й готовість працювати. У кожному селі, в кожній установі чи на підприємстві є люди, що готові вступити до УРП. Їх треба шукати із місіонерським завзяттям. І з часом до нас прийдуть компетентні, кваліфіковані кадри.

Звичайно, система зрівнялівки і утриманства відівчила людей від самостійного проявлення ініціативи, а, головне, не виховувала дисципліни. Нашим внутрішнім ворогом є інерція і безвідповідальність, які виростили на прищепленій нам психології другорядності, пасивності, зневіри. Щоб домогтися успіхів, слід наполегливо культивувати дисципліну. Без неї організація ефективно діяти не може, бо перешкоджатиме нескінченна спонтанність, відчай, розчуленість і нарікання.

Необхідно налагодити надійні зв'язки між різними ланками обласної організації. Кожен із п'яти створених відділів секретаріату має розробити і узгодити з радою концепцію своєї роботи, форми і методи діяльності.

Окрім видання брошури «Наша мета», слід готуватися до випуску газети обласної організації УРП. Ще недостатньо ми використовуємо рекламу партії, мало інформуємо республіку та область про свою діяльність. Не налагоджені регулярні координаційні зв'язки з Радами, діючими партіями, організаціями. Немає надійних зв'язків із українською діаспорою.

Час не чекає, а темпи національного відродження розгортаються ще надто повільно. Кожен наш мирний виїзд із синьо-жовтими прапорами у сільський район чи в Східну Україну попереджає майбутні конфлікти і силову конфронтацію.

На 28 з'їзді КПУ перемогло реакційне крило, яке тужить за політикою сильної руки в «ежових рукавицях». Консервативний екстремізм спрямовує зусилля на збереження комуністичних партійно-корпоративних структур і своєї влади в Україні. Вони проти виходу України зі складу ССРСР, бо без підтримки Москви втратять опору, ту силу, за допомогою якої здійснювали колоніальне адміністрування над своїм народом.

72 роки тому на руїнах імперії Романових більшовики створили для класи комуністів соціалістичну імперію ССРСР. Російська імперія Романових продовжує розпадатися, незважаючи на її тимчасове зміцнення комуністичною ідеологією.

УРП заперечує тоталітаризм, натомість визнає ідеї свободи людини і свободи народів. Усе починається з людини — тільки вільна людина, що позбулася страху і скинула рабські кайдани із свого духу, може визволити батьківщину. Ми знаємо, що неволя України оберігається насильством, і знаємо, що її свобода немінуча.

Львів, 23-24 червня 1990

В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ-ГУТ

“SOVIET DISUNION” ТА ЇЇ АМЕРИКАНСЬКІ КРИТИКИ

Відгуки на книжку Богдана Нагайла та Віктора Свободи

«Одним з найбільш драматичних розвитків від часу введення Михайлом Горбачовим політики *гласності* і ‘демократизації’ став спосіб, у який національностева проблема у Советському Союзі не тільки вломила на світову арену, але й поставила перед іспит увесь новий курс Кремля. А це допомогло прояснити помилкове уявлення, що Советський Союз і Росія є це саме, та допомогло переконати в тому, що ССРС є найбільша багатонаціональна держава світу й остання з великих імперій.» — Отак то починають свій вступ автори праці про цю останню імперію¹. Як же ж правдиво звучить це твердження для тих, які слідували за розвитком уявлень Заходу про природу ССРС. Тепер на Заході вже не стоїть питання, чи ССРС і Росія є це саме, але що станеться зі Советським Союзом: чи він розлетиться, чи переміниться у конфедерацію, та що було б корисніше для Заходу. От голос з Екватору: «Образ однородного ССРС є одним із викривлень, якому сприяла сталінська ера (. . .) Чи може батьківщина втримати 15 об’єднаних республік? Виглядає, що це не дуже легка справа. (. . .) Аналітики погоджуються, що теперішня федерація не має будучини. Навіть найбільш обережні і ті, найближчі до традиційних кіл влади, кажуть: вона мусить змінитися².»

Оця велика зміна наставлення і розуміння відбивається і в рецензуванні-критиці творів на цю тему, а отже і на згадану вище працю. От початок рецензії у додатку до недільного видання щод. «*Вашінгтон пост*»: «Рік 1989 напевно буде вписаний у книги історії. Він буде займати поважне місце у розділі, може ще не останньому розділі, про історію кончини останньої із великих континентальних імперій.» А дещо далі: «Комунізм й імперіялізм

1. Bohdan Nahaylo and Victor Svoboda. “Soviet Disunion; a history of the nationalities problem in the U.S.S.R.”. The Free Press, New York, 1990, ст. 432, мапи, ілюстрації, таблиці, індекс. Спершу видана 1990 р. у Великій Британії Harnish Hamilton Ltd.

2. Benjamin Ortiz Brennan. “The federation with no future”. *Hoy of Quito*, Ecuador. Цитуємо із скороченої версії у “*World Press Review*”, серпень 1990, ст. 26.

врятували імперію (російську) (...) Тисяча дев'ятсот вісімдесят дев'ятий дуже правдоподібно увійде в історію як рік, у якому дезінтеграція імперії почалася». Це погляд автора рецензії, професора російської історії Станфордського університету. Подавши цей свій погляд, він передає зміст рецензованої праці.

«Одною з багатьох вартостей» вважає він виявлення там факту, що національностеві проблеми останнього часу «наростали, даючи багато попереджувачих сигналів Москві, на протязі багатьох літ.» А от загальна характеристика: «Немає там детальної аналізи природи націоналізму взагалі, чи поодиноких націоналізмів народів СРСР зокрема. Підхід є описовий і хронологічний, з наголосом на останні 25 літ». А відрізняє її від раніше публікованих подібних праць те, що автори мали нагоду використати «зливу мемуарної літератури і ревізії, яким дала змогу появитися ‘гласность’, та й є вона дуже сучасна, включаючи події до лютого 1990 року.»

Вкінці рекомендація для читача: «В загальному ця книга є незвичайно на часі і важлива, і кожний, хто турбується теперішньою советською кризою, повинен її набути, прочитати і держати її під рукою, щоб заглядати за історією обставин національностевих криз, про які напевно звітуватимуть завтрашні часописи³.»

Більш обширну рецензію у недільному додатку до щод. »*Ді Нью-Йорк Таймс*» професор советських справ у Карнері-Мелон університеті починає жартом, який тепер ходить по Москві у стількох варіантах, скільки є народів у СРСР: «Японець, росіянин, і, скажім, узбек подорожують літаком і дають виклик один одному, щоб кожний з них викинув з літака те, що його нація має найбільше. ‘Ми маємо забагато відео-камер у моїй країні’, — заявляє японець і викидає через вікно свою камеру. ‘Ми маємо забагато водки’, — каже росіянин і викидає через вікно свою пляшку водки. Узбек мовчить, хвилину думає, і без слова через вікно викидає росіянина».

Це дуже влучний початок, бо загальна характеристика праці, до якої авторка рецензії переходить, піддає джерело цьому жартові: «Ціллю ‘Soviet Disunion’, незвичайно детального огляду історії національностевих проблем Советського Союзу, є дати вгляд у складне відношення між росіянами і неросійськими народами та у часто драматичні міжнаціональні конфлікти, які трапляються сьогодні».

Подавши досить детальний зміст, авторка стверджує, що це є

3. Terence Emmons. “The last of the European empires”. *Bookworld*, 15 липня 1990, ст. 8.

«знамените і вичерпне джерело для подій, які приводять до нинішнього безвихідного становища у Советському Союзі.» А на закінчення — подані з праці чотири сценарії можливого розвитку в 1990-их роках: «Розвал імперії на національні незалежні держави; створення свого рода советського комонвельту, який нагадував би вільну конфедерацію; дійсна федерація Советського Союзу на зразок Югославії; реставрація авторитарної російської імперії у результаті захоплення влади російськими шовіністами й реакціонерами⁴».

Джефрі Морріс, один із редакторів американського консервативного двотижневика, подавши короткий зміст праці та вичисливши чотири вище подані сценарії розвитку, дає їй таку оцінку: «*Форма і напрям* Советського Союзу та його поневолених частин безумовно мають значення і для стабільності світу, і для відношення між націями. 'Soviet Disunion' робить багато для формулювання складностей і начеркування розв'язок, але вона не виправдує надій, коли йдеться про їх реалізацію⁵».

Рецензії ці появились ще перед нападом Іраку на Кувейт. Цей напад докорінно змінив світову ситуацію. От як пише про це американський колумніст Вільям Сафаер: «Якщо б увага світу не була прикована до Перської затоки, то факт, що Советський Союз розлітається по швах, уважався б вартий особливої уваги⁶».

Якщо б!.. Якщо б увага світу не концентрувалася на подіях Близького Сходу, то, можна припускати, згадана вище праця дістала б багато більше розголосу. Як би не було, коли телевізійні екрани показують у Гельсінках разом як близьких собі людей Бейкера і Шеварднадзе, дружин Буша і Горбачова, та й самих президентів, як вони сидять разом перед мікрофонами і дружньо себе піддержують у часі пресконференції, то хто хоче робити розголос праці, яка показує клопоти Горбачова з народами Советського Союзу?

Безперечно, праця від цього на вартості не тратить. Через агресію Саддама Гуссейна ситуація у самому Советському Союзі не змінилася; у поневолених народів не зменшилося бажання бути господарями на своїх землях, отже і боротьба за Богом дані народам права не зменшується. А тим самим і порада, щоб набути цю книгу і держати її під рукою, не втратила на вартості.

4. Nancy Lubin. "The Non-Russians are coming". *"The New York Times Book Review"*, 15 липня 1990, ст. 10.

5. Geoffrey Morris. "Right books". *"National Review"*, 6 серпня 1990, ст. 44.

6. William Saphire. "Moscow's Mutt and Jeff". *"The New York Times"*, 31 серпня 1990, ст. A27.

Критична заввага Джефрі Морріса безпідставна у тому сенсі, що завдання, яке автори собі поставили, було тільки дати опис фактичного стану, щоб англомовний читач міг орієнтуватися у теперішній ситуації в Советському Союзі. От, наприклад, Свято-слав Караванський, розглядаючи питання «Деклярації» Верховної Ради УССР, твердить, що «Москві потрібні такі декларації перед укладенням нового — а насправді старого — союзного договору⁷».

Власник книги загляне, як у ній представляється справа творення Союзу Советських Соціалістичних Республік, і на сторінках 49-50 прочитає таке: «Мануїльський знав про те, що скасування Москвою незалежності неросійських республік виглядало б занадто як зухвалий імперіялізм, отже він сугерував добре випробовану хитрість: повести справу так, щоб ‘націонали’ самі просили, щоб у них забрали їхню самостійність. ‘Я думаю, — казав Мануїльський, — цей захід для його здійснення треба поставити в такий спосіб, що ініціатива повинна вийти від національних конгресів рад».

Все ж таки уважний читач цієї праці побачить, що тепер вже не ті часи, що на арені діють зовсім відмінні актори, отже й методи, успішні тоді, можуть тепер дати зовсім протилежні результати. Стверджують бо ж автори після подання згаданих раніше сценаріїв можливого розвитку національностевої ситуації в ССРСР: «Та як би там не було, після важливих змін у Східній Європі советська імперія виглядає навіть більше потенційно нестійкою і ще більше виглядає нині як анахронізм. Одна річ є певна: дійсна демократія і збереження імперії, як би вона там і не була замаскована, є несумісні⁸».

7. Святослав Караванський. «Безпідставне захоплення». «Шлях Перемоги», 2 вересня 1990.

8. Рецензована праця, ст. 359.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ОЛЕКСАНДРОВІ СОЛЖЕНИЦИНУ

1 жовтня 1990 р.

Шановний авторе «Архіпелагу Гулаг»!

У своїй останній брошурі Ви приділяєте українцям і білорусам спеціальне звернення. Випадок досі безпрецедентний.

Мені як українцеві це робить, з одного боку, честь, а з другого — збиває з пантелику. Передусім дивує Ваша заувага, що народ не обирав українську Центральну Раду 1917 р. А які органи влади у *возз'єднаній* Росії народ колинебудь обирав? Чи обирало Тимчасовий Уряд і ряд інших, народжених у революцію урядів? Чи обирав хто уряди Польщі, Фінляндії, Литви, Латвії та Естонії, котрі відійшли в революцію від імперії? Чому ж необрані уряди цих земель Ви маєте за правоможні, а уряд України — ні?

Далі Ви згадуєте *відторгнути* Галичину. Від кого й коли її *відторгнуто*? Галичина ніколи до 1939 р. не була частиною жодної російської держави. Коли північні староруські князівства скорилися Золотій Орді, Галицько-Волинське — відбивши полчища татар, лишилося незалежним. Кого в такій ситуації слід вважати *відторгнутим*?

Важко погодитися і з Вашою заувагою про викохану з «австрійською *підштрикачкою*» «перекручену українську мову» Галичини, «напахту німецькими й польськими словами». Про яку *підштрикачку* Ви говорите? Австрійська конституція 1867 р. містила такий пункт:

Усі народності держави, що належать до різних рас, рівноправні: кожна має невід'ємне право зберігати й плекати свою національність і свою мову.

Чи не це Ви звете *підштрикачкою*? Але погодьтеся, що така *підштрикачка* куди ближче до засад християнства, ніж братерські укази Олександра II (1863, 1876), що ставили українську мову поза законом. Чи виправдано принципи свободи, рівності й братерства, що походять, на жаль, не з Росії, а з католицької й протестантської Європи, клясифікувати як *підштрикачку*? І що осудного в тому, що, діставши право, австрійські українці, як могли, розвивали свою культуру й мову на ґрунті народнього мовлення? Діячі українського відродження не мали інститутів, академій, авторитетних учених і всеможніх урядів. Одначе, мова, вироблена за таких обставин на українській граматичній основі, стала рідною для народу. Якби вона була «ненародня», як вважаєте Ви, чи могла б вона здобути визнання широкого загалу? Той же факт,

що всяка мова завжди запозичує якийсь відсоток лексики з інших мов, нітрохи не применшує її вартостей. Згадаймо *башку*, *ямщика*, *ярлик* та іншу тюркську лексику в російській мові.

Процес вироблення мови вимагає століть, а українці Галичини за півстоліття (1848–1900) виробили мову (на Вашу думку недовисконалу), лексика якої глибоко закоренилася в українській літературній мові. Процес творення — це процес росту. Візьмім російську мову часів Катерини II. Якою незграбною й неприродною вона видається російським людям сьогодні! Яка суміш германізмів, польонізмів та інших -ізмів! Чи дає це нам право зневажливо ставитися до мови тих часів? А тоді ж у Росії існували вчені колеги на чолі з Академією Наук, яких у Галичині не було. Підпорою галичан була самодіяльність і палке бажання зберегти національне (*руське*) обличчя свого народу. Така діяльність мала б викликати не осуд, а замиловання, тим паче у росіян. Це ж зворушливий приклад невмирущості *руського духу*! Тут би братам і прийти на поміч *відторгнутим* родичам піднятися з праху. Аж ні. Братній цар утяв усі спроби східних українців розвивати свою культуру.

Дивно й інше. Чому росіян дратує наявність тих чи тих слів у мові українців? Я не думаю, що хтось, окрім самих українців, може краще розсудити, які їм вживати слова. Сьогодні нема окремо галицької і окремо наддніпрянської української мови, а є одна українська мова. Усякі ж спроби розбратати український нарід виглядають далеко не по-братньому. Розділити українців, створити український варіант Карабаху — жагуча мрія кремлівських марксистів-ленінців. І тому, гальмуючи видання й поширення «Архипелагу Гулаг», вони публікують навіть непохвальні для них матеріали, де однак міститься *підігрів* для чвар між східними й західними українцями.

Так, Кремль плекає цю мрію. І для її здійснення мобілізовано нині і незліченний штат КГБ, і вищу церковну ерархію, і всіх виконавців підступних задумів імперії. Ця мрія захопила їх саме тепер, коли в колишній Галичині за рішенням місцевої влади демонтовано десятки пам'ятників *вождям Жовтня*. Опоненти тоталітаризму мали б такий біг подій тільки вітати, а виходить навпаки — з їхнього боку лунають безпідставні докори на адресу тих, хто скидає з п'єдесталів збанкрутілих кумирів, докори, сполучені з прямою чи посередньою обороною марксистських владарів. Щось подібне мало місце і в революцію 1917 р. Чи не повторюються сьогодні помилки тої безславної доби?

Про *руських* та руських. До Вашої зауваги, що 1848 р. галичани називали свій орган «Головна Руська Рада», треба додати, що термін *руський* мав поширення в мові галичан аж до 1916 р. Але окупація Галичини 1916 р. російськими військами і заслання Ми-

трополита Андрея Шептицького разом з низкою *руських* діячів на Сибір остаточно переконали галичан відмовитися від стародавнього імени *руський*, аби в термінологічному відношенні не скласти одного цілого з імперськими *руськими*. Отож у цій словесній самообороні українців завинила зовсім не Австрія, а та ж таки російська імперія. Якби українці зберегли своє предковичнє ім'я (як це зробили закарпатці), їм важко було б обстоювати свій *руський* образ, на цей раз од *відторгнутих* свого часу північних братів — сучасних *руських*. Крок цей і собі мав би викликати захоплення: стародавній нарід, який свого часу перетяв шлях ордам Батия до Європи, поклав на вівтар національного рятунку своє тисячолітнє славне ім'я! Чи багато в історії таких прикладів! Я не виключаю, що коли над українцями не висітиме загроза національної смерти в *общерусском* колгоспі, вони вернуть собі своє безсмертне *руське* ім'я, яким його записано і в «Слові о полку Ігореві» і в літописах Нестора.

Про українізацію 20-х років. Ви визначаєте її як примусову. Я тоді ходив до школи. Усі ці, страшні для міщанина-неділимця, роки в Одесі були також російські, гебрейські, польські, німецькі й грецькі школи, і хто хотів, міг перевести дитину до російської школи. Я ж учився в українській. У тодішніх українських школах ряд дисциплін, не кажучи про російську мову й літературу, викладано по-російськи. Такими були: фізкультура, військова справа, політехнічне навчання й епізодично деякі інші предмети. Ні я, ні мої співучні — росіяни, гебреї, українці — не мали проблем від навчання українською мовою. Пам'ятаю такий випадок. У класі була гебрейська дівчина Валя. (Я вказую національність, з тим що йдеться про примусову українізацію). До неї приїхала з Москви кузинка, і, щоб вчитися разом із сестрою, москвичка вступила до нашої школи, хоч могла піти до російської. За яких два-три місяці новоприбула опанувала українську мову в обсязі, потрібному для занять. Нічого примусового у даному випадку не було. Згадуючи москвичку, я ніколи не міг зрозуміти, чому так уперто бергли й бережуть деякі батьки свої чада від навчання в українській школі, від прилучення до Божої мудрости, виявленої в культурі братнього народу. При всій *примусовій* українізації ніхто не забороняв дітям спілкуватися російською мовою. А історія ж освіти на Україні знає зовсім іншу примусову практику, коли в російських духовних семінаріях на Україні бурсаків-українців карали за вживання *мужичих*, тобто українських слів. На шию покараним вішано табличку з написом «Мужичить». Українізація 20-х років такою високоморальною практикою похвалитися не може. Додам, що українці, які прибували тоді з сіл до Одеси, неминуче русифікувалися, незалежно від того, до якої школи вони ходили: до російської чи української. А процес СВУ 1929-1930 рр. — у «найга-

рячіших» роках українізації — започаткував безпідставні масові арешти й розстріли української інтелігенції. Так виглядала ця примусова українізація на ділі. Уявлення, що склалося про неї у міщанина — і росіянина, і українця — ще один приклад тяжкого, як Ви висловились, *імперського дурману*.

Про вибір мови навчання. Ви гадаєте, що мову навчання дітей мають вибирати батьки. На перший погляд такий підхід здається справедливим. Проте, це далеко не так. Чому в Москві, Парижі, Лондоні питання про мову викладання не залежить від батьків, а в Києві, Мінську — залежить? Чи не проглядає за цим правова (колоніальна) неповноцінність міст, де кількість шкіл на різних мовах визначає не демократично обрана влада, а примха батьків? У ряснонаціональних містах, безперечно, мають бути школи на різних мовах, але місце і кількість шкіл має визначати місцева влада. Візьмім Ізраїль. Там живе різномовна людність, але влада вважає за потрібне, щоб діти, чиї батьки прилучились до різних культур, навчалися гебрійською мовою. Так само і де-інде — обрана влада має розсуджувати, якою мовою навчати доріст, виходячи з інтересів усього населення, а не окремих батьків. Батьки ж можуть перевести свою дитину, якщо забажають, до іншої школи. Дозволити ж батькам вирішувати питання про мову освіти — значить і далі проводити політику асиміляції місцевого населення, забувати про самообмеження на користь інших. Добро українського народу вимагає, щоб українці, примусово відірвані від своєї рідної культури, могли до неї прилучитися. Це, річ ясна, не стосується до неукраїнців, котрим належить вільний вибір. Так, мені здається, питання про мову буде розв'язано справедливоше з урахуванням потреб усього народу.

Далі Ви говорите, що на шляху до відділення України стоять мішані подружжя. А чому мішані подружжя канадців і американців, яких є досить, не перешкоджають Канаді і США бути двома незалежними державами? Чому Україна й Росія хай там що мають вступити до колгоспу, який зарекомендував себе цілком неспроможним і в хліборобській і в державній практиці?

Про розпалювання сепаратизму. З Вашого звернення випливає, що сепаратизм на Україні розпалили галичани. З таким висновком важко погодитися. Хіба укладачі указів Олександра II були галичани? Або генерал Денікін, який, рятуючи Росію, чинив погроми українців (та й не лише українців) і розстріляв Кубанську Козацьку Раду (а разом і свою перемогу), був галичанин? Або патріярхи Російської Православної Церкви, що взяли з рук Сталіна залитий кров'ю дар — Греко-Католицьку Церкву — були галичани? Або сьогоднішні «афганці», які б'ють українців на вулицях українських міст за те, що ті наважуються «балакати», галичани?

А хто розпалив сепаратизм у Грузії, Литві, Молдові? Мені

здається, що і там і на Україні сепаратизм породила передусім сама імперія: до 1917 р. — російська, а з 1917 р. — нібито й не російська, але така, що повсякчас вдавалася до російського шовінізму, доведеного в останні десятиліття до апогею. Це ж советські комуністи проголосили на цілий світ, що російська мова це мова Леніна. Як тут не зробити висновку, що й держава Леніна — російська держава? Згодом імперія поставила собі на службу не Советську і не Комуністичну Православну Церкву, а Російську Православну Церкву, зробивши її офіційною Церквою ССРСР. Тож стирання грані між поняттями *советський* та *російський* було в інтересах самої імперії, що прагла здобути в очах світу ім'я російської держави, що й робилося, почавши з 1917 р. Зауважу, що й російська еміграція не завжди викривала цю плутанину. Хто з емігрантів коли-будь заперечував, що Берлін зайняли не «росіяни», або що перший супутник Землі був не «російський»? Якщо російська еміграція не змогла розділити ці поняття, то що можна питати з американських сенаторів, які написали про захоплення Китаю «росіянами»? (Навряд чи в цьому звинили й українці — їх у Сенаті США і близько нема. Якби вони там були, нам би не довелося бути свідками судового фарсу над Іваном Дем'янюком — жертвою політичних махінацій). Корінь цієї плутанини треба шукати у дволикості (коли не рясноликості) большевизму, який, залежно від обставин, убирав то советські, то російські шати, а надто в контактах з російською еміграцією та русофільськими колами Заходу.

У кінці брошури Ви називаєте свої думки лише ґрунтом для обговорень. Це й спонукало мене написати листа, де я торкнувся лише одного аспекту Вашої розробки, найбільш мені знайомого. Мої зауваги не претендують бути істиною в останній інстанції, вони відбивають лише іншу точку зору, доповнюючи деякі, зачеплені у Вашому зверненні факти. Буду радий, коли мій лист здасться Вам у Вашій праці.

З повагою,

Святослав Караванський

P.S.: Перед висилкою я показав свого листа деяким українцям. Їхня думка: Моя реакція на Вашу брошуру дуже м'яка. Бож Ваша брошура, за задумом Горбачова, має бути сигналом до негласної антигалицької (і антиукраїнської) кампанії в ССРСР. Першими жертвами такої кампанії стануть українці в Советській армії, де й досі панують нелюдські відносини між солдатами різних національностей. Іншими словами, Ваша брошура, може й проти Вашого бажання, сприятиме розпалюванню національної ворожнечі. Крім того, Ваша брошура підживлює сепаратистські тенденції у деяких районах України, які майже неминуче мають обер-

нутися новими Карабахами. Дивно, що Ви, уболіваючи за згоду між братами, цього не бачите.

Далі мої колеги проводять паралель між Вашим зверненням і виступом Сталіна після нападу на СРСР гітлерівської Німеччини у липні 1941 року, який, знищивши мільйони людей, звернувся до незнищених із словами «Братове й сестри!». Адже й Ви, називаючи українців братами, відмовляєте братам у праві володіння на заселені ними землі Півдня і Сходу України. Така позиція дозволяє сумніватися у Ваших братніх почуттях. Справжні брати не позбавляють братів права на землю і притулок.

Щождо Ваших екскурсів до історії Руси, України і особливо Галичини, то мої колеги не можуть повірити, що це пише видатний літератор, а не член «Союзу русского народа».

Вважаючи, що дещо різка реакція моїх колег має в собі раціональне зерно, я не можу не долучити їхніх поглядів до свого листа.

C. K.

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ТИЖНЕВИК

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ»

«ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — орган української самостійницької думки та речник українського визвольного руху. Він подає правдиві інформації про події на українських землях а також приносить обширні відомості про міжнародні події, наслідуючи й коментуючи їх в дусі інтересів української справи. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» речево дискутує й розяснює всі суспільні політичні й культурні питання української еміграції й постійно містить хроніку українського життя з усіх закутків світу. «ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ» — це універсальний часопис української еміграції в усіх країнах поселення, що повинен знайти в руках кожного свідомого українця, якому доля нашої Батьківщини не байдужа.

Передплату у Великій Британії приймає:
Українська Видавнича Спілка
200, Liverpool Road, London, N1 1LF.

Адреса Видавництва:
Verlag Schlach Peremohy
München 8000, Zeppelinstr. 67, Germany.

С. МЕЧНИК

З'ІЗД КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ І ХХVІІІ З'ІЗД КПСС (Закінчення, 2)

Голова КГБ В. Крючков: «Ми маємо що обороняти й повинні мати чим обороняти. Суспільство не може терпіти втручання; щоб втручалися в наші справи. Не дозволять безкарно розкрадати і вивозити закордон народне добро, красти військове майно, військові й державні таємниці, за якими є праця мільйонів людей». При цьому В. Крючков твердив, що воєнна небезпека залишилась реальною. В тих умовах советська розвідка вперто веде працю в інтересі закріплення оборонної спроможності й економічної сили советської країни. «На Заході відверто говорять, — переконує В. Крючков, — про те, що розвідувальна праця проти СРСР буде продовжуватися далі. При тому на розвідку видається багато більше середників, ніж в СРСР». Далі В. Крючков ще і таке твердив: «п'ять років перестройки показали, що соціалізм і демократія потребують охорони від злочинної діяльності екстремістів. Це ми вважаємо за свою важливу працю». Говорив ще В. Крючков і про «перестройку» в КГБ, про проект закону про боротьбу з організованою злочинністю, про важливі завдання партії в зосередженні над інтелектуальними силами. Постає питання: яке може мати відношення КГБ до завдань партії? Чи це передбачене в новому мисленні й демократії М. Горбачова?

Про кадрові справи КПСС звітував Г. Разумовський. Він подав, що в 1989 році з партії вийшли 136,6 тисяч членів. В цьому році таких буде більше, бо вже в першому кварталі 1990 року вийшло з комуністичної партії 82 тисячі членів. Із занепокоєнням Г. Разумовський висловив ствердження, що молода генерація дуже поволі входить у політичну діяльність. Він говорив про потребу виховання комуністів у дусі поваги до іншої думки; що в партії проявляються консерватизм та інерція.

Маршал Советського Союзу і міністер оборони СРСР Д. Язов коротко виклав советську воєнну доктрину. Він ствердив, що безпека в ядерно-космічний вік — це справа політиків і повинна вирішуватися політичними середниками. Язов сказав, що советсько-американський договір СРСР вповні виконав і ліквідував ракети меншого засягу. В дусі одностороннього роззброєння советська армія до 1991 року скоротить свій склад до 500 тисяч вояків, а на

сьогоднішній день советська армія уже скоротила свій склад на 300 тисяч вояків. Згідно з договором із США в Західній Європі має залишитися по 195 тисяч вояків. У зв'язку зі змінами структури советської армії ліквідується шість ракетних дивізій та одну ракетну армію. Язов говорив також про внутрішній стан у советській армії, про дезертирство з неї її вояків і антиконституційні акти.

Звітодавець номінаційної комісії 28-го з'їзду КПСС ствердив присутність 4683 делегатів, мандати яких комісія визнала дійсними.

Делегації компартій союзних республік мають у своєму складі: Росії — 2574 особи, України — 804, Казахстану — 207, Білорусії — 171, Узбекистану — 162, Грузії — 98, Азербайджану — 97, Молдавії — 49, Вірменії — 48, Латвії — 41, Киргизії — 37, Таджикистану — 31, Туркменії й Естонії — по 28, Литви — 10 осіб. Великими делегаціями представлені партійні організації: Москви — 278 осіб, Ленінградської області — 147, Московської — 126, Донецької — 87, Краснодарського краю — 81, Ростовської області — 80, Дніпропетровської — 67, Свердловської — 66, Горьковської — 64 особи.

На з'їзд делегували комуністи від усіх основних сфер суспільного життя, найрізноманітніших ланок діяльності. Із них — 1005 осіб, або 21,5% загальної кількості делегатів, що працюють у промисловості, на будівництві, в транспорті та зв'язку. 483 делегатів (10,3%) зайняті в сільському господарстві. На з'їзд вибрані 543 (11,6%) робітників і 255 (5,4%) колгоспників. . .

Серед делегатів 392 представників наукової і творчої інтелігенції, в тому числі 53 робітників засобів масової інформації. Делегатами з'їзду є 344 жінки, або 7,3% від загальної кількості делегатів. Це значно менше їхньої питомої ваги в складі КПСС.

Важливу прикмету часу комісія вбачає в тому, що 2737 делегатів, майже 60%, є народними депутатами. Серед них 276 народних депутатів Союзу ССР, 516 — союзних і автономних республік. Діяльність, на думку комісії, депутатів-комуністів, як ніколи раніше, набула першочергового значення і для партії, і для суспільства. Тому треба домагатися, щоб повсюдно встановилися довірливі, плідотворні відносини між партійними комітетами і депутатами-комуністами.

У праці з'їзду взяли участь представники Збройних Сил, Міністерства внутрішніх справ, Комітету Державної Безпеки Союзу ССР. В загальному їх понад 6%.

Серед делегатів — 52 учасника Великої Вітчизняної війни.

84% делегатів, яких раніше не вибирали на з'їзди і всесоюзні конференції КПСС. Високий освітній рівень делегатів: майже 99%

із них — з вищою і незакінченою вищою, загальною або спеціальною середньою освітою. Близько чверті делегатів мають партійно-політичне виховання.

Склад делегатів віком такий: до 30 років — 1,5%, від 31 до 40 років — 25,1%. Найзначніший контингент делегатів від 41 до 50 років — 43,7%. До речі, середній вік членів КПСС — 46 років. Делегати від 51 до 60 років складають 26,8%, старші 60 літ — 2,9%. 65% делегатів відзначені державними нагородами і званнями. 14 є героями Советського Союзу, 64 — героями соціалістичної праці. 104 делегати удостоєні звання лавреатів ленінської державної премії Союзу ССР.

«Наша партія, — зазначив доповідач, — була й залишається інтернаціональною партією. Про це свідчить і національний склад XXVIII-го з'їзду КПСС. Делегатами є представники 63-х національностей».

Ми дещо довше зупинилися над звітом номінаційної комісії, щоб ближче ознайомитися зі складом делегатів 28-го з'їзду КПСС. З пресового центру 28-го з'їзду КПСС, подаючи інформації й перебіг другого дня праці з'їзду, ТАСС інформував про заяву М. Горбачова, що, мовляв, керівні органи КПСС потребують оновлення. Пізніше ТАСС подав погляд більшості делегатів з'їзду, щоб КПСС стала партією консолідування всіх верств народу, які підтримують ідею соціалізму.

Делегати з'їзду були активними. Для прикладу, 5-го липня 1990 року по заслуханих доповідях до дискусії зголосилося 611 делегатів. У працях секцій виступало 211 делегатів. А тих, що запитували і висловлювали коротко думки перед мікрофоном, було 376 делегатів. Серед виступаючих 4-го липня брав голос перший секретар ЦК компартії в Україні С. І. Гуренко, який говорив, що треба закріпити самостійність комуністичних партій союзних республік у рамках КПСС; разом із тим треба відмежуватися від тих, хто зайняв ворожу позицію до КПСС і соціалізму. В секції «оновлення партії» обговорювано проекти програми і статуту партії, говорилося про потребу зробити партію здібною до розвитку внутрішньої демократії.

Члени секції «ідеологічна робота» шукали причин, чому авторитет партії падає серед народу, і міркували, як знайти спосіб виправити помилки і підняти авторитет партії серед народу, мовляв, авторитет партії буде залежати від соціально-економічної програми. В секції говорилося, що минув час, коли партія мала перше й останнє слово, а тому треба вміти консолідувати суспільство і вживати нові форми ідеологічної праці, потрібна нова динаміка.

В секції «аграрна політика» брали участь сам М. Горбачов і голова уряду СРСР Н. Рижков. Це говорить про те, що вони намагаються радикально змінити положення села, вірніше — колгоспів і радгоспів.

Заступник міністра зовнішніх справ СРСР Ю. Квіцинський у секції «міжнародна політика» твердив, що після квітня 1985 року ширший поступ советської дипломатії відібрав підставу вважати СРСР за ворога миру. Говорилося, що зовнішня політика СРСР не лише правильна, вона навіть переможноносна. Зовсім іншої думки є генерал І. Мікулін — член воєнної ради, начальник політичного управління південної групи військ. Ген. І. Мікулін сказав: «Ми втратили союзників в Європі. Наші дипломати дивляться на світ крізь рожеві окуляри. Захід скріплює свою безпеку виключно за наш рахунок». Адмірал тихоокеанської флотії твердив: «На заході ми залишилися без союзників, на сході їх не маємо, і перебуваємо в положенні 1939 року».

По питаннях соціально-економічної програми в праці брало участь 800 делегатів. Там твердили, що за роки «перестройки» старий господарський механізм зламано, а новий не створено. Стали перед дилемою: поворот до централізації чи перехід до ринку?

При обговорюванні теми «індустріальні країни» академік Н. Лавров, покликаючись на досвід, твердив, що успіх може принести тільки концентрація усіх середників, будованих на технології завтрашнього дня. «Неможливо, — каже академік, — копіювати нашу економіку на західньому взірцеві 80-х років, бо опинимося в хвості цивілізації». Намагання уряду вийти з кризи делегати однозгідно оцінили критично, і довір'я до керівництва країни майже вичерпане.

Ми вказали на праці секцій, що кидає світло на працю всього 28-го з'їзду КПСС. У дискусіях делегати з'їзду гостро критикували керівництво партії та складали вину на керівництво партії за сьогоденний стан.

Латвійський делегат Альфредес Рубікс, який є вірним московському центрові, критикував секретарів ЦК Медведєва й Яковлева, що саме вони винні за події в Латвійській республіці, бо вони точно знали, до чого змагають сепаратисти. Вищезгадані секретарі ЦК, — викривав А. Рубікс, — допустили до того, що довели до заміни советського устрою на капіталістичний, який спирається на конституцію Латвії з 1922 року. Виступ А. Рубікса делегати з'їзду оплескували дуже бурхливо й довго. Після оплес-

ків узяв слово делегат із Калмицької автономної республіки поет Давід Кугультинов. Він звернувся до делегатів не оплескувати партії, яка програла владу.

В дискусії висловлено пересторогу, що гірняки кожної хвилини можуть розпочати страйк, бо уряд не дотримав обіцянок. Подібна ситуація назріває на залізничному транспорті, де панує велике незадоволення. Також були закиди партії, що вона винна за провали комуністичних урядів у сателітних країнах. Були закиди, що керівництво партії не додержувалося ленінських принципів у національній політиці, в якій втримувалася лінія протягом сімдесяти літ, а тепер, мовляв, відступили. Були докори, що ССРСР дає згоду на об'єднання Німеччини.

З вищепереповідженого виходить, що в комуністів їхня завоюницька постава та велич їхньої імперії засліпили їм спроможності бачити яснішими очима й розуміти тверезішим розумом у якому часі вони живуть і до чого довела країну їхня ж комуністична партія. Та до цього подаємо в скороченому вигляді виступ Бориса Єльцина — голови Верховного совета Російської Федеративної Республіки і відомого противника М. Горбачова. Єльцин сказав:

«28-й з'їзд КПСС не може рішати долі «перестройки». Він передовсім рішає долю самої партії. А коли точніше говорити, то тут фактично рішається тільки питання партійного апарату верхніх ешелонів. Утопічні ілюзії тих, які вважають, що вийдуть з партії всі ті, хто інакше думає і не хоче бути коліщатком для партійного апарату, таким чином залишиться партійному апаратові влада й майно партії, — такого не буде. Куди нашттовхують консерватори, то буде всенародне обанкрутлення партії й потягнення їх до відповідальности перед судом».

Потім Б. Єльцин виклав свою програму, як вивести партію з кризи: «Треба взяти під увагу всі плятформи, які тепер наявні в КПСС. Не треба приймати програмової заяви і статуту партії, а досить обмежитися прийняттям декларації про переорганізацію партії й обрати керівництво, здібне підготувати новий з'їзд терміном до року часу».

Єльцин сказав, що він підтримує ідею усунення партійних клітин в армії й системи державної безпеки в державних установах. Єльцин пояснив: «Видно, що з себе сьогодні уявляє наш з'їзд, коли політбюро не допустило на демократичні вибори делегатів, які мають іншу плятформу».

Виступ доктора економічних наук Алексея Сергеева з Ленінграду виявив, які є погляди й які є групи серед делегатів 28-го з'їзду:

комуністи легальні, марксисты, соціалісты, ліві й праві соціал-демократи. Всіх їх А. Сергеев закликав зберегти єдність партії. Не бракувало голосів: «Нам не по дорозі з тими, хто ображає Леніна, лєнінську партію!» Стале наголошування на «єдності й консолідації» вказує на те, що в комуністичній партії Советського Союзу немає єдності і партія на шляху до занепаду.

Кожний день з'їзду приносив гострі дискусії, й цілий час ситуація була напруженою. 9-го липня Н. І. Рижков зробив внесок, щоб делегати на письмі подали свої пропозиції редакційній комісії для резолюцій та політичного звіту ЦК. Наведенням кількох виступів делегатів подамо певного роду таку інформацію:

Пужніков зачитав телеграму від шахтарів-комуністів, в якій вони висловили думку, що неможливо, щоб одна особа займала дві посади, тобто пост генерального секретаря КПСС і пост президента держави. Делегат Коченаєв із Свердловського наполягав на тому, що оцінка праці з'їзду повинна бути після заключного слова, яке генеральний секретар КПСС М. Горбачов має виголосити ще перед прийняттям резолюцій. Делегат від Магаданської області Будов від імени комуністів висловив недовір'я центральному комітетові КПСС. З воронізької делегації делегат Шабанов поскаржився, що деякі органи інформації необ'єктивно наświetлюють перебіг з'їзду. Показово питання: скільки, приблизно, коштуватиме 28-й з'їзд КПСС? Відповідь: на запрограмованих 10 днів усі оплати будуть виносити одинадцять мільйонів рублів. Яку платню отримують працівники апарату ЦК КПСС? Відповідь: середня платня місячно 406 рублів; технічного працівника — 240 рублів, відповідального працівника — 533, члена політбюро — 1200 рублів, кандидата в політбюро — 1100, секретаря ЦК — 1000 рублів.

Делегатам з'їзду представлено праці секцій: «оновлення партії», «ідеологічна робота», «редактор газети «Правда», «соціально-економічна політика», «аграрна політика КПСС», «національна політика КПСС». На закиди делегатів відповідали члени політбюро та секретарі ЦК. Голова редакційної комісії з'їзду КПСС В. Івашко зачитав проект резолюції з'їзду щодо діяльності ЦК. Це викликало бурхливу дискусію. Бо в проекті резолюції позитивно оцінювано працю ЦК, з чим не погоджувалося багато делегатів.

Виступив голова уряду СРСР Н. Рижков із вказанням на неточність у виступі М. Горбачова. Рижков деталізував, що в час збирання врожаю постала нестача пального (бензини, нафти, гасу). Вирішили 7 мільйонів тонн нафти, призначеної для «соціалістичних» країн, затримати й використати в збиранні свого врожаю. На адресу деяких членів політбюро були спрямовані голоси, щоб вони самі пішли на пенсію, не чекаючи, що їх туди пішлють.

Вечором 7-го липня 1990 року слово взяв М. Горбачов. Він закликав делегатів з'їзду ще раз усе добре обміркувати, заки давати оцінку кожному членові політбюра. Горбачов сказав: «Якщо хочете похоронити і розколоти партію, то йдіть цим шляхом».

Ще взяв слово Є. Лігачов, ще раз наголошуючи, що приватна власність повертає советську спільноту назад і хто штовхає країну на вільний ринок, той сам стане першим безробітним.

На закиди, ніби відбувається торгівля з німецького питання і ніби подаровано Демократичну республіку Боннові, відповідав Е. Шеварднадзе, що сам німецький народ вирішує свою долю. Провал соціалізму в східних країнах Європи Шеварднадзе пояснив провалом «неправильного уявлення про соціалізм». На закид щодо розвалу Варшавського пакту Е. Шеварднадзе дослівно відповів: «Бльок, який треба втримувати силою від розпаду, не був і не може бути надійною опорою у серйозній справі для безпеки СРСР».

Горбачову було поставлене питання: Чи можлива співпраця М. Горбачова з Б. Єльциним? Відповідь М. Горбачова була сперта на тому, що у виступі Єльцина було ряд неприйнятних пропозицій, як деполітизація і передача майна партії, та інших.

9-го липня з'їздом прийнято зміни статуту партії та процедури виборів до вищих партійних органів і інші документи. 10-го липня М. Горбачов виступив із заключним словом, яке тривало повну годину часу. Напочатку виголошувана доповідь М. Горбачова про свою діяльність була в примирливому тоні. Подекуди з доповіді виглядало, що він шукає компромісу і до певної міри була ніби якась непевність. Десятого ж липня М. Горбачов уже бачив, як виглядає розклад сил, і був певним своєї переваги, тому вже безкомпромісово громив своїх противників, рішуче критикував догматиків і противників ринкової економіки. Горбачов переконував, що «не можна повернути вчорашнього дня», а економіка країни сьогодні є головним ключем для рішення всіх важливих проблем країни.

«Партія буде авангардом суспільства, — запевняє М. Горбачов, — і буде успішно діяти. Але треба цілком зрозуміти свою нову роль і закінчити переформовання та навчитися по-новому працювати серед народу». Він ствердив, що партійні комітети, а також ЦК винні в тому, що в процесі великих політичних кампаній, політичної реформи не зуміли достатньо оборонити інтересів робітничої класи. Це тонкий психологічний крок М. Горбачова, розрахований на здобуття прихильності робітництва, на відзискання довір'я до КПСС.

Говорячи про екологію, М. Горбачов сказав: «Ми запізно зогляділися, що це одна з гострих проблем. У США три десятки років тому десятки міст перебували в зоні екологічної біди, були мертвими ріки й озера, а деякі на грані смерті. Великі вклади капіталу виправили положення. Така сама справа є в Європі. Як нам не тяжко, але ми вкладаємо засоби в охорону природної сфери. Чисте повітря потрібне людям. Я хотів би, щоб ці мої слова чули в Білорусії, на Україні та на Брянщині».

Горбачов має на увазі ті місця, де поширилася радіація з Чорнобиля. Мітинговим виступом М. Горбачов прагне здобути довір'я людей. А далі вже обіцяє М. Горбачов комуністам: «Від Маркса, Енгельса, Леніна ми наслідуємо методологію мислення, діалектичний образ думки, на що будемо опиратися в теорії й практиці. . . Товариші, даваймо роздумувати. Ми партія, покликана бути авангардом».

Відповідним тоном виголошені слова сподобалися комуністам-делегатам, які й оплескували Горбачова. Всі сумніви відносно своєї політики М. Горбачов відкинув і говорив головно, щоб на всіх постах були люди з сучасним мисленням, політично швидкі й правдиві прихильники «перестройки». В одному місці Горбачов говорить, що «комуністи є авангардом», а в іншому, що «партія не зможе перебудуватися до того часу, поки ми всі не зрозуміємо, що прийшов кінець монополії КПСС на владу і керівництво». Закінчення промови М. Горбачова в українському перекладі таке:

«Але знайшлися товариші, які обвинуватили генерального секретаря, що він своєю політикою не туди веде; обвинуватили ось те, що зовнішня політика нам ця не потрібна і, нарешті, ще третє так обвинувачення було глобальне, огульне. Ось із цим я категорично не був згідний, відмів це і зосередився у своєму виступі на відповіді на ці три головні питання. А з іншими товаришами у нас і до, і потім, і в наступні дні повне взаємозрозуміння. (Оплески).

Я повинен, товариші, сказати, повторюю, що якщо перестройка в чомусь і винна, то в тому, що її недостатньо послідовно та рішуче проведено. А це, до речі, впирається у позиції кадрів і в центрі, й на місцях. Тому давайте міняти цю позицію і рухати перебудовчий процес вперед. Тоді зміни підуть швидше і будемо швидше мати висліди, які відчує весь наш народ.

Я не бачу, товариші, іншого шляху, як продовження, рішуче і цілеспрямоване, всього того, що ми робимо в перебудові економіки, соціальної сфери, для дальшого поглиблення політичної реформи, для здійснення глибокого перетворення нашої багатонаціональної держави. Давайте працювати! Ми вступили в найвідповідальнішу фазу перебудови, на черзі — величезні реформи».

З'їзд прийняв резолюцію в обороні демократичних прав проти переслідування комуністів. У цій резолюції говориться, що не можна допустити, щоб проти комуністів застосовувалася нетерпимість. Ми ж пригадуємо, як першого дня з'їзду М. Горбачов закликав створити нетерпимість до тих, хто не погоджується з комуністами. Чи це належить до логіки нового мислення? До не-комуністів витворювати нетерпимість, а до комуністів невільно творити нетерпимости.

Михайло С. Горбачов був головою статутової комісії й з'їздові подав він рішення комісії: генерального секретаря і його заступника вибирають безпосередньо делегати з'їзду. До цього часу генерального секретаря обирав пленум ЦК. Статутова комісія вирішила, що кількість членів політбюро буде визначати пленум ЦК КПСС. У склад політбюро, поруч інших членів, входять: генеральний секретар і керівники комуністичних партій союзних республік. Міняється також принцип формування секретаріату ЦК КПСС. У члени секретаріату тепер будуть включені представники від робітників, селян та інтелігенції. Горбачов сказав, що цей проект статуту відповідає завданням оновлення партії, й проект прийняли.

Делегат В. А. Калюта подав пропозицію обрати на пост генерального секретаря М. С. Горбачова. Пропонували інших кандидатів, але вони з місця повідмовлялися. Крім одного делегата з Кузбасу — Аволиапа Тамурова. Висліди голосування показали, що за кандидатуру М. С. Горбачова проголосувало 3411 делегатів з'їзду, а 1116 голосів проти. За кандидатуру А. Тамурова проголосували 501 делегат, а проти 4026 голосів. С. Горбачова обрано генеральним секретарем, але не одноголосно. Майже одна четвертина делегатів виступила проти кандидатури Горбачова.

У пресовому органі ЦК КПСС газеті «Правда» за II-го липня 1990 року поміщено повідомлення, в якому не подано скільки було голосів «за» кандидатуру М. Горбачова, а скільки «проти» того, щоб він був генеральним секретарем КПСС. В газеті лише подано: «Генеральним Секретарем Центрального Комітету Комуністичної Партії Советського Союзу вибрано М. С. Горбачова».

Одинадцятого липня 1990 року відбулися вибори заступника генерального секретаря ЦК КПСС. На цей пост було висунуто три кандидатури: В. Івашко, Є. Лігачов і А. Дудирев. Пізніше виявилося, що кандидатури Є. Лігачова немає в списку. Це спричинило гострі дискусії. Прихильники Горбачова мотивували це тим, що Є. Лігачов по ключових питаннях займає консервативні позиції.

Відомо, що Є. Лігачов не поділяє політики М. Горбачова. Так

що і в цьому випадку ще раз виявлене сьогодинішнє «нове мислення», «демократію» М. Горбачова і «плюралізм». Дійшло до того, що поставлено на голосування: чи ставити кандидатуру Є. Лігачова?

Заступником генерального секретаря ЦК КПСС обрано В. Івашка — ставленика М. С. Горбачова. За кандидатуру В. Івашка голосувало 3109 делегатів із 4423. Створена при виборах заступника лідера КПСС ситуація у багатьох делегатів з'їзду викликала невдоволення, і протестуючі виходили з залі.

Голова Верховного совета Російської Федерації Б. Єльцин склав заяву, що він виходить із членів комуністичної партії. Борис Єльцин свій вихід із членів комуністичної партії аргументував тим, що він, як голова (президент) Верховного совета РСФСР, в склад якого входять депутати й інших поглядів, а не лише комуністичних, не може бути партійним. При виході з залі відбування з'їзду Б. Єльцина супроводжували вигуки «Ганьба!» комуністичних прихильників М. Горбачова. Заява Б. Єльцина дуже невігідна Горбачову, який є президентом ССРСР і надалі залишився лідером комуністів.

28-й з'їзд комуністів ССРСР показав нам, що:

- комуністична система не виховала політичних лідерів, а лише апаратчиків, які потребують інструкцій;
- поважне число делегатів з'їзду й далі живуть у старій гіпнозі про «велич партії», «партія веде», не бачать чи не вмють бачити дійсности, в якій знаходяться, думають імперськими захланностями типу: «віддаєте те, що ми завоювали», «допустили до втрати соціалістичних країн» і т.п.;
- багато комуністів втратили віру в ідеї комунізму і в комуністичну партію;
- комуністи потворили ряд груп-платформ, яких на з'їзді не поєднано, а навпаки, — внесено поглиблення поділу;
- М. Горбачов признає, що комуністи назавжди втратили монополію на владу, на перше й останнє слово, але він далі змагає, щоб комуністи мали владу в своїх руках і були авангардною силою; комуністи не відступають від жадоби до влади;
- п'ять років «перестройки» дали доказ, що М. Горбачов і керована ним комуністична партія нездібні провести в життя потрібну перебудову; доказ, що мадяри, чехи і словаки, східні німці скоріше справилися із своїми «перестройками», ніж М. Горбачов;

- комуністичні науковці за п'ять років не були здібними опрацювати нової моделі економічної системи, як також моделі співпраці в дусі плюралізму й демократії з іншими політичними партіями;
- М. Горбачов вирішив переходити на вільний ринок і допасуватися до міжнародного ринку, але не має пляну як новий ринок поєднати з марксизмом-ленінізмом, що є головною перешкодою не тільки для вільного ринку, а й для «перестройки» в цілому;
- М. Горбачов не виявив бажання розв'язати національного питання, яке, на наш погляд, повинно бути поперед економічного; справедлива розв'язка національного питання дасть національним республікам динаміку до вирішення всіх проблем;
- висунення М. Горбачовим на свого заступника В. Івашка зумовлене такими причинами:
 - а) творити враження й опінію в світі та ССРСР, що Україна йде поруч Росії;
 - б) В. Івашко є ані політичною, ані ідеологічною індивідуальністю; ні в чому не буде суперечити М. Горбачову, а лише як партійний бюрократ провадитиме діловодство;
 - в) за провал «перестройки» М. Горбачову буде на кого скласти вину.

В час відбуття 28-го з'їзду КПСС демонстрацією в Донецьку шахтарі показали, що вони не вірять КПСС. Гасла з транспарантів демонстрантів вимагали: «КПСС, віддай пограбоване!», «Народ та армія єдині». Ці гасла говорять самі за себе. Два дні після відбуття 28-го з'їзду в Москві відбулася 400-тисячна демонстрація проти КПСС, з якої виходить, що комуністи між собою будуть сваритися і до решти втрачатимуть довір'я в народі.

Над прийнятими 28-м з'їздом декларацією, резолюціями й іншими документами, а зокрема над документом «К гуманному демократическому социализму», треба зупинитися окремо.

Поезія

Леонід КИСЕЛЬОВ

Молодим пуп'янком, що не встиг розпуститися, відійшов від нас талановитий поет, осяяний музою Кобзаря. Не всі поети-мученики помирають у тюремних камерах і за колючим дротом таборів. Жорстока дійсність застою брежневської епохи загнала в могилу і молодого (двадцятидвохлітнього) Леоніда Кисельова. Подаємо вірш поета, присвячений Шевченкові, якого він безумно любив і якого вважав своїм духовим наставником.

КАТЕРИНА

Допоки буде жити Україна
В темнім хлібі, в барвних снах дітей —
Йтиме білим полем Катерина
З немовлям, притнупим до грудей.

Освятивши невимовним боєм
Все прийдешне, кожную нашу мить,
Йде вона, і, мов велике коло,
Біле небо навздогін летить.

Про дівочу цноту, про калину
Не співай, поете, не квили,
Бо іде сьогодні Катерина
Тим шляхом, що наші кривні йшли.

Вилами розхитували трони,
Руйнували все старе до тла,
Тільки би Шевченкова Мадонна
В сніжне небуття не полягла!

Тільки би вона донесла сина
До свого народу, до людей.
Біле поле. Біла Катерина
З немовлям, притнупим до грудей.

Іван ГНАТЮК

«КОБЗАР»

Коли окраєць житняка
Мені, було, давала мати,
Я мусив спершу показати,
Чи не брудна моя рука.

Як жебраки, ішли не раз
Голодні, чорні переднівки, —
І хліб святим ставав,
Він боронив од смерти нас.

А коло хліба
на столі
На самотканій скатертині
Лежала книга —
ЯК СВЯТИНЯ:
Людські надії і жалі.

То був «Кобзар»,
Його не міг
Ніхто,
 не вмивши рук,
 узяти,
Бо він — святий, казала мати,
Він смерть народу перемір!

Його, мов хліб у чорний час,
Просили в позичку сусіди,
Зціляючи серця завсіди
Тим словом, що прорік Тарас!

* * *

Із збірки поета-прикарпатця Івана Гнатюка «Повнява», що видрукована у видавництві «Радянський письменник», Київ, 1968 р.

У збірці немає останньої строфи «Його, мов хліб у чорній час. . .», котру дописав поет вже пізніше, ставлячи автограф священикові Мирону Жураківському в Коломії. Як бачимо, всілякого роду вирізання, скорочення та перекручення велися в часи «застою» масово і не завжди можна було віднайти у тому, що викидалося, крамолу.

Дмитро ГРИНЬКІВ

ПОРАДЬ МИ, ТАРАСЕ. . .

... Порадьмось з товаришем,
Чи не впаду в біду?

(З коломийки)

Так важко
Падала зоря,
Так атомно
На Україну,
І згіркла
Чистая вода,
Облисів ліс
Під Чигирином.

То все
Полинова БІДА. . .
А ліс іклиськами
Рудими
Волає в небо.
День і ніч
Клячить на пострах
БЕЗНОСВІЧ. . .

Порадь ми, Тарасе,
Чому наші шиї
В сталевім окутті
БІДИ,
Від горя «Кобзар» Твій
Чорнобильно зсивів,
Бо знов дитинча
Без ВОДИ. . .

Порадь ми, Тарасе,
Як людям відкрити
Ще раз — не востанне —
Прапрадідний БІЛЬ?
Розриті могили
Хто нам прочитає,
Євшаном обкурєні
Простори піль?

Піду в ГАЙДАМАКИ —
Не перший ОПРИШОК —
Співати свого
«КОБЗАРЯ».
Порадь ми, Тарасе,
Бо ми — небораки!
Не знаєм,
Де наша ЗОРЯ.

Чи чуєте, браття,
Як плачуть сторінки,
Як капають сльози
Зі слів?
«Кобзар» не старіє,
«Кобзар» хоч до стінки
Приставлений був —
Та вцілів!

Коломия, 9.3.1989

Богдан СТЕЛЬМАХ

«У МІСТІ ЛИЦАРІВ, ХРАМІВ, МУЗЕЇВ. . .»

У місті лицарів, храмів, музеїв і левів,
Катедральному місті Івана Франка,
Де знайшли п'єдестали Міцкевіч і Ленін,
Всіх вражає Шевченка відсутність гірка.

На осерді Європи в двадцятому віці
Стоїмо на Говерлі своєї ганьби
І безсовісно глипаєм світові в вічі
Без'язики, безликі великі раби.

Товариство! Чи чули коли про таке ви?
Виявляється, вже й тіснота нас дійма,
Вже у Львові по лінії Ленін-Міцкевіч
Для Тараса Шевченка притулку нема!

Знову збурило спокій це вічне імення,
Скаламутило штиль керівної гори.
Одіпхнули його на якесь загумення,
На викописька псячі, на задні двори!

Під фельдфебельські марші, крізь поглуми панські,
Крізь наругу і тугу, крізь горе і гнів,
Сотню років ждемо — п'ятдесят з них радянські —
І не годні діждатись Шевченка у Львів.

Хто ми, справді, братове, у власних хоромах?
Назбирали грошви целофановий міх
І ждемо на руки «разрешающий» помах,
Що Шевченкові можна до нас на поріг.

Не в порозі, не в сінях у діднім соборі,
А на місці вітарнім, де неба вітраж
Сипле золото сонця і сяючі зорі,
Стане найгеніяльніший мученик наш.

І дарма не піддасться в амбіціях хатніх,
І не втямить дарма наш чиновницький гурт —
Відпихати Шевченка від світочів братніх —
Це і є політично-етичний абсурд.

Ну, то скільки чекати? Несім свої квіти
На проспект, де Міцкевіч і Ленін стоять,
І між ними мужі і жіноцтво і діти
Відвоюймо поетові нашому п'ядь!

*Перекладна література*ЖИТТЯ І ПАЛОМНИЦТВО ДАНИЛА —
ІГУМЕНА РУСЬКОЇ ЗЕМЛІПереклав: о. Євген Небесняк, Рим, 1989
(Продовження, 2)*ПРО ЦЕРКВУ СЯТОГО ВОСКРЕСЕННЯ*

Вся церква Господнього Воскресення має круглу форму з дванадцятьма округлими колонами та шістьма пілястрами; вона вимощена гарними мармуровими плитками; є шість входів, а на хорах нараховуються 16 колон. Над хорами, під склепінням, зображені в мозаїці, наче б живі, святі пророки, а над вівтарем видніє мозаїка — Христос.

Над великим вівтарем зображене в мозаїці Адамове Воздвиження, а склепіння прикрашене мозаїкою Вознесення Христового, а по обох боках вівтаря, на обох колонах, зображено Благовіщення. Криша церкви не забудована до кінця, але від мурів зведені дерев'яні, обтесані теслярем балки, як у кліті. Під тим самим відкритим склепінням міститься Гріб Господній. От його опис. Це немов мала висічена в скелі печера, вхід до якої такий малий, що людина може ввійти лише навколішки і зігнувшись, та й висотою він низький і рівний з усіх сторін: 4 лікті вздовж і вишир. І коли увійти до тієї печери низьким входом, то видно справа свого роду висічену в тім самим печернім камені лавочку, на якій лежало тіло Господа нашого Ісуса Христа. Нині ж та свята лавочка покрита мармуровими плитками. На стіні пороблено трое малих круглих віконечок та й крізь них можна бачити священну лавочку, і тут же всі християни цілують стіну. Висять у гробі 5 великих лямпад з олією, які що день і ніч горять. Ота лава, де лежало Тіло Христове, має уздовж 4 лікті, впоперек — 2, у висоту — півтора. На камені, що лежить на три кроки перед самим входом до печери, сидів ангел, що з'явився жінкам і благовістив їм Христове Воскресення. Ота священна печера ззовні обставлена гарним мармуром, як проповідальниця, і обведена навкруг 12 колонами з подібного мармуру. Вверх, над печерою, своєрідна дуже гарна каплиця, завершена куполом, викуваною срібною позолоченою бляхою, що тримається на колонах; на вершку тієї каплиці стоїть із срібла зроблена Франками статуя Христа, величиною вища від нормального чоловіка. Під самим тим відкритим склепінням є трое дверей до тієї вежі, по-майстерному вироблені решетою. Через ті двері увиходиться в Гріб Господній. Ота печера, що служила Господеві

за гріб, є такою, як я її описав, добре розвідавши в тих, що тут віддавна живуть і дійсно знають про ті всі Святі Місця.

Церква Воскресення — кругла будова однакових розмірів, 30 сажнів вздовж і вишир. Нагорі містяться просторі кімнати, в яких живе патріарх. Від дверей Гробу до стіни великого вітваря є 12 сажнів. За вітварем, за стіною лежить земний пуп під малою спорудою, над якою зображено мозаїкою Христа і читається такий напис: «Це п'яددю моею зміряв я небо й землю.» (Пор.Іс. 40,12)

ПРО МІСЦЕ НА СЕРЕДИНІ ЗЕМЛІ, ДЕ ХРИСТОС БУВ РОЗП'ЯТИЙ

Із земного пупа до Місця Розп'яття і до Кранієвого Місця є 12 сажнів. Це місце знаходиться на одній височенькій скелі, трохи вище від одного списа. Скеля ота кругла, як горбочок, і по середині, на самому вершку, висічено щілину завглибки з лікоть, а завширшки навкруги менше від однієї п'яді, і саме тут встромлений був Хрест Господній. Під цією скелею лежить голова-череп першого чоловіка, Адама; під час Розп'яття Господнього, коли Ісус Христос на Хресті віддав духа, церковна завіса роздерлася і каміння потріскало, враз із скелею над черепом Адама; кров та вода, що вийшли з ребер Христових, стекли тією щілиною на Адамовий череп і омили всі прогріхи людського роду. І посьогодні ще існує оця розколина і ще можна бачити те чудодійне знамено праворуч Місця, де Христос був розп'ятий.

ПРО ЛОБНЕ МІСЦЕ

Місце Христового Розп'яття і свята скеля обведені муром та забудовані капицею, що оздоблена прегарними мозаїками; на стіні, зверненій на схід, прекрасно і чудесно зображено мозаїкою розп'ятого на Хресті Христа, наче б в живих, трохи більших та вищих розмірів від того, який Він був за свого життя; на тій, зверненій на південь, також гарно зображено картину, коли здійсмають тіло з Хреста. Є два входи: треба вийти нагору до дверей сімома східцями, а від дверей ще іншими сімома східцями. Долівка вимощена гарними мармуровими плитками. Внизу, у стіп Розп'яття, де лежить Адамів череп, також вибудували своєрідну капличку-будівлю, що гарно оздоблена мозаїкою, та й підлога виложена також гарними плитами. Це місце називається Лобним Місцем. Вища частина, де відбулось Розп'яття, називається Голготою. Від Місця Розп'яття до місця картини, на якій зображено, коли знімали тіло з Хреста, треба числити 5 сажнів. У стіп Господнього Розп'яття знаходиться, в напрямі півдня, місце, де розділили його ризи, і ще інше місце, де наклали на Господню Голову терновий вінець та оділи на глум в багрянцю.

ПРО ЖЕРТОВНИК АВРААМА

Теж близько знаходиться жертовник Авраама, на якому він приніс Богові в жертву заколеного барана замість Ісаака; місце, до якого Авраам привів Ісаака, є те саме, на якому Христа принесли в жертву і де Він був заколений за наші гріхи. А звідти, недалеко, буде зо два сажні, знаходиться місце, де вдарили в лице Христа, Бога нашого. А на відстані 10 сажнів є свята в'язниця, в якій ув'язнений був Христос: тут перебував Він коротко, аж поки юдеї не приготували хрест, щоб Його розп'яти. Ті всі Святі Місця є під одним дахом, і стоять вони по черзі одне за одним в напрямі до півночі.

Від в'язниці, в якій перебував Христос, до Місця, де св. Єлена віднайшла Чесний Хрест, цвяхи, вінець, спис, губку з тростиною, треба рахувати з 25 сажнів. Гріб Господній, Місце Розп'яття і ті всі Святі Місця лежать в одній долині, що підноситься від Святого Гробу та Місця Розп'яття до заходу.

Тут є і місце на пагорбку, до якого поспішила услід за Христом його Мати та й де звернулась Вона до Нього з болем у душі та з плачем: «Куди йдеш, Сину мій? Чи не до Кані поспішаєш, Сину, Боже мій, бо там удруге вина забракло? Не відходь від мене, слугині твоєї, що тебе породила, не промовивши мені жодного слова».

І коли Свята Богородиця прийшла на те місце, і коли побачила з пагорбка того, коли Його розпинали — Її сина — на хресті, проїнялась жахом, заголосила та припала до землі: потрясло бо нею її ридання та велике горе. Сповнилися тоді слова пророка Симеона: «Ось цей поставлений для падіння й підняття багатьох в Ізраїлі; він буде знаком протиріччя, та й тобі самій меч проше душу, щоб відкрились думки багатьох сердець». (Лука 2,34-35).

Багато з Ісусових друзів та знайомих дивилися здаля, як і говорив про це пророк Давид: «Друзі ж мої і товариші стоять оподаль». (Пс.38,12)

Це місце знаходиться на відстані 150 сажнів, на захід від Місця, де розп'яли Христа; воно називається Спудеем, що означає Поспіх Пресвятої Богородиці. На тім місці стоїть сьогодні монастир, церква в якому має дах, немов у кліті, і посвячений цей монастир Святій Діві.

ПРО ДАВИДОВУ БАШТУ

А звідти до Давидової Башти і до його дому — 200 сажнів. Це башта святого пророка Давида: тут і стояла палата його. В тій башті пророк написав псалтир. Подивугідна є ота башта, що споруджена з масивного каменя, дуже висока, чотирикутна, немов збудована з одного цілого каменя; в ній є багато водосховищ. Має вона п'ять входів. В тій башті зберігається багато пшениці.

Дуже тяжко її здобути, і вона становить найважливіше укріплення міста. Її пильно сторожать і не дозволяють нікому до неї входити без супровідника. Мені же, недостойному бідоласі, зволив Бог увійти до Святої Вежі, з трудом міг я взяти з собою лише Іздеслава.

ПРО ДІМ УРІЇ

А недалеко від тієї вежі стояв дім Урії, якого ж Давид убив і взяв собі його жінку, побачивши її, коли вона купалася в бані. Тут також знаходиться близько — на відстані, отак кинути каменем, — подвір'я монастиря св. Сави. По сьогоднішній день можна пізнати, де була ота баня.

Місце, де св. Єлена віднайшла Хрест, знаходиться на відстані 20 сажнів у сторону сходу, недалеко від Місця, де Христос був розп'ятий. Колись тут збудована була велика церква з дахом, як у кліті; нині ж тут стоїть мала церковця. Звернений на схід стоїть великий портал, яким Марія хотіла пройти, щоб поцілувати Хрест, та не впустила її до церкви сила св. Духа. Але, помолившись до ікони Святої Богородиці, що висіла в притворі, близько до тих дверей, змогла вона увійти до церкви та й поцілувати Святий Хрест. Тими дверима вона й відійшла в Йорданську пустиню.

Недалеко тих дверей є місце, де св. Єлена провірила чесний Хрест Господній (випробувала, чи Хрест правдивий чи ні): одна мертва дівчина відразу воскресла. Звідти, коли піти коротко на схід, знаходиться поблизу преторій, куди воїни привели Христа до Пилата, що, умивши тут свої руки, сказав: «Я невинний крові цього праведника». (Мат.27.24). І звелів він Ісуса бичувати та й передав його Юдеям. Тут і знаходиться юдейська темниця, з якої вивів ангел уночі апостола Петра. Тут недалеко є двір Юди, що зрадив Христа. Це прокляте дворище нині опустіле; ніхто не відважується поселитись тут через прокляття. А коли йти звідси на схід, знайдеться там, де Христос оздоровив кровоточиву. Близько є й рів-водозбір, куди вкинули були пророка Єремію; тут і дім його стояв, як і двір апостола Павла, коли він раніше ще був у жидівстві. Трохи даліше на схід, відступивши трохи від того шляху, стояв дім св. Йоакима та Анни. Під віттарем знаходиться висічена в скелі печера, в якій св. Богородиця народилася; тут і гробівець св. Йоакима та Анни.

ПРО ОВЕЧУ КУПІЛЬ

Звідти, недалеко — Притвор Соломона, де знаходиться Овеча купіль, при якій Христос оздоровив розслабленого. Це місце розташоване на захід від дому св. Йоакима та Анни, на такій віддалі, скільки може чоловік каменем кинути. Близько цього місця, на схід, стоять міські ворота, якими входить до Гетсиманії.

(Продовження буде)

Рецензії

Ольга КЕРЗЮК

«КРАПЛИНА КРОВИ НАРОДУ»

Ю. Семенко «Тички», т. 1, Мюнхен, 1990, 416 стор.

Для повноти враження про перший том споминів Ю. Семенка під оригінальною назвою «Тички», я запропонувала англійському приятелеві програти разом шахову партію Ю. Семенко — Орест Коцюба (ст.358-359). На жаль, довелося констатувати, що друкарські чортики, які немало побавилися зі спогадами автора, викидаючи або переставляючи літери мало не на кожній сторінці (особливо до вподоби їм мішанина літер е-и), забралися також і до шахової партії. Уже на 7-ому ході вони спромоглися замінити хід с6 на е6. Та, незважаючи і на подальші їхні вибрики, ми таки добралися до кінця партії. Граючи партію Семенка, я не воліла прийняти резигнацію супротивника, все ще вірячи, що його положення не таке безнадійне. Але довелося признати, що чорні таки загнані у «глухий кут».

Можливо, і не варто було б так довго зупинятися на шаховій партії, якби не деякі обставини. В першу чергу та, що автор спогадів — не лише український журналіст («чорнороб газетярства», як він сам себе окреслює), але й автор книги «Шахи на Україні». Як підтверджує Ю. Семенко, шахи — то не лише спорт, але й також вони зв'язані з політикою. І російщення української мови відбувається навіть тут, на полях шахових книг. Думається про шахи ще й тому, що можна провести певні паралелі між грою у шахи та нинішнім нашим станом. Кого зараз не болить серце при думці, що «не дай Боже знову заженуть Україну в глухий кут!» Адже супротивників маємо досвідчених, хитрих і підступних, для яких цілий світ — шахівниця. А наші сили, як показують і ці спогади, розпорошуються на взаємні чвари та поборювання, на безплідні суперечки про те, хто більше зробив, на намагання переписати історію і пофантазувати: а якби тоді було так... А конче треба зараз залишити історію історикам і думати про сучасне й майбутнє, і подібно до доброго гравця в шахи зважувати кожен крок, передбачати реакцію противника, бачити не лише на один хід наперед, але принаймні — на кілька.

Дещо про структуру твору. Майже половину спогадів (192 стор.) займають нотатки — «клапти», зроблені Ю. Семенком впродовж мало не півстоліття. «Подані шматки думок, ці тички з намотаними, нав'язаними на них подіями могли б бути стержнем і доповідкою хронікального роману», — каже автор. Але писати роман, творити «щось монументальне нема сили й змоги». А тому

маємо клапті роздумів, спостережень, вражень, окремі слова-новотвори і соковиті вислови, що чимось полонили автора, змусили записати себе на папері. Теми цих нотаток найрізноманітніші, і тон їх різний — від жарту до розпачу. Бо про що тільки не йдеться у них! Тут думки (власні й почуті) про мистецтво, зокрема про модерне, про Шевченка і Хвильового (багато!), Тичину-«Дичину» і Франка, про політику та політологію (капіталізм, марксизм, комунізм і комуністів, а націонал-комуністів зокрема, демократію і тоталітаризм, т.зв. «третій шлях», націоналізм, антисемітизм, українські партії, російських патріотів різного ґатунку), про Бога, Церкву, католицизм, «Отче наш», гріхи і людську душу, про Україну, її долю і призначення. . . І звісно — чимало про шахи та жінок.

Такий короткий перелік дає лише певну уяву про перший розділ. Очевидно, не всі короткі записи досягають рівня афористичності, далеко не кожному читачеві припаде до душі те чи інше твердження або опис. Наведу кілька, що особисто для мене стали «спонукою для роздумів» (як цього і прагнув автор, вирішивши опублікувати свої записи).

«Не Росія наш головний ворог, а Малоросія в нас!» — ст. 22.

«Ішов мурин. Чорний, як земля. Ні, чорніший землі. Чорніший комуністичного сумління. (Хіба ж можна землю порівнювати з комунізмом? Добро — із злочином? То справді гріх).» — ст.46.

«Сепаратист — це той, який прагне відокремитися. Ми не прагнемо відокремитися від Києва. Сепаратист — це той, хто відокремлюється від Києва, прагнучи підпорядкувати себе Москві. Ми від неї не відокремитися хочемо, а визволитися». — ст.64.

«В СССР все числять на душу населення, хоч і твердять, що душі в людини нема. Може тому в країні соціалізму нічого й нема?» — ст.75.

«Українські пісні — вияв почуття особи. Навіть якщо таку пісню співає гурт, мовиться про долю окремої людини, частини людства. Це людяність. В гармидерних піснях сучасної (на російський зразок) України — оспівування (викрикування при супроводі музики) абстрактних понять — комунізм, чужа 'батьківщина', що їм підпорядкована людина, голос якої не лунає, не виділяється з суцільного крику». — ст.79.

«Не люблю (ще з часу життя під советами не люблю) ходити на різні збори, засідання, сходи і т.п. Говорять годин три про те, що потребує не більше 30 хвилин. Виступи повинні бути короткі, як листи. Статті, як телеграми». — ст.80.

«Люди засліплені автами, блиском, розкошами. А могли б бути освітлені Богом!» — ст.87.

«Між іншим, термін 'співіснування' має в собі слово 'існування', яке означає неповноцінне — тобто тваринне або навіть рослинне — життя. Існують істоти, які не знають творчого горіння, основної прикмети життя». — ст.100.

«Молячись, ми мусимо дякувати Богові, що Він дав нам Т.

Шевченка. Без нього наш народ, ми і досі були б малоросами. Поет-пророк вивів нас із темниці Московщини на світ Божий, на ясні зорі України і тепер гідно веде українців по світу» — ст.106.

«— Здобувачі! Підкорювачі й переможці всесвіту! — так і подобно говорять про космонавтів. Це те саме, якби назвати того, хто перебіжить босим по снігу з однієї хати в сусідню, переможцем зими!» — ст.109.

«Чужими пишними словами прикривають власне внутрішню безсилля і пустоту — 'символічна репрезентація'. Свій стан не можна виправдовувати зовнішніми обставинами й 'вороженьками'. Репрезентацією можна обмежитися й заспокоїтися на ній, коли вже здобута поставлена мета. Доки ж мета не досягнута і залишається метою, тобто тим, до чого треба прагнути, то слід діяти, а не говорити про себе як про пам'ятник. Пам'ятник — то слід пройденого, знак великого минулого». — ст.167.

Про хвилівістів:

«Гасло 'Геть від Москви!' стало одкровенням для них тому, що вони, будучи малоросами марксистських переконань, не мислили себе до того без столиці світового пролетаріату. Український народ ніколи не був москвофілом — подивися його фолклор! — і його не треба було закликати 'Геть від Москви!'» — ст.173.

«Іноді опановує страх, чи вистачить у нашій абетці літер для скорочення (абрєвіатур) українських визвольних організацій». — ст.146.

«Ми, наш український народ — суцільна рана. І вороги бадляють в ній безперестанку брудними руками. А я краплина крові того народу, знекровлюваного ворогом». — ст.192.

Це лише кілька записів, що при читанні сподобались і заставили замислитись. Немало висловлювань автора змусили мене поставити знак питання на полях — чи то від здивування, чи обурення, чи просто знизати плечима (як от при описах жіночої половини роду людського, чомусь надто часто сконцентрованих на фізичних привабах чи вадах). Але — подобаються нам його оцінки чи ні, згідні ми з ними чи ні (а багато хто буде незгідний!) — то вже наша справа. А авторське право — висловити їх.

Друга частина споминів («Чорнороб газетярства»), мабуть, найбільше зацікавить членів УРДП — партії, в якій Ю. Семенко перебував до 1953 року, а головню — істориків української еміграції, що намагатимуться подати об'єктивну аналізу багатогранності еміграційного політичного життя, його позитивних та негативних виявів. 22 статті цього розділу — то передруки з різних еміграційних видань. Імпонує задум Ю. Семенка: звести докупи власні статті та статті-відгуки на них (здебільшого ворожі). Це свідчить про те, що авторові пошук істини дорожчий особистих амбіцій. Це ж стосується і третього розділу («Український селянин»), зокрема опису стосунків автора з колишніми колегами з УРДП.

Відходячи від цих «зведень рахунків» (які, гадаю, стануть предметом об'єктивної аналізи більш досвідченого в еміграційних справах рецензента), цих злободенних публіцистичних писань (сам автор про публіцистичну працю каже: «Публіцистична праця — безіменна і гине в морі щоденного життя. Але вона не безслідна» — ст.320) скажу, що особисто мене більше зацікавили три матеріали, які мають неперехідну вартість: цикл статей-досліджень про Івана Франка («Іван Франко і релігія», «Журналістична діяльність Івана Франка», «Іван Франко про себе як журналіста», «Іван Франко як редактор», «Кореспондент у Варшавській 'Правді', «Гостем у німців», «Участь І. Франка в ленінській 'Искре'»), дослідження на тему «Шахи в Україні і українські шахісти на чужині» та вражаючі документи про голодомор на Україні та долю родини Семенків зокрема.

Щодо недоліків, то, крім уже згаданих досить яasnих друкарських помилок (на стор. 265 друкарські чортики зуміли навіть створити власну ідеологію — мокуністичну!), слід додати кілька помилкових тверджень автора (які, в умовах необхідності подати статтю до друку якомога швидше, простими, але при укладанні споминів могли б бути спростовані). Маю на увазі: 1. трактування походження слова «журналістика» від латинського «*jour*» («справа, діло, служба») — ст.193. У той час, як в латинській мові такого слова нема (прошу перевірити словники латини). Слово має французьке походження, від слова «*jour*» — день, тобто «журнал» — «щоденник» (див. А.П. Коваль «Слово про слово», Київ, 1982, ст.160), а журналіст, очевидно, — це той, хто пише щодня. 2. На стор. 194 мовиться про царський указ 1887 року, мабуть, мається на увазі Емський указ 1876 року, а ще певніше: Валувський циркуляр 1863 року (бо потім автор наводить відомий вислів міністра Валувєва). 3. Вислів «*homo sum: humani nihil a me alienum puto*» (тобто «Я людина, і ніщо людське мені не чуже») належить не Данте (ст.222), а походить з комедії римського письменника Теренція (2 ст. до н.е) — тобто цей вислів набагато давніший! Але найбільшим недоліком першого тому є відсутність іменного покажчика. У книжках-спогадах, що згадують добру сотню імен письменників, політичних діячів і т.п., такий покажчик конче потрібний. Інакше читачеві доводиться робити цей покажчик самому, аби при потребі не перелистувати всі 400 сторінок, щоб з'ясувати: а що сказано у Ю. Семенка про І. Багряного, В.А. Доленка, І. Майстрєнка, М. Лівичького, Т.Д. Бульбу-Боровця, В.С. Ромашка, Ю. Лавриненка і т.д. Хочу сподіватися, що при виданні другого тому спогадів (який готується) автор врахує мою пораду.

А покищо маємо перший том — для роздумів про світ і Україну. Думаймо — читаймо!

ЗДЕМОНТУВАЛИ ЛЕНІНА У ЛЬВОВІ

Пам'ятник В. І. Леніна здемонтували у Львові 14-го вересня в присутності понад 50 тисяч громадян. Демонтаж відбувся згідно з рішенням Львівської міської ради.

«Демонтаж Леніна у Львові — це ще одна перемога для національно-демократичного руху», — сказала Стефанія Шабатура, депутатка Міської ради та колишній політв'язень. «З кожним днем комуністи та їхні службовці мусять більше підпорядковуватися владі наших рад».

Подія в дійсності почалася попереднього вечора, 13-го вересня, коли влаштували мітинг «захисники Леніна» біля пам'ятника. Мітинг не знайшов підтримки в народі, і в останньому результаті національно-демократична молодь перебрала віче та 'відкинула' комуністів. Пам'ятник був тоді охоплений червоною фарбою та покритий написами — «Ленінову подобу — вкладамо до гробу!» і т.п. Щобільше, до секретаріату Міської ради у вересні прийшло 68 тисяч листів 'за' демонтаж пам'ятника та лише 4 тисячі 'проти'.

День самого демонтажу почався з відкриття сесії львівської Міської ради після літньої перерви. Від обіду тисячі львів'ян зібралися перед ратушею на Площі Ринку, де засідала рада, та слухали дискусії про демонтаж через голосникову систему. Майоріли національні прапори; написи закликали «Геть Леніна!», «Ленін — Засновник Імперії Зла!». Люди голосно кричали «Ганьба!» під час виступів комуністичних захисників пам'ятника Леніна.

Коло 5-ої години рада прийняла рішення зняти пам'ятник основникові большевицької влади. Більше як 100 депутатів проголосували 'за' і лише 8 'проти'. Слово про рішення скоро дійшло до народу перед пам'ятником, де його радісно привітали оплесками та скандуванням. Шофери грузового крану, який чекав на сусідній вулиці, спрямували свою машину до пам'ятника.

Швидко прибігли депутати Міської ради; для них публіка створила коридор в людському морі та висловила щирі спасибі за рішення. Працівники від РУХу та УРП готували пам'ятник до каблю від крану. Провідник демонтажу закликав людей до показу «високого рівня цивілізації» та попросив сховати всі національні прапори та політичні написи. Співпраця була зразкова.

Коло 7-ої години Ленін — «батько народу» — висів на залізному каблі над радісними жителями Львова. Бюст був поставлений в заздалегідь приготований грузовик та відвезений геть. Його майбутня доля ще офіційно не вирішена.

До пізньої години люди кружляли біля місця пам'ятника, щоб в місяці вересні впевнити себе, що Леніна вже нема.

Від 14-го до 16-го вересня пам'ятники Ленінові здемонтували також в Дрогобичі, Стрию та Трускавцях.

ГОЛОДІВКА СТУДЕНТІВ У КИЄВІ І ЗВ'ЯЗАНІ З ТИМ ПОДІЇ

10 жовтня 1990 р. Верховна Рада УРСР на своїй II сесії мала розглядати питання про відставку голови Ради Міністрів УРСР, Масола. Але комуністична більшість в парламенті відхилила навіть саму пропозицію про відставку. В знак протесту проти цього рішення, студенти, що голодують в центрі міста Києва, та члени СНУМ-у, що приєдналися до них, заступили дорогу на вул. Хрещатик та зупинили весь транспорт.

За годину на Хрещатику стихійно утворилася група демонстрантів чисельністю до 6 тисяч чоловік. До них звернулися народні депутати з проханням допомогти дістатися до телерадіокомітету, щоб уможливити їм прямий контакт в етері з населенням України та вияснити народові критичний стан, який заіснував у республіці. Під тиском маніфестантів, яких зібралося вже до 10 тисяч, керівництво телебачення було вимушене надати прямий етер для цього звернення. Сталося це о год. 22.30, за київським часом.

У своєму зверненні народні депутати закликали до негайного створення страйкових комітетів, проведення кампанії громадської непокорі, розпуску Верховної Ради та проведення нових виборів зимою цього року.

Після виступу депутати залишили приміщення телерадіо. Солідаризуючись із студентами, голодівку розпочали депутати: Степан Хмара, Богдан Ребрик, Михайло Горинь, Ірина Калинець, Марія Куземко, Левко Горхівський.

На мітингу зачитано звернення Української Студентської Громади у Великій Британії до голодуючих студентів України, в якому підкреслюється повна підтримка акції та захоплення мужністю її учасників.

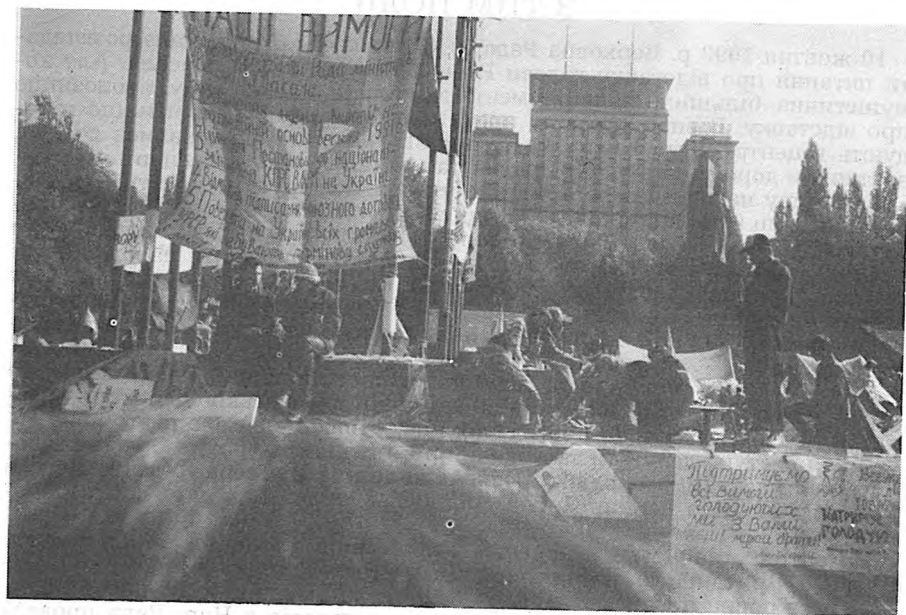
11 жовтня о год. 15.00 група народних депутатів з Нар. Ради провела розмову з голодуючими студентами. В нараді взяли участь: Олесь Шевченко, Ярослав Кендзьор та Віктор Кметь, які задекларували свою солідарність із студентами та заявили, що від 15 жовтня вони приєднуються до голодуючих.

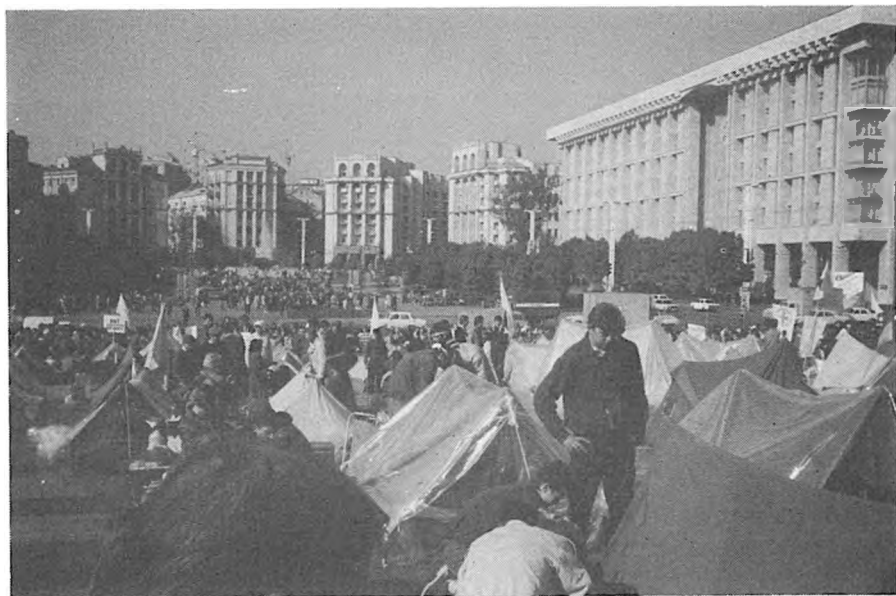
Зі Львова та Дрогобича сьогодні прибули близько 100 студентів. Голодує 76 студентів, з них 36 голодує від 2 жовтня, 2 студенти є в лікарні в тяжкому стані.

Проти голодуючих студентів було ряд провокацій: 8 жовтня одна жінка передала для медпункту замість ліків сильнодіючу отруту — трихлоритокислотний розчин, невідомі особи підкинули бандажі, насичені отруйними речовинами, невідомий чоловік підкинув на територію містечка вибуховий пакет. Охорона та міліція затримали терориста та віддали до міліції.

Голодівка групи київських студентів перемінилася в наступні дні у велику всенародну демонстрацію проти т. зв. нового всесоюзного договору, в якій взяло участь понад 100 тисяч людей в самому Києві та не менша кількість в інших містах України. Цю голодівку і демонстрацію припинено тоді, коли чинники Президії ВР УРСР запевнили демонстрантів, що про новий союзний договір не може бути мови перед ухваленням нової конституції Української Республіки, і що голова Ради міністрів Масол уступить із свого становища в уряді УРСР.

Про голодівку студентів і масові демонстрації широко інформувала чужинецька преса, радіо і телевізія.

Свято Ветеранів Визвольної Боротьби у дні 13.10.1990 р. в домі
Львівської Ратуші

З першого фронту змагань за УССД

Анатолій ЛУПИНІС

«ЯВНИЙ ШЛЯХ ТВОРЕННЯ ДЕРЖАВИ — ТРАДИЦІЙНИЙ»

(Політична доповідь голови Виконкому УМА на Другій Сесії)

Шлях, який обрала Українська Міжпартійна Асамблея в боротьбі за незалежність України — явний шлях творення держави, є традиційним для українського народу. Явним шляхом творила державу дружина, обираючи князя і проголошуючи князівство. Українська людність, втікаючи від зазіхань на свою волю польських магнатів, осідала на кордоні дикого поля і явним шляхом творила свою козацьку державу. В першій половині XVII століття український народ, піднявшись проти польської Корони, саме явним шляхом створив Українську козацьку республіку, яку Богдан підніс московському цареві для розшматування з тією ж польською Короною. В 1917 році, після падіння царату, Україна, не визнавши влади Тимчасового Уряду, пішла по шляху явного творення органів державного правління у формі Рад, які визнали зверхність Центральної Ради, що проголосила Українську Державу. В 1941 році перед оскаленими пащеками двох найлютіших за всю історію імперіялістичних хижаків — нацистської Німеччини та комуністичної Москви — українські патріоти зважились на проголошення незалежної Української Держави і творення органів Державного Правління*.

На протязі всієї своєї історії, маючи справу з імперіялістичними хижаками, український народ не міг ні в кого запитувати для себе якогось права — за це право в кожному поколінні він платив життям кращих своїх синів.

Чи змінилася для нашого народу ситуація сьогодні?

Комуністична імперія Москви повністю вичерпала весь свій агресивний експансивний потенціал, а заодно, висавши в значній мірі і потенціал поневолених нею народів, прийшла до цілковитого краху. На сьогодні від неї відпали і перейшли на шлях забезпечення добробуту в умовах свободи народи Східної Європи. В тій чи іншій мірі чітко заявили про свій намір вирватися з хижаць-

* Всі матеріали в цьому розділі наша Редакція одержала від УЦІС.

ких лабетів Москви народи всіх т. зв. союзних республік та більшості т. зв. автономних. Проте шлях до волі нелегкий. Природа Москви як носія імперіалістичної ідеї не змінилася, не змінилася суттєво і практика імперської влади. Москва нікому не дасть волі добровільно, лише протиставивши силі імперської влади більшу силу, можна здобути волю. Такою силою може бути лише нарід, котрий усвідомив себе народом повноцінним та самовладним, лише нарід, котрий усвідомив своє природне відвічне і довічне право на свою національну державу.

Шлях, який обрала Міжпартійна Асамблея, як показав досвід трьох місяців, шлях вірний. Реєстрація громадян УНР стала важливим фактором національного відродження — фактором моральним, духовим, психологічним, юридичним та політичним. В умовах краху ілюзій щодо можливостей виборювати незалежність України в підкомуністичному парляменті, в умовах, коли зранений та згнєблений імперський хижак все більш скаженіє, протистояти йому може лише організована ідеєю громадянства та державности на основі цього громадянства нація. Останні події засвідчили безперечну вірність висновку Міжпартійної Асамблеї про недостатність парляментських форм боротьби — всі свідомі громадські сили, включаючи парляментські партії і саму Народну Раду, змушені бути включитися до позапарляментних (і навіть непарляментних) засобів боротьби, щоб не підпасти під важку п'яту промосковської комуністичної мафії, аби не втратити повністю довір'я українського народу.

Нині криза комуністичної імперії та колоніальних організацій влади вступає в свою кінцеву фазу. Імперська президентська рада неспроможна втримати поневолені народи, втратила повну підтримку в самій Росії, ніхто не вірить у її здатність не лише вивести імперію з кризи, а й відновити контроль над регіонами імперії та власними структурами. Ліберальні кола в Росії, розуміючи вичерпаність традиційних засобів і в той же час не здатні звільнитися від імперської психології, шукають нових, більш тонких і облудних моделей імперії, сподіваючись оплутати поневолені народи путами панславистських, ліберальних та демократичних ілюзій. В останній час з'явилася концепція союзу «суверенних» «демократичних» республік. Досить чисельна група депутатів — національних демократів — підписала спільну заяву з групою депутатів демократосріян про засади майбутнього договору між Україною та Росією, першою з яких є: «Україна визнає РСФСР». Не кажучи вже про те, що для однієї України на весь час її існування досить договору, підписаного Богданом, слід відзначити, що РСФСР є такою ж імперією як і ССРСР, лише дещо пошматованою, в якій залишаються десятки поневолених Москвою народів, що прагнуть незалежності. Визнання її є зрадою як цих народів, що довгі де-

сятиліття боролися спільно з українським народом за свою волю та незалежність, так і зрадою основних засад українського національно-визвольного руху. Як прямі спадкоємці українських націоналістів-революціонерів, що повстали до відчайдушної боротьби під гаслом: »Воля народам — воля людині!«, під гаслом, яке стало провідним для всіх народів, що боряться за волю, ми вважаємо неприпустимими ніякі політичні союзи, договори та угоди з Росією, доки вона не є національною державою російського народу, доки не отримає волі кожен народ, поневолений нею.

Що стосується економічних договорів, то, не заперечуючи зв'язаності економіки України тими зв'язками, що склалися за десятироків років існування її в складі ССРСР, ми вважаємо, що вихід України з глибокої економічної та технологічної кризи можливий лише при нових структурних зв'язках економіки України. Всіх разом нас — держави з посткомуністичною економікою — злиденних, з відпрацьованими основними виробничими фондами, з допотопними технологіями, без золотого запасу ніхто не витягне з тієї прірви, в якій ми опинилися. Як цинічно це не звучить, але ми повинні спасатися кожен окремо. Разом ми котилися в цю прірву, разом ми здатні прийти лише до повного загину. Україні потрібні договори, потрібні економічні союзи, але з тими країнами, які мають реальну можливість допомогти їй піднятися до добробуту в умовах вільної економіки. Немає сумніву, що знайдеться немало країн, які мають економічну зацікавленість у тому. Пошуками таких зв'язків потрібно сьогодні займатися, а не пошуками нових форм кабали.

Події після першої сесії Міжпартійної Асамблеї чітко визначили ролі різних політичних сил у сьогоdnішній Україні, їх прагнення та реальні можливості. КПУ, створена у свій час Москвою для політичного прикриття агресії Совнаркому та анексії України, і сьогодні виконує роллю п'ятої колони імперських сил у республіці. Через те антиімперіялістичний український національно-визвольний рух є і може бути лише антикомуністичним. Позбавлення КПУ можливості брати участь в державному та політичному житті України як підрозділу зовнішньої, ворожої українському народові та державі сили, конфіскація її майна та коштів, заборона її діяльності та суд над нею як злочинною організацією — єдина можлива політика Міжпартійної Асамблеї, всіх національно-свідомих, зорієнтованих на здобуття національної незалежності політичних сил України. В умовах відсутності концепції явного творення Української Держави значна частина щирих, відданих національній справі патріотів, змушена була включитися до боротьби за нашу справу в колоніальних структурах влади. Безмірно великий внесок цих людей в пропаганду ідей боротьби за незалежну Українську Державу під час виборчої кампанії та за час їх

діяльності в тих радах, до яких вони були обрані. Сам факт, що вони були обрані в такій значній частині округів до рад різних рівнів, переконливо засвідчив усьому світові прагнення українського народу до незалежності в умовах власної самостійної держави, невмирущість української національної ідеї, рішучість українського народу розірвати імперські пута рабства. Нам варто також брати до уваги, що значна частина населення України, призведена довголітньою неволею та терором до розмивання національної свідомості, мала певні ілюзії щодо можливостей так званої демократизації в умовах збереження комуністичного режиму, щодо можливості еволюційного переходу від УССР до незалежної самостійної держави. Діяльність представників національно-демократичних сил, як у місцевих радах, особливо тих, де вони мають більшість, так і у Верховній Раді УССР, за короткий період однозначно і переконливо довела, що УССР, створена як колоніальна адміністрація імперської влади в Україні, іншою бути не може, що наповнити реальним змістом державности цю імперську колоніальну структуру неможливо; що справа не в окремих людях чи групах, які входять до керівної ланки цих структур, а в самій структурі, яка здатна функціонувати лише як механізм підмосковної машини. Сама діяльність депутатів-демблєоківців сприяла швидкому усвідомленню найширших мас населення України недостатності парламентарського шляху в досягненні незалежності та у вирішенні інших життєво-важливих проблем сьогодишньої України, необхідності пошуку позапарламентарських шляхів, залишивши для парламентарських ролю легальної трибуни для донесення інформації про діяльність на ниві широкої громадянської боротьби.

Перша сесія Міжпартійної Асамблеї, що відбулася 1-го липня 1990 року, в один момент створила реальну перспективу постановня масової радикально-національної опозиції. В цих умовах частина національних демократів, що недостатньо чітко стоять на державницьких позиціях, злякалася появи некерованої нею сили і відхитнулася в бік комуністів. Позиція іншої частини національних демократів, чії погляди базуються на глибоко усвідомленій національній ідеї, все більш наближається до радикально-національних сил і в перспективі, безперечно, зіллється з ними. Така поляризація сил є неодмінною умовою консолідації всіх здорових національних сил, гарантом нашого поступу до самостійної держави. Ми прагнемо і будемо прагнути до консолідації, але не з тими, хто шукає шляхів до консолідації з комуністами.

Ставши на шлях самостійного державотворення, Міжпартійна Асамблея за короткий час привела до виникнення якісно нової політичної ситуації в Україні. І громадянська дія, несанкціонова-

на ніякими існуючими нині офіційними структурами колоніальної адміністрації, за короткий час стала основним чинником політичної дії, на неї переорієнтовують свою діяльність громадсько-політичні сили, як і ті неофіційні структури, що виникли до I сесії Асамблеї, так і ті новостворені, що виникли як результат її діяльності.

Особливо важливе місце в цій ситуації займають Громадянські Комітети, створені для реєстрації громадян УНР. По мірі того, як кількість зареєстрованих громадян у їх регіоні буде збільшуватись, а склад самих Комітетів буде ставати все більш представницьким, виникатиме потреба розширення їх функцій. Виконком ставить на розгляд сесії проект резолюції про зміну статусу Громадянських Комітетів. У ній передбачається надання їм у межах регіону функцій органів Державного Правління в тій мірі, в якій вони здатні їх здійснювати в тому чи іншому регіоні в залежності від своєї сили та впливу. Уже в цій якості вони є реальними альтернативними органами влади, прообразами структури майбутньої держави. Придається там, де це стає можливо, вибраність Громадянських Комітетів зареєстрованими громадянами УНР. На випадок виникнення екстремальних ситуацій, Громадянським Комітетами надається право перебрання відповідальності або створення комітетів національного порятунку спільно з іншими зорієнтованими на державність структурами.

Загроза постання масової радикально-національної опозиції примусила проімперські сили вдатися до політичних маневрів, щоб виграти час, стримати зростання національного руху видимістю реалізації прагнень українського народу. Саме так слід зрозуміти згоду комуністів проголосити Деклярацію про так званий суверенітет, не забезпечивши її механізмами реалізації, не припинивши дії імперських законів, на фоні всесилля яких положення цієї Деклярації і саме існування її є політичним абсурдом. Це ще раз вочевидь доводить, що усесерівські структури до національно-державної української справи здатні долучитися лише з облудними цілями.

Ставши на шлях широкої громадянської дії в інтересах побудови незалежної Української Держави, Міжпартійна Асамблея не могла не вийти на визначення місця у національно-визвольному русі робітничого руху. При цьому Асамблея виходить з того, що в Україні, де економіка є державною, а держава колонією Москви, робітничий рух є неоддільною складовою частиною національно-визвольного руху. Підтвердженням вірності цього висновку став політичний страйк 1-го жовтня, який висунув виключно вимоги національно-визвольного руху. Вирішення проблем робітничого (страйкового) руху МПА бачить на шляхах творення національної вільної економіки, шляхом створення вільних підприємств та роз-

державлення існуючих з передачею їх колективам підприємств без викупу.

Домінуюча комуністична імперія ще має силу. Знищивши десятки мільйонів людей заради збереження своєї влади, комуністична мафія не віддасть без боротьби владу народів. Перед загрозою загибелі вона здатна на відчайдушні, безумні і безглузді, безмірно жорстокі кроки. Утримати від цього її може лише сила. Силою цією може бути лише організована, цілеспрямована мобільна структура, яка залучить до широкої наступальної громадянської дії найширші верстви громадян. Нам належить створити таку структуру, нам належить працювати над її створенням. За нами історична правда, нам сприяють тенденції загальнолюдського процесу.

З НАМИ БОГ!

СЛАВА УКРАЇНІ!

Анатолій ЩЕРБАТЮК

«УКРАЇНСЬКИЙ РЕВОЛЮЦІЙНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ СЬОГОДНІ»

(Доповідь на Другій Сесії УМА)

Соціальні, економічні і політичні зміни в СРСР набувають сьогодні особливого прискорення. Колоніальна влада, що традиційно стверджує себе за допомогою насильства, намагається відтягти крах своїх зрощених структур: партійної, державної, економічної, військово-репресивної, вдавшись безпосередньо до збройних терористичних акцій в Закавказзі й Середній Азії. Метрополія для боротьби з національними рухами в європейській частині СРСР використовує покищо інші, більш м'які й гнучкі форми економічних та режимних санкцій. Використовується також найменша можливість для дезорієнтації і роз'єднання національних сил, що їх загалом об'єднує боротьба проти московської окупаційної влади та її коляборованих представників. Ці останні сьогодні переважають у Верховному Советі УРСР і, неспроможні законодавчо і політично стабілізувати обстановку в республіці, залучають в парламентську дискусію малочисельну, кволу опозицію, відтягуючи час і збавляючи темпи суспільного розвитку. Цим самим вони, самі того не розуміючи, роблять корисну справу — звужують параметри можливого вибору з кількох варіантів до одного — загострення кризи, соціального вибуху і наступної короткотривалої військової диктатури, яка довершить процес розвалення економіки. Таким чином тоталітарна система сьогодні працює на власне знищення, у неї немає майбутнього, все це відтягування змін лише розширить масштаби майбутнього краху. Одним з чинників, що

допомагає відтягувати час і створює передумову для повного визрівання усіх деструктивних антиімперських відцентрових сил, є політика західних демократій, які всіляко ігнорують претенсії на утвердження національних рухів ССРСР, далі вбачаючи в імперському уряді гарант стабільності в європейському регіоні.

Зважаючи на всі ці обставини, усвідомлюючи, що всяка співпраця, в тому числі й «парламентська», з окупаційною колоніальною владою є безперспективною і до того ж аморальною грою, УМА вважає за потрібне приступити вже зараз до творення організаційних паралельних соціальних структур, які вивільняться і посядуть належне місце після розвалу всієї приреченої тоталітарної системи.

Первинним ферментом цих майбутніх розгалужених структур є сьогодні запропоновані УМА Громадянські комітети по реєстрації громадян УНР. Окрім того, за сучасних колоніальних умов такими структурами можуть стати страйкові комітети, оскільки робітничий рух є невід'ємною складовою частиною національно-визвольного руху.

Утворення місцевих самоурядних органів допоможе консолідувати широкий загальний доволу ідеї незалежної Української Держави. Окремі люди перестануть бути безвільними і безлицими гвинтиками тоталітарної системи. На місці простого скупчення людей, поєднаних формальними мовно-етнографічними ознаками, постає нація — як інтегрована особистість, що має власну волю і збірну свідомість. В цій свідомості самоствердження національного духу кожен зможе віднайти своє гідне місце, можливість реалізації потенції окремої людини прямо залежатиме від рівня її перейнятості ідеєю Соборної Незалежної України. Ця ідея є жива і динамічна, вона виступатиме спонукою все більшій розбудови нації і вдосконалення її ієрархічної структури. Націоналізм сприятиме високій самоорганізації суспільства, і чим вищим буде рівень національного самоусвідомлення нашого народу, тим більші громадські свободи і добробут його чекають.

Протиставивши історично вороже наставленим до нас російським чинникам наш націоналізм, ми припинимо визиск українських ресурсів — як людських, так і матеріальних, із всесоюзної годівниці перетворившись на потужну європейську державу.

Лише націоналізм можна протиставити прийдешній короткотривалій неоліберальній диктатурі. Націоналізм дасть потужний організаційний поштовх зараз аморфному соціуму, денационалізація якого зовнішніми чинниками уможливило його експлуатацію.

Слабосилі наші доморослі «інтернаціоналісти», що зараз в парламенті оперують демократичними гаслами-приманками, виступають лише як репрезентанти чужої ідеї все того ж закамуфльованого визиску і паразитування на тілі дезінтегрованої нації. Ми

відкидаємо цю співпрацю з окупантами і починаємо розбудовувати націю із самого низу, майже з нуля.

В Громадянських Комітетах на початку буде відбуватися усвідомлення національного ідеалу, і сама логіка сучасного буття сприятиме зростанню і ширенню цього ідеалу — зрештою ним просякнуться з часом все нові й нові структури — доки не вивершиться в струнку сяючу будову живої нації, категорії містичної, духової. Цей духовий здвиг скеровано до Абсолюту, сама вища Свідомість виступає спонукою до самопізнання через творення нації.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

У НАПРЯМКУ БУДУЧНОСТІ

Нині, коли над землею українського народу сходить сонце свободи, з болем душі оглядаємось назад, у ті часи, коли офіційна пропаганда з вишуканим самозадоволенням «викривала» всі «хиби» західного способу життя, акцентуючи увагу на наркоманії та інших чорних сторонах суспільного буття. У той час, коли, за твердженням советської пропаганди, молодь на Заході попадала в порожнечу бездуховости, на Сході було все *най*. . . Довго можна було б перераховувати всі «най», якими фехтувала офіційна пропаганда. Ще довшим міг би бути ланцюг тих «най», про які преса мовчала. Це перш за все велике поширення наркоманії, розпуста, нечувана в новітній історії кількість розводів. Хоч явища ці з кожним роком гостро зростали, ніде, поза самвидавними органами, не знаходили вони віддзеркалення.

На сторінках *Самвидаву* били в тривогу ряд українських педагогів, психологів і журналістів. Названі чорні явища тлумачили вони перш за все бездуховістю, яку під маскою соціалістичної моралі пропагувала школа. Який вихід з даної ситуації? — ставилось питання.

Відповідь тут була одна: повна деідеологізація школи, замінення «соціалістичної моралі» такою, яка витримала вже два тисячоліття, себто християнською.

Ще не так давно сама публічна згадка про таку «заміну» могла коштувати втрату праці, гоніння, а навіть роки ув'язнення в концтаборах. Незважаючи на всю жорстокість наслідків, не всі мовчали. Тому, між іншим, найбільший відсоток з усіх репресованих у період панування Брежнєва — це була українська інтелігенція.

Нині виявляється, що такими категоріями мислила не тільки українська національно-політична еліта, але й загал громадянства у західних регіонах України. Це виявилось під час цьогорічної виборчої кампанії до парламента. Тодішні кандидати у парламента-

рії майже на кожній другій зустрічі отримували питання: «*Чи будуть вестись у школі лекції релігії?*»

Про необхідність у недалекій перспективі ведення навчання релігії говорилось між греко-католицьким духовенством ще на початку вісімдесятих років, коли мало-хто передбачав саме такий бурхливий розвиток подій, так раптовий розпад комуністичної ідеологічної основи. Священство з неприхованим боєм констатувало, що «нас замало, щоб охопити всіх потребуючих».

Нині постає перед нами складне протиріччя. З одного боку є замало духовенства, щоб охопити всіх потребуючих, а з другого — люди домагаються, щоб у школах було введено навчання основ закону Божого.

Як можна розв'язати дане питання?

Поки перейти до відповіді, нагадаймо, що для багатьох батьків, які свої знання про Божі правди будували на основі хатньої традиції, введення навчання релігії — це, перш за все, спосіб, щоб заповнити пустку бездуховності. Отже, не вимагають вони, щоб у школі відразу з'явився священник чи катехита. Вони потребують просто гарантії, що їх діти не будуть втягнені у вир чорних явищ нинішнього дня.

З волі Божої так сталося, що на Тернопільщині, Львівщині та Івано-Франківщині значну частину депутатського складу обласних Рад становлять люди, які своє право домагатись замінення моральної основи школи в Україні окупили складним випробуванням.

У західньому регіоні України, як тільки почали таяти льоди брежневських «порядків», заговорилось про необхідність утворення української національної школи, яка повинна базуватись на християнських засадах.

Очевидно, запеклі прихильники старих порядків і тут скажуть, як це вже не раз бувало, що «демократи кидаються з крайности в крайність, проводять насильну християнізацію суспільства. Адже є люди, які переконані атеїсти, і введення християнської моралі — це порушення їх прав. . .»

Що торкається атеїзму, то нині стає відомо, що для багатьох він служив тільки *кон'юнктурною* шапкою. Частина комуністичної номенклатури надіється, що зможе «проскочити кризу не скидаючи шапки» і далі пануватиме, тримаючи народ у бездуховості.

Що торкається порушення прав людини, то, кажучи делікатно, партійна номенклатура не має морального права підносити це питання.

Що торкається християнської основи, то, за словами ряду духовних осіб із Заходу, які відвідували Україну, мимо багатолітньої атеїзації, більшість населення України успадкувала основні християнські засади, такі як почуття справедливості і добра.

Приклад цьому — надзвичайна гостинність українців, яку відзначають чужинці, що побували в Україні.

Отже, введення навчання основ християнства — це не «перегінання» демократів, а кровна потреба загалу суспільства, яке, всупереч пропагандивним вигадкам, прагне зберегти себе як повноцінну націю. Прагне бути собою і господарем своєї землі. Свідченням цього є зростаюча хвиля протестів проти запланованого імперським центром союзного договору.

Від 1 вересня у трьох вищезазначених західних областях України вводяться зміни до шкільної програми. Учні сьомого, восьмого і дев'ятого класів вчитимуться нового предмету, яким є основи християнства. В силу обставин учні восьмого і дев'ятого класів проходилимуть скорочений курс.

У програму курсу входять основи історії християнської релігії, загальні поняття про релігію, походження і розвиток релігії, релігійна доктрина. Учні матимуть також змогу ознайомитися з іншими світовими релігіями.

Єдина складність з введенням нового предмету зводиться до того, що нині ще немає кваліфікованих учителів та немає відповідних підручників. Для вчителів на початку посібником служитиме брошура доцента Дрогобицького (на Львівщині) педагогічного інституту Володимира Іванишина, видана силами інституту восени 1989 року.

Це не єдине нововведення, які проводяться на Львівщині під керівництвом голови Комітету народньої освіти, колишньої незалежної поетеси і політв'язня Ірини Калинець. Учні молодших класів українських шкіл звільнені від обов'язкового вивчення російської мови. Російська мова йтиме від 4-го класу, як іноземна. Покищо кожен учень мусить її вивчати. У перспективі плянується, щоб російську мову «зрівняти у правах» з іншими іноземними, себто, щоб могли її вивчати тільки бажаючі.

Подібною ситуація виглядає в двох інших західних областях.

А як з іншими регіонами України?

Покищо там іде «проба сил» між застійними та демократичними силами. Різниця між сторонами полягає в тому, що за першими стоїть репресивний апарат, а за другими більшість робітництва. Мешканці Східної України, читаючи офіційну пресу, яка є в руках комуністичного апарату, дізнаються, що «різні екстремістські елементи» захоплюють владу, чинять безпорядки.

Рік тому такі повідомлення на сході України робили певне враження. Часто до Львова приїжджали люди зі Сходу зі своєрідним проханням: не висувати так радикальних вимог, бо Схід їх не розуміє.

Нині ситуація значно змінилась. Правда, до Львова надалі приїжджають делегації від громадських організацій зі Сходу, але вже з іншою місією. Їх мета — запозичення досвіду. Про необхід-

ність такого запозичення говорить вже не тільки на рівні громадських організацій, але й на парламентському рівні.

Східня Україна, так як і Західня шукає шляхів виходу з кризи бездуховності. Вже багато разів ми бачили «запозичення» від західних регіонів. Найважливіше з них — це перейняття Східньою Україною національної символіки. Ще недавно синьо-жовтий прапор викликав на Східній Україні певен несмак, а навіть тривогу, а нині він, як символ прагнення незалежності, майорить в столиці України. Отже, є підстави сподіватись, що шлях до моральної повноцінності у східних регіонах України також вестиме через введення навчання закону Божого.

Велику зміну орієнтації у світогляді бачимо нині у студентів. У Львові, наприклад, постають релігійні секції при студентських товариствах. Студентство веде заходи, щоб одна з церков греко-католицької конфесії була відведена саме їм, щоб «спеціалізувалася» у духовому формуванні завтрішньої інтелігенції.

Зміна світоглядової орієнтації студентства — це не тільки явище, що притаманне західньому регіонові. Від 6 по 12 вересня у Львові пройшов тиждень християнської культури «*Українська молодь Христові*». Як інформують організатори цього релігійного заходу, викликав він велике зацікавлення на сході України, — значно більше, ніж могли сподіватись організатори. Що характерне, на сході України молодь шукає духового зцілення, відкидає офіційне православ'я як таке, що скомпромітувалось вислужництвом безбожницькій владі. Куди в такій ситуації йти молоді, яка шукає духового пристановища? Цілком природньо, що у такій ситуації звертається вона туди, де підвалини здорової моралі були менше пошкодженими.

Можливо, що саме тепер збуваються слова Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького, що *«Українська Католицька Церква після років гонінь відродиться і матиме великий вплив на християнський схід»*.

Повертаючись до національної школи на Львівщині, мусимо рахуватися з тим фактом, що у Львові є багато російських шкіл, у яких практикувались звільнення від вивчення української мови. Чи без спротиву приймуть вони нововведення, посилення уваги до української мови і культури, годі передбачати. Однак помітно, що на побутовому рівні приїждже населення не проявляє нетерпимости до всього українського, як це бувало кілька років тому.

29.08.1990

НА ГОРІ ЛИСОНЯ

26 серпня 1990 року на горі Лисоня відбулася громадсько-релігійна Панахида на честь полеглих січових стрільців.

Давно гора стрілецької слави не бачила стільки народу. Тисячі, тисячі... Зі Львова, Тернополя, Коломиї, Зборова, із усіх куточків Бережанщини. Добирались, як хто міг: автобусами, автомашинами, мотоциклами, кіньми, а більшість долали важкі кілометри на вершину пішки. Йшли на Лисоню, щоб віддати шану героям України, помолитися за їх душі.

Разом з дорослими — школярі й дошкільнята. Добре, що вони шанують пам'ять своїх предків-патріотів. Вони повинні знати всю правду про справжніх борців за волю і щастя свого народу.

А скільки блакитно-жовтих прапорів, національних гербів! До могили покладені вінки, квіти.

Десятки років сталінсько-брежнєвські сатрапи приховували від народу правду, спотворювали нашу історію, нівечили духовість, принижували національну гідність голодомором, фізичними катуваннями і моральним терором викорінювали історичну правду. Не вийшло! Народ пробудився, народ піднявся з колін, народ заговорив у весь голос.

Іван КАНДИБА

«ВІД БЕРЕЖАН ДО КАДРИ СІЧОВИКИ МАНДЖАЛИ»

Слава Ісусу Христу!
Дорогі Брати і Сестри!

Від імені Всеукраїнського політичного об'єднання «Державна Самостійність України», яке маю честь очолювати, вітаю усіх вас тут присутніх.

Зібрались ми тут, на славній у віках Лисоні, з нагоди 74-ої річниці тяжких боїв наших славних січових легіонів з московським ворогом-загарбником. Чимало стрільців полягли тут смертю хоробрих, перед ними низько кланяємося і схиляємо голови.

«Від Бережан до кадри січовики манджали...»

Ця пісня народжена якраз у ці лихоліття і нагадує нам про сумну долю нашої Батьківщини. Сумуємо і з приводу загибелі похоронених у цій могилі наших славних юнаків-героїв — цвіту нації, — та питаємо себе:

Хто винен у всіх наших вічних бідах — від сивої минувшини аж до наших днів?

Чим ми завинили і перед ким, що не маємо своєї власної держа-

ви, що отруєно нашу землю і повітря, а нашу мову скалічено або зовсім відібрано, зфальсифіковано нашу історію, вичерпано наші надра, вирубано наші ліси, виморено голодом мільйони наших селян, фізично винищено нашу творчу інтелігенцію і взагалі перетворено нас в найгіршого ґатунку колонію — придаток ненаситної як білої московської імперії, так і во стократ гіршої — московсько-комуністичної кривавої деспотії.

Хмарища ненажерливої саранчі налетіли в Україну та плюндрують наш багатий і чудовий край, а Чорнобильська катастрофа, що сталася з їхньої ж вини, взагалі довела Україну на край загибелі.

Але »зась вам, клятї недолюдки!« — як писав наш великий Кобзар. Безсмертний подвиг спочиваючих у цій могилі наших славних героїв, а також славний літопис Української Повстанської Армії привели нас до теперішнього Відродження. А це говорить про те, що Бог на нашім боці.

Кривава московська імперія розпадається, вона вже переживає період агонії — останню її стадію до загибелі. Отже, звірище-потвора смертельно ранена і тим самим ще дуже небезпечна. А тому нам треба єднатись, гуртуватись в лави українських націоналістів, які представляє Всеукраїнське політичне об'єднання »Державна Самостійність України«, утворене 8 квітня цього року у Львові.

Дорогі брати і сестри!

У Советській армії продовжує литися кров наших синів і братів, а тому станьмо горою на їх захист — треба повсюдно вимагати повернення їх з чужих земель на Україну, де вони повинні служити та захищати свої (наші) національні інтереси на Україні, бо Україна без свого війська — то химера, фікція і велика облуда, наша беззахисність, наша біда, наша трагедія.

Хай наші діти поступають не в піонери і комсомол, а в українські молодіжні організації: в СНУМ, »Пласт«, »Соколи«, »Січ«, »Луг« і т.п.

Висить над нами ще одна величезна загроза — московські маріонетки на Україні в особі Кравчука, Масола та їхнього оточення — цих духовних братів одного із найбільших катів України — В. Щербицького. Готується для нас нове ярмо, нове рабство — т.зв. договір з Москвою, до чого ми не повинні допустити.

Через тиждень — 2 вересня — має відбутися по всій Україні Протест проти цього нового зла — неволі для нас.

А тому давайте дружно вийдемо на цю акцію під синьо-жовтими прапорами з транспарантами і плякатами та грізно у весь голос заявимо:

1. Ні договору — з нашим вічним катом-окупантом Москвою!

2. Ні договору — геть з України московського окупанта!
3. Ні договору — ми хочемо жити вільно в Самостійній Українській Державі!
4. Ні договору — у відставку і під суд зрадників України — Кравчука, Масола, Гуренка і всю їхню кліку!
5. Ні договору — геть з України московських коляборантів — Кравчука, Масола, Гуренка і їхню кліку!
6. Ні договору — вічна ганьба комуністичним катам України — Кравчукові, Масолові, Гуренкові та їхній кліці!
7. Ні договору — хай живе Самостійна Соборна Українська Держава!

Дорогі Брати і Сестри!

Земля повинна горіти у ворога під ногами. Вже наша земля почала очищатися від наших кривавих ідолів-катів, пробуджується Східня Україна.

Окупант повинен загинути або стати рабом того народу, якого поневолив.

Я глибоко вірю, що наша перемога вже близька.

А тому хочеться на оптимістичній ноті закінчити свій виступ рядками старої стрілецької пісні на слова Романа Купчинського:

«Не святкуватиме ніхто над нами перемоги,
Бо ми лицарі грізні Залізної Остроги!»

Вічна ганьба катам України!

Вічна слава Героям, які загинули за Волю, за незалежність України!

Бути Самостійній Соборній Українській Державі!

Слава Україні!

* * *

Крім тернопільчан, були присутні гості зі Львова та з Івано-Франківщини. Загальна кількість присутніх — не менше десяти тисяч. Було п'ять священників греко-католицького обряду, які відправили Панахиду, виступило не менше двадцяти чоловік впереміжку зі співами хорових колективів, які виконали пісні на релігійні теми та стрілецькі і повстанські пісні, а також діти (учні) читали з пам'яті віршики про січових стрільців та повстанців УПА. Привезено землю з могили Івана Сірка та висипано її на могилу.

Видовище було незвичайне та справило дуже приємне враження.

Вирішено збудувати на могилі до 1991 року меморіал, на який зібрали на мітингу трохи коштів.

Усьому цьому сприяла дуже гарна погода.

МІТИНГ-ДЕМОНСТРАЦІЯ 30 ВЕРЕСНЯ

Народе України!

Понад три століття пригноблювало нас російське самодержавство.

Понад 70 років пригноблює комуністична імперія.

Сьогодні в житті народів України історичний момент — розвалюється остання на планеті колоніальна держава. Щоб зберегти імперію, кремлівські політикани та їхні проімперські лакузи — комуністичний апарат республіки намагаються обплутати Україну новим союзним договором.

Громадяни України і Всі ми, незалежно від національності, волимо жити за законами добра, справедливості, гуманізму. Всі ми, незалежно від національності, волимо бути громадянами незалежної правової держави. Новий союзний договір — це політична підлість Кремля, це нова спроба поневолити народи. Порожні полиці крамниць — це спроба поставити Україну на коліна. Використання армії для придушення демократичного волевияву народів, знущання над честю і гідністю синів твоїх, — це большевицька провокація, спрямована на розв'язання громадянської війни.

Досить принижень! Досить жертв!

Віднині сам народ повинен вирішувати свою долю.

Друзі і Ми закликаємо підтримати всеукраїнський мітинг 30 вересня. Він відбудеться на майдані біля Республіканського стадіону. По закінченню мітингу — демонстрація, що пройде до Верховної Ради України.

ВІЛЬНА ДЕРЖАВА! ВІЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ВИБІР

НАШІ ВИМОГИ:

1. НІ — НОВОМУ КОЛОНІАЛЬНОМУ (СОЮЗНОМУ) ДОГОВОРУ!
2. РОЗПУСТИТИ ПРОІМПЕРСЬКУ ВЕРХОВНУ РАДУ УССР ТА ПРОВЕСТИ НОВІ ВИБОРИ НА БАГАТОПАРТІЙНІЙ ОСНОВІ.
3. ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ — ГРОМАДЯНАМ УКРАЇНИ — СЛУЖИТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ! УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ — ВЛАСНІ ЗБРОЙНІ СИЛИ!
4. ДЕПОЛІТИЗУВАТИ ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ, АРМІЮ, КГБ, МВС.
5. ПРИПИНИТИ ЕКСПЛУАТАЦІЮ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ АЕС.
6. ЗАХИСТИТИ РИНОК ПРОДОВОЛЬЧИХ І ПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ ПЕРШОЧЕРГОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОВАРАМИ ПОТРЕБ РЕСПУБЛІКИ.
7. НАЦІОНАЛІЗУВАТИ МАЙНО КПСС НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ. ВИЗНАТИ КОМУНІСТИЧНУ ТЕОРІЮ І ПРАКТИКУ ЗЛОЧИНОМ ПРОТИ ЛЮДСТВА.

ЗВЕРНЕННЯ НАРАДИ ПРЕДСТАВНИКІВ СТРАЙКОВИХ, РОБІТНИЧИХ ТА ПРОФСПІЛКОВИХ КОМІТЕТІВ УКРАЇНИ

До всіх, кому не байдужа особиста та наша спільна доля.

Звертаємося до Вас з приводу прийнятого нами рішення про участь в попереджувальному одноденному політичному страйку 1 жовтня 1990 року.

СПІВІТЧИЗНИКИ!

Ми свідомі того, що страйк завдасть значних економічних збитків суспільству, в тій чи іншій мірі кожному з нас, але вважаємо, що в першу чергу він принесе збитки тим, чий спосіб господарювання та управління — це довготривалий та злочинний грабунок кожного з нас окремо і суспільства в цілому.

Ми свідомі того, що страйк не додасть тих продуктів, яких і так немає на полицях магазинів, і тому вважаємо за необхідне зупинитися всім разом на один день — ніж продовжувати падати в провалля іще декілька місяців кожний окремо і всі загалом.

Ми свідомі того, що страйк вимагає громадської мужності кожного та єдності всіх, а то вкрай важко в умовах тоталітарної системи, коли не праця є гарантом добробуту людини, а хлопська покірність та ідеологічна лояльність — гарантія того, що зарплата може збільшитись на якийсь червінець, а догоджування начальству обіцяє скорочення багаторічного чекання в черзі на житло на декілька місяців чи днів.

Ми свідомі того, що щоденні клопоти, побутові та економічні вимоги можуть видатись комусь першочерговими в проведенні страйку, — право кожного страйкуючого підприємства долучити до нашого пакету вимог свій, але ми переконані в тому, що саме вимоги, пов'язані із Чорнобилем, зламом тоталітарної політичної системи, майбутнім наших дітей і головне — Української державності, стосуються першопричини всіх тих проблем і бід, з якими ми стикаємось щоденно.

Попри наші політичні вимоги, вважаємо за необхідне заявити: робітничий рух може і повинен стати складовою частиною руху національно-визвольного, водночас нарада не виражає і не має наміру виражати інтереси якоїсь окремої політичної партії, чи певної групи партій — при тому ми хочемо сподіватись на сприяння та допомогу всіх політичних сил, що задекларували в численних своїх заявах та програмах необхідність зламу тоталітарної системи та державну самостійність України. Реальна допомога стане практичним підтвердженням цих намірів.

Не можна також не враховувати провокаційних дій КПУ щодо

організації мітингів 13 вересня та Верховної Ради УРСР з приводу відміни рішень місцевих Рад, як напрям дестабілізації в Україні з метою зміцнення тоталітарної системи.

Звертаємося до тих страйкових комітетів, що ще не направили підтвердження своєї участі в страйку: ставайте разом з нами в лави першого Всеукраїнського політичного страйку 1 жовтня ц.р.

На чись «Невже — страйк!..» відповімо всі разом: «Так — страйк! ! !»

Київський міський страйкком,

ЗВЕРНЕННЯ ДО СТУДЕНТІВ

Шановні колеги!

Братство!

Економічна та політична криза в країні поглиблюється, інфляція, дефіцит, нестача елементарних речей — ось наслідки свавілля можновладних міністерств. Нинішня Верховна Рада України неспроможна вирішувати болючі питання сьогодення. Політичною ситуацією і досі керує ненажерливий монстер — комуністична партія. Володіючи награваними мільярдами, КПСС своїми кривавими руками утримує реальну владу.

Молодь у всі часи була авангардом громадських рухів, каталізатором суспільства. Студенство було першим в рядах виступів проти тоталітаризму в Чехо—Словаччині, Болгарії, Румунії та Польщі. Виборена ними свобода сяє і для нас. Не личить відсиджуватись по закутах і байдуже спостерігати за неспіливими діями ще незрілої демократії.

Саме тому Українська Студентська Спілка плянує розпочати з 1 жовтня 1990 року широкомаштабний акт громадської непокори і висуває такі вимоги:

1. Прийняти закон про націоналізацію майна КПУ та ЛКСМУ.
2. Прийняти закон про припинення повноважень Верховної Ради України та призначення нових виборів на багатопартійних засадах весною 1991 року.

1 жовтня на майдані Незалежності (покищо пл. Жовтневої Революції) буде поставлено наметовий табір.

Ми закликаємо студентів, молодь, всіх, кому не байдуже майбутнє України, підтримати нас. Створюйте осередки Української Студентської Спілки, приєднуйтеся до акцій громадської непокори!

Київська Рада Української Студентської Спілки.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Шановні співвітчизники!

30 липня Верховна Рада УССР ухвалила постанову «Про проходження строкової військової служби громадянами України та використання працівників правоохоронних органів Республіки за її межами». Цією постановою Рада Міністрів УССР зобов'язується за термін до 15 вересня 1990 року розробити план заходів по переведенню громадян України для проходження військової служби на територію Республіки.

8 серпня 1990 року група народних депутатів України — лідерів Народного Руху звернулася до Ради Міністрів із запитом про хід виконання даної постанови. Відповідь на запит надійшла лише 3 вересня. З відповіді стало зрозумілим, що Рада Міністрів при розв'язанні такої важливої проблеми обмежилася створенням комітету по зв'язках з Міністерством оборони ССРСР з досить невизначеними функціями і повноваженнями.

Водночас збільшується потік солдатських матерів до Секретаріату РУХу з проханням надати допомогу і захистити їхніх дітей, які вже залишили проходження служби поза межами України. Вважаючи, що ця кризова ситуація викликана нерішучістю і непослідовністю в діях керівництва Республіки, Секретаріат РУХу 23 серпня звернувся до Голови Верховної Ради УССР Леоніда Кравчука із заявою, в якій зокрема говориться:

1. Президії Верховної Ради підготувати звернення до військово-службовців строкової служби — громадян України, котрі перебувають за межами Республіки, в якому дати гарантії перевodu військовослужбовців на територію України та вказати відповідні терміни.

2. ...прискорити виконання постанови Верховної Ради УССР від 30 липня ц.р. «Про проходження строкової військової служби громадянами України».

3. ...організувати проходження служби в межах Республіки тими військовослужбовцями, котрі вже самочинно залишили місце служби.

4. Правоохоронним органам Республіки утриматись від юридичних санкцій стосовно цієї категорії громадян».

Відповідь на цю заяву не надійшла.

Ми закликаємо всіх, кому не байдужа своя доля та доля своїх дітей, взяти участь у мітингу, присвяченому вирішенню цього та інших важливих для України питань, який відбудеться 30 вересня о 15 годині біля Республіканського стадіону.

Секретаріат Народного Руху України

ТЕКСТ ЛИСТІВКИ З ВИМОГАМИ ГРОМАДСЬКОСТІ

В Києві триває збір підписів, організований громадянами, що об'єдналися в групу «Референдум».

Громадському Комітетові м. Києва
Раді народних депутатів м. Києва

73-річний комуністичний режим завдав величезного лиха українському народові. Забрав мільйони людських життів, привів до економічної, екологічної, культурної криз в Україні, знищував громадянську і політичну свідомість наших людей.

Одним із засновників цього режиму був В. Ленін. На сьогоднішній час, коли відбувається переоцінка нашої історії, коли історія «злих геніїв» постає в усій повноті їх діянь та злочинів, постала необхідність внести корективи і в наше повсякденне життя. Йдеться про процес, яких охопив ряд міст України та інших республік, — повернення містам, майданам, вулицям їх попередніх назв або надання нових назв, яких бажають їхні мешканці.

Ми, кияни, вважаємо за необхідне якнайшвидше провести в столиці України — м. Києві референдум з питань очищення Києва від «комуністичного фарсу», зокрема:

1. Демонтувати пам'ятник Жовтневої Революції на майдані Жовтневої Революції та перейменувати майдан у «Майдан Незалежності».
2. Демонтувати пам'ятник В. Леніна на бульварі Т. Шевченка.
3. Перейменувати майдан Ленінського комсомолу та бульвар Леніна.
4. Перейменувати вулиці: Леніна, Кірова, Чекистів і т.д.
5. Перейменувати станції Метрополітену: Джерзінська, Ленінська, Пюнерська, Комсомольська, пл. Жовтневої Революції.

Заповнені підписані листи подавати за адресою:

Музейний пров. 8.

Ініціативна група «Референдум».

ІІ СЕСІЯ МІЖПАРТІЙНОЇ АСАМБЛЕЇ

6-7 жовтня в Києві в Республіканському будинку «Кіно» відбулася 2 сесія Української Міжпартійної Асамблеї, в роботі якої взяли участь 220 делегатів, серед яких 111 представників партій та громадсько-політичних організацій, таких як: Українська Національна Партія, Українська Народньо-Демократична Партія, Українська Селянсько-Демократична Партія, Спілка Націоналістичної Ук-

раїнської Молоді, представники страйккомів та інші; 109 делегатів від Громадських Комітетів по реєстрації громадян Української Народньої Республіки. На сесію були запрошені гості від інших партій та організацій української діаспори.

Сесію відкрив 1-ий громадянин УНР, син Українського Національного Героя Романа Шухевича-Чупринки п. Юрій Шухевич.

Були заслухані політичні доповіді Голови Національної Ради п. Григорія Приходька та голови виконкому п. Анатолія Лупиноса, в яких вони схарактеризували політичну ситуацію в Україні, визначили місце Міжпартійної Асамблеї в політичному житті і перспективи побудови Української Держави явочним шляхом творення Громадських Комітетів і скликання Національного Конгресу. Історичну доповідь про «союзні» договори 20-22 р. зачитав історик п. Ярослав Дашкевич. Член Національної Ради, координатор київського страйккому Михайло Ратушний зааналізував стан і перспективи робітничого, страйкового та профспілкового руху в Україні та взаємини його з діяльністю Української Міжпартійної Асамблеї.

Після обговорення структури керівних органів Асамблеї було вирішено ліквідувати Координаційний Комітет громадських організацій як недієздатний і залишити Національну Раду — як політичного репрезентанта і куратора виконкому — робочого органу Асамблеї, обравши знову на голову Національної Ради п. Григорія Приходька і на голову виконкому п. Анатолія Лупиноса.

Було прийнято робочі документи, серед яких найбільш важливими є резолюція про статус Громадських Комітетів, згідно з яким Громадські Комітети мають перебрати на себе функції не тільки по реєстрації громадян УНР, а й зародкових органів Державного Правління на своєму рівні; заява про підготовку до Міжнародного Трибуналу з факту агресії Совнаркому проти УНР, яка започаткувала довготривалу експансійну політику Кремля.

Львівським Комітетом захисту Української Національної Символіки подано прохання зареєструвати його прапор Українською Міжпартійною Асамблеєю, яка взяла на себе зобов'язання творити Українську Державу. Прапор урочисто було зареєстровано. Ними ж було запропоновано утворити оргкомітет по підготовці свята з нагоди річниці 30 червня 1941 року, прийняти заяву про повернення Козацьких Клейнодів — Українських національних святинь з Росії в Україну.

Обрано Конституційну Комісію в складі: Ярослав Дашкевич, Григорій Мусієнко та Аркадій Киреев, на яку покладено завдання підготовки документів на 3-ю сесію УМА, що має відбутися через 3 місяці. Разом із Національною Радою прийняти резолюцію про політичний і правничий характер перехідного періоду, про Церк-

ви в Україні, про національно-етнічні групи, про реєстрацію власності і власників, положення про експертні групи, про становище української науки.

Після заслухання привітання Українського Державного Правління з нагоди відкриття сесії, було прийнято звернення до Голови УДП п. Богдана Федорака, в якому УМА визнає УДП як спадкоємця Уряду Української Держави, утвореної на підставі Акту 30 червня 1941 року, і «виняткові заслуги Українського Державного Правління, Організації Українських Націоналістів, Української Повстанської Армії в утвердженні волі Нації й Народу до незалежності і в утвердженні їх як рівноправних членів світової співдружності народів». Прийнято було також постанову про дипломатичне представництво УМА за кордоном.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПРО СТАТУС ГРОМАДСЬКИХ КОМІТЕТІВ

Ухвалою 1-ої сесії Міжпартійної Асамблеї «Про реєстрацію громадян Української Держави» затверджено статус Громадських Комітетів, як органів для реєстрації громадян Незалежної Української Держави згідно з Законом про громадянство УНР від 2 березня 1918 року. Практика діяльності цих Комітетів за період між 1-ою та 2-ою сесіями довели їх здатність для виконання цих функцій.

Виходячи з цього, 2-а сесія Української Міжпартійної Асамблеї вважає за необхідне:

- сприяти творенню та діяльності Громадських Комітетів та розширити їх мережу на всіх теренах України;
- враховуючи прогресуючий розпад існуючої колоніальної адміністрації в Україні та подальше послаблення її можливості контролювати політичну ситуацію, 2-а сесія Української Міжпартійної Асамблеї вважає за потрібне доповнити їх функції поступовим перебранням влади в тому обсязі, який є реальним у кожному конкретному регіоні, орієнтуючись у перспективі на перебрання повної відповідальності, як альтернативних органів влади на своєму рівні.
- розширити структури Громадських Комітетів і виробити директиви для забезпечення їх подальшої діяльності.
- у разі виникнення екстремальної ситуації, Громадські Комітети зобов'язуються перебрати повну відповідальність або створити Комітети Національного Спасення спільно з іншими організаціями національно-визвольного руху.
- Громадські Комітети можуть співпрацювати з тими Советами, котрі заявляють про зверхність над собою Національного Конгресу.

СКЛАД НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ МІЖПАРТІЙНОЇ АСАМБЛЕЇ

Григорій Приходько — Голова.

Юрій Микольський — Заступник голови, куратор зв'язків з діаспорою.

Григорій Криворучко — Заступник голови, куратор Координаційного центру Громадських Комітетів.

Павло Скочок — член Національної Ради, куратор з питань інформації.

Василь Мельник — член Національної Ради, куратор з економічних питань.

СТАТИСТИКА ЗАРЕЄСРОВАНИХ НА ДРУГІЙ СЕСІЇ МІЖПАРТІЙНОЇ АСАМБЛЕЇ

Загальна кількість зареєстрованих учасників на II сесії Української Міжпартійної Асамблеї, яка відбулася в Києві 6-7 жовтня цього року:

Загальна кількість зареєстрованих — 335

а. делегати від Громадських Комітетів — 109 (22 області);

б. делегати від партій 111 (14 партій);

в. гості — 86 (32 партій і організацій);

г. преса — 29 (газети, інформагенції).

Нові партії, які увійшли в склад II сесії УМА:

Делегати

1. Комітет Української Католицької Молоді	— 7
2. Партія Слов'янського Відродження	— 4
3. Об'єднання профспілок України «Правиця»	— 6
4. Молодіжно-спортивне товариство «Січ»	— 3
5. Комітет Української національної Символіки	— 6
6. «Меморіал» (бере участь лише в роботі сесії, в УМА не увійшов)	— 8
7. Українська Греко-Католицька Церква	— 4
8. Об'єднаний Комітет за створення Українських Збройних Сил	— 4
9. Страйкоми.	— 9
10. Краснокутський громадський комітет	— 3

Громадські Комітети України представляють такі партії і спілки:

1. УНП. 2. УНДП. 3. СНУМн. 4. СНУМд. 5. УХДП. 6. УРП. 7. Незалежний Рух ім. Василя Стуса.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ГОЛОВИ УДП

До Голови Українського Державного

Правління,

Вш. П. Богдана Федорака

Вельмишановний пане Голово!

Друга сесія Української Міжпартійної Асамблеї заявляє про визнання Українського Державного Правління як спадкоємця Уряду Української Держави, утвореного на підставі Акту проголошення про відновлення

Української Держави від 30 червня 1941 року. Українське Державне Правління, очоливши героїчну боротьбу українського народу за Самостійну Соборну Українську Державу, продовжило безперервний процес національно-визвольної боротьби від княжо-королівських часів до наших днів. Воно втілює в собі організаційні, політичні, військові та економічні аспекти боротьби і явило народові і всьому людству зрілість української нації, її здатність до самоорганізації в незалежну соборну державу, і силою зброї, дипломатії й політики довела стремління до волі, демократії, до реалізації прав людини й народів.

Друга сесія Української Міжпартійної Асамблеї відзначає виняткові заслуги Українського Державного Правління, Організації Українських Націоналістів, Української Повстанської Армії в утвердженні волі Нації й Народу до незалежності і утвердженні їх як рівноправних членів світової співдружності народів. Саме завдяки героїчній боротьбі ОУН, УПА і УДП Україна вижила і зберегла потенціал для відродження і наступного етапу боротьби народу за свою Державу.

Сьогодні патріотичні, самостійницькі сили в Україні, об'єднавшись в Міжпартійну Асамблею, ведуть національно-визвольну боротьбу, продовжуючи велику справу наших попередників. Наша мета — відродження Української Народної Республіки, справа, яка започаткована IV Універсалом Центральної Ради, продовжена Гетьманською Державою, Західно-українською Народною Республікою, Українською Народною Республікою часів Директорії, Закарпатською Українською Державою і державницькими силами, які були покликані до життя Актом 30 червня 1941 року.

Проголошуючи себе послідовницею попередніх державницьких формувань, Українська Міжпартійна Асамблея є разом з тим складовою частиною всіх самостійницьких сил в Україні і в Діаспорі і заявляє, що тільки об'єднання всіх патріотичних сил дасть Нації змогу досягти нашої мети.

Друга сесія Української Міжпартійної Асамблеї, вітаючи готовість Українського Державного Правління до співпраці з Асамблеєю, зі свого боку заявляє про свою готовість до плідної співпраці з УДП і з цією метою вживає заходи для узгодження конкретних спільних дій і уповноважує Національну Раду репрезентувати Асамблею у співпраці з УДП.

Прийміть, Вельмишановний пане Голово, наше захоплення послідовною боротьбою УДП за Самостійну Соборну Українську Державу. Просимо передати всім членам УДП наше побажання успіху у спільній справі.

Ухвалено Другою Сесією Української Міжпартійної Асамблеї,
Голова Президії II сесії Асамблеї Петро Кагуй
Голова Секретаріату II сесії Асамблеї Григорій Мусієнко

7 жовтня 1990 року в місті Києві.

Репортажні інформації
довіді, заяви, документи

ВРОЧИСТЕ ВШАНУВАННЯ СТЕПАНА БАНДЕРИ В УКРАЇНІ

(УЦІС) — *Воля Задеревецька Стрийського району Львівської області.* Тут 14 жовтня в хаті, де від 1936 року мешкала родина Андрія Бандери, урочисто відкрито музей ім. Степана Бандери. Саме звідти забрала його польська дефензива у справі вбивства міністра внутрішніх справ Перацького. На будинку встановлено меморіальну дошку з барельєфом провідника ОУН роботи скульптора Миколи Пасікори. Допомогу в реставрації будинку подали майже всі підприємства Стрия, а особливо мешканці цього села, для яких відкриття музею стало найбільшим святом за останні десятиліття. Імпредзою керував ініціатор цього задуму депутат львівської облради, колишній член ОУН, довголітній політ'язень Мирослав Мелень. З привітальною промовою виступив голова Стрийської міськради Шрамовій, від ОУН — Зіновій Красівський, неодноразово бурхливими оплесками переривався виступ сестри провідника Оксани Бандери, виступили також місцевий парох о. Богдан і о. декан Ярослав Лесів, о. Васирик, черниці та семінаристи. Присутніх було понад 10 тисяч осіб.

Старий Угринів Калуського району Івано-Франківської області. Зранку до Старого Угринова прибули сотні легкових авт і автобусів. Кольона з тисячами людей рушила до місця встановлення пам'ятника Степанові Бандері. Люди з сотнями синьо-жовтих і червоно-чорних прапорів, портретами Бандери, греко-католицькими корогвами оточили пам'ятник. Розповсюджувалась незалежна преса. Присутні співали патріотичних пісень. Пам'ятник встановлено поблизу будинку, в якому народився і виріс Степан Бандера. На бетонних плитах навколо пам'ятника стояли столи зі хлібами й корзинами квітів та українськими рушниками, підніжжя пам'ятника в квітах і вінках. Біля дерев'яної трибуни висить портрет Бандери, прикрашений вінками і рушниками. Неподалік пам'ятника на місці старої каплиці, в якій колись провадив Богослужбу батько Степана Бандери, відбудовано нову. Перед пам'ятником встановлено дві щогли з приспущеними синьо-жовтим і червоно-чорним прапорами. Серед присутніх — місцеві жителі, гості з різних областей України, українці совєтської та закордонної діаспори, ветерани і молодь в одностроях УПА. Присутні хвилиною мовчання вшанували пам'ять Степана Бандери і всіх героїв, що загинули за волю і свободу України, і схиливши прапори, виконали гімн «Ще не вмерла Україна». Під звуки пістольних пострілів холостими набоями, цього врочистого салюту ветеранами УПА, на щоглах перед монументом підняли синьо-жовтий та чер-

воно-чорний прапори. Проспівано гімн «Зродились ми великої години». Відкрив акцію голова Крайового Проводу Івано-Франківського СНУМу Виталій Гапович. Під загальні оплески і крики «Слава» з пам'ятника здіймається тканина, і всім присутнім відкривається монумент з білого мармуру. На високому постаменті стилізований тризуб, середній зубець якого замінений бюстом Бандери. Представник оргкомітету по спорудженню пам'ятника подякував усім, хто сприяв його встановленню, і повідомив, що автором проекту та його виконавцем є скульптор з Житомирщини, прізвища якого, в зв'язку з ситуацією в області, не назвав. 15.X. зачитано звернення революційної ОУН з приводу 31 річниці смерті славної пам'яті Степана Бандери. Виступили депутати ВР УРСР Зиновій Дума, ветеран УПА, один з активістів державної самостійності України Михайло Зеленчук, який зачитав привіт від українців Великобританії, голова калуського «Меморіалу» Олекса Грабчук, який керував спорудженням пам'ятника, журналістка з Австралії Марійка Чигрин, Богдан Мінішин — заступник голови Івано-Франківської міськради, Андрій Васькович — головний редактор часопису «Шлях Перемоги» з Мюнхену, Анатолій Доценко — активіст української громади Москви, сестра Степана Бандери Володимира та десятки інших промовців.

Виступи промовців перемежались співом хорових колективів та окремих виконавців. Київський бард Олег Павлишин виконав пісню, присвячену Степанові Бандері. День 14 жовтня видався сонячним і теплим. Акція зібрала від 10 до 15 тис. людей. Серед гостей була родина Степана Бандери, сестри Володимира та Оксана, а також Небожі. Відбулася Панахида, яку відправили греко-католицькі священики і в якій взяв участь єпископ Василик.

ВИСТУП І. КАНДИБИ НА МІТИНГУ В ЧЕСТЬ С. БАНДЕРИ

(УЦІС) Подаємо виступ Івана Кандиби на мітингові-реквіємі, влаштованому 15 жовтня 1990 року у Львові біля університету ім. Івана Франка для вшанування пам'яті Степана Бандери в день 31-ої річниці з дня його вбивства комуністично-кагебівським агентом Сташинським.

Було присутніх на мітингу-реквіємі до десяти тисяч чоловік. Мітинг-реквієм тривав з 18-ої до 21-ої години. На ньому була відправлена Панахида і виступило до 30 чоловік.

Шановні Львів'яни і гості!
Дорогі Друзі!

Сьогодні минає 31 рік з дня, коли було підступницьки вбито комуністично-кагебівським агентом Сташинським Великого Сина України — Голову Проводу Організації Українських Націоналістів Степана Бандеру.

Цим тяжким злочином вічно кривава Москва намагалась завда-

ти нищівного удару змаганням українського народу до Волі і Незалежності.

Смертоносна підступна зброя нашого вічного московського ворога перервала нитку життя безкомпромісного українського революціонера, досвідченого організатора і політичного діяча та безстрашного борця за найвищі ідеали нації, що вже за життя став символом боротьби українського народу за волю та залишився її Прапором після своєї смерті.

Ім'я Степана Бандери відоме не лише кожному українцеві — слава про нього, як оборонця поневолених народів, поширилася на весь світ. Ім'ям Бандери окреслюється тепер в Україні все, що справді українське, протиросійське. Тому московські шовіністи називають всіх свідомих українців «бандерівцями», а українську мову вони з ненависти називають «бандерівською», Західню Україну теж називають бандерівською, а жителі Росії називають бандерівською всю Україну.

Найлютіші вороги України — комуністично-кагебівські кати весь час намагалися і тепер силкуються представити в кривому дзеркалі усіх наших найвидатніших патріотів.

Уся пропагандистська машина кривавої Москви працює на те, щоб очорнити, знеславити Степана Бандеру, життєвий шлях якого починався так, як і десятків тисяч української молоді його покоління.

Степан Бандера народився 1 січня 1909 року в підгірському селі Угринові Старому Калуського повіту Івано-Франківської області в сім'ї греко-католицького священика Андрія Бандери, який дав усім своїм дітям (чотири сини і три доньки) національно-патріотичне виховання, з яких на сьогодні ще живуть дві дочки — Володимира і Оксана, два сини — Василь і Олекса загинули у німецькому концтаборі Ашвіці, син Богдан пропав безвісти на Східній Україні під час німецької окупації, а сам батько з найстаршою дочкою померли на засланні в Сибіру.

Домашнє національно-патріотичне виховання С. Бандера поглибив у шкільні роки, зокрема в клясичній гімназії м. Стрия.

На 14 році життя Степан Бандера поступив у Пласт, а згодом став членом таємної революційно-виховної організації, в якій готувалися майбутні члени УВО.

В 1928-1933 рр. він навчається на рільничому відділі Львівської політехніки, а в 1929 р. С. Бандера став членом новоствореної ОУН.

Наділений активністю і здібностями, С. Бандера швидко вибився на провідне місце в ОУН та в 1931 році став членом Крайової Екзекутиви ОУН.

Вкінці 1932 року стає заступником Крайового Провідника ОУН на ЗУЗ і одночасно заступником Крайового Коменданта УВО, а в 1933 році назначений Крайовим Провідником ОУН на ЗУЗ та введений до складу Головного Проводу ОУН.

Роки 1932-33 — період винищення українських мас штучним організованим голодом.

У відповідь на комуністично-большевицький геноцид ОУН відповіла терором проти прислужників Москви та проти советського консульства у Львові.

У відповідь на польський терор і пацифікацію ОУН виконує політичний атентат на польського міністра внутрішніх справ П'єрацького. За це Степан Бандера і ряд інших були арештовані і засуджені. Степан Бандера до смертної кари, яку замінено на довічне ув'язнення, з яких відбув лише 5 років у зв'язку з розвалом Польщі.

Смерть Євгена Коновальця 23 травня 1938 року від московського агента була найболючішим ударом для Степана Бандера.

В 1940 році Бандера очолив революційний склад найактивніших борців за українську справу.

Другий Великий Збір ОУН обрав у квітні 1941 року новий Провід ОУН на чолі зі Степаном Бандерою.

Внаслідок війни Німеччини з СРСР 22 червня 1941 року, з ініціативи ОУН і С. Бандери 30 червня було проголошено Я. Стецьком Акт віднови Української Держави. Цей Акт був спрямований проти інтересів німецького окупанта. Вимогу Гітлера відкликати ційно проголошений Акт С. Бандера відхилив. За таку непокору С. Бандера був арештований і поміщений в концтабір Саксенгаузен.

В Західній Україні ОУН розгортає боротьбу проти німецького окупанта.

14 жовтня 1942 року з численних підпільних боївок утворилася УПА, яка повела завзяту війну проти гітлерівців, а згодом майже протягом 10-ти років і проти комуністично-кагебівського окупанта.

УПА — всенародна сила, яка зберегла честь і саме життя Української Нації.

Безстрашні воїни УПА й члени ОУН, виконуючи накази Степана Бандери, вели завзяту й широку боротьбу проти всіх окупантів.

Революційна діяльність в ті роки була зв'язана з іменем Степана Бандери, хоч сам він сидів півтора року в поліційній тюрмі в Берліні, а потім півтора року в суворій ізоляції в концтаборах Саксенгаузену і Оранієнбургру до вересня 1944 року. Втративши українські землі, гітлерівці безуспішно намагалися втягнути С. Бандеру в спільну військову акцію проти Москви, розуміючи популярність його імені на Україні.

Після закінчення Другої світової війни Степан Бандера був обраний Головою Проводу ОУН. На цій посаді він залишається до свого трагічного загину.

З ім'ям Степана Бандери нерозривно зв'язаний Український націоналістичний і самостійницький революційний рух нашого століття. Це добре розуміли всі вороги Українського народу, які намагалися всіма способами його компрометувати. Коли ж це не дало ніяких успіхів, бо ім'я Бандери стало не лише символом, але й реально-діючим революційним фактором в СРСР, вони вирішили підступно знищити свого найнебезпечнішого ворога.

Кожний нарід нашої планети має своїх національних героїв, які особливо багато зробили для добра своєї Батьківщини.

Хоча наша Мати-Україна розп'ята, але маємо підстави радіти, що наша історія має величні героїчні постаті в боротьбі за нашу ВОЛЮ, за кращу Долю, за Самостійність нашої Державности.

До таких постатей маємо підстави зачислити М. Міхновського, С. Петлюру, Є. Коновальця, Р. Шухевича, С. Бандеру та багатьох інших.

В останні десятиріччя нашої боротьби за ВОЛЮ, з тих постатей, яка б заслуговувала на найбільшу шану та вдячність Української Нації, являється Степан БАНДЕРА.

Героїчним, шляхетним, суворим, подібно сучасній епосі української визвольної боротьби, було життя славної пам'яті Степана Бандери. Героїчною була і його смерть, не лише як Провідника ОУН, а й як незламного борця — революціонера, який усе своє життя був на передовій лінії боротьби з окупантами України різних мастей і залишився незаплямованим прапором наступних українських визвольних змагань.

Його погляд на особисте життя був сповнений героїзму: люди смертні, та ідеї вічні. Служити ідеї, здійснювати її, бути готовим вмерти за неї — це основна сила борця за волю України, за прикладом яких ідуть інші.

Степан Бандера серцем і душею, усією своєю особою належить українському народові, він глибоко вірив у перемогу національних ідеалів, усвідомлюючи одночасно, що кожна хвилинка може стати для нього трагічною. Він мужньо пройшов свій бурхливий шлях крізь тюрми, концтабори та всі небезпеки підпільного життя.

Дух і ідеї Степана Бандери невмирущі, як і невмируща є українська нація. Дух Його ширяє не лише над Україною, а й всюди там, де живуть українці, й закликає усіх до дальшої боротьби, до перемоги!

Ми ніколи не забудемо св. імени Степана Бандери та всіх борців, що загинули за волю і Державну Самостійність України.

Пропоную вшанувати їх пам'ять хвилиною мовчання.

Вічна ганьба нашим поневолювачам, нашим катам! ! !

Вічна слава нашим героям, що віддали своє життя в боротьбі за нашу Волю, за нашу незалежність!

Вічна слава і пам'ять вірному синові України. Степанові Бандері!

Слава Україні!

ПРО ГОЛОДІВКУ І СТРАЙК СТУДЕНТІВ У КИЄВІ ЗАКЛИК ДО СВІТОВОГО СТУДЕНТСТВА

Ми, студенти України, оголосивши політичне голодування, стали до відкритої боротьби за свободу і щастя нашої багатострадалної матері України.

Чого ми хочемо?

Ми хочемо бути господарями свого життя сьогоднішнього і прийдешнього.

Ми хочемо знати своє трагічне і гірке минуле.

Ми хочемо, щоб Чорнобильська мука України більше ніколи і ніде не повторилася.

Але шлях до свободи України завжди був тернистим і кривавим. Ми готові заплатити за нашу мрію — незалежність і волю України — єдиним, на що нас не позбавили права, — життям!

Рідні брати і сестри, студентство світу! Сьогодні на 12-ий день нашого політичного голодування ми закликаємо вас, студентське братство усього світу, до солідарності з нами. Єднаймося!

Слава Україні!

Україна, Київ, 13-го жовтня 1990 р.

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СТРАЙКОВИХ КОМІТЕТІВ УКРАЇНИ ДО СТУДЕНТІВ, ЩО ГОЛОДУЮТЬ

Брати і Сестри!

Знаємо, що не слів ви чекаєте від нас, а дій.

Знаємо, що лише славою та волею таких, як ви, можна розвалити імперію та збудувати Соборну Самостійну Українську Державу.

Пристаючи до акції голодування, кожен з вас зробив свій громадський та синівський вибір: коли Мати в ярі — є одне: воля або смерть.

Не сльози, не співчуття, не догідливі поради потрібні вам.

Страйк! Всеукраїнський страйк може змусити їх рахуватися з нами.

Багато підприємств Києва та в Україні вже сьогодні готові стати поряд з вами — але цього не буде досить, щоб примусити їх зректися влади.

Для повалення потужного уряду нам потрібен час, і як гірко усвідомлювати, що кожна хвилина цього часу може коштувати людського життя.

13-14 жовтня цього року Нарада страйкових комітетів областей України, що відбулася в Донецьку, прийняла рішення розпочати підготовку до проведення всеукраїнського безстрокового страйку з єдиною вимогою — розпуск Верховної Ради та створення Комітету національного порятунку і уряду перехідного періоду.

І лише наступна Нарада, що відбудеться в кінці жовтня, визначить дату початку страйку.

Тоді ми всі разом стоятимемо до повного виконання наших спільних вимог. І разом з нами будете ви, мужні, самовіддані та здорові, в єдиних лавах будівничих Незалежної Української Держави.

15 жовтня, 1990.

Слава Україні!

Героям Слава!

ЗАЯВА

Голові Верховної Ради УССР
Кравчукові Леоніду Макаровичові
Голові Держтелерадіо УССР
копії: депутатам Народної Ради
засобам масової інформації

Вимагаємо надати 2 години телевізійного етеру у вечірний час з прямим телефонним зв'язком та попереднім повідомленням у засобах масової інформації про цю передачу з метою інформувати населення про вимоги нашого голодування та його причини.

Наполягаємо нашу вимогу задовільнити до 22-ої години 14 жовтня 1990 року.

У разі відмови залишаємо за собою право на більш радикальні засоби протесту.

Від голодуючих студентів Кузан Олег
Депутати Верховної Ради
Марія Куземко, Юрій Збітньов
Від учасників демонстрації
студент Київського інституту народного господарства
Сергій Круліковський
робітник НПО «Арма» Михайло Ляхов

від Виконкому Української Міжпартійної Асамблеї Петро Кагуй
депутат Хмельницької міської Ради Серенко Генадій

12 жовтня 1990 року

Відповідь надіслати до містечка голодуючих на пл. Жовтневої Революції (Незалежності) співголові акції голодування Олесю Донію.

ЗАКЛИК ДО ЗАГАЛЬНОУКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО СТРАЙКУ

12 жовтня 1990 року на майдані Незалежності (пл. Жовтневої Революції), де з політичними вимогами голодують студенти з усієї України, відбувся мітинг і багатотисячна демонстрація через усе місто в підтримку вимог студентів і на знак протесту проти ігнорації їх вимог комуністичною більшістю Верховної Ради УССР.

Бурхливий розвиток подій спричинило рішення комуністичної більшості у Верховній Раді не розглядати вимог страйкових комітетів, які були подані пакетом 1 жовтня і оголошені з трибуни М. Ратушним, а також повна ігнорація вимог студентів і їх акції протесту. Того ж дня 10.X.90 року було відхилено пропозицію Народної Ради поставити на голосування довіру до прем'єра УССР В. Масола. Увечорі обурені люди, насамперед студенти, вийшли на майдан Незалежності, де відбувся стихійний мітинг і було перекрито рух на Хрещатику.

12 жовтня студенти закликали до загальноукраїнського студентського страйку. Зранку тисячі студентів перекрили автотранспортний рух на Хрещатику і розпочали мітинг-вимогу, мітинг-протест. Виступили представники страйкуючих студентів, депутати Верховної Ради УССР С. Хма-

ра, М. Куземко та інші. З ініціативи заступника голови виконкому Міжпартійної Асамблеї П. Кагуя, депутатів Верховної Ради УРСР С. Хмари та М. Куземко по закінченні мітингу відбулася десятитисячна демонстрація, яка через усе місто протягнулася до заводу «Більшовик», де на той час перебував голова Верховної Ради Л. Кравчук. Перекривши рух автотранспорту, колона людей, серед яких переважна більшість студенти і учнівська молодь, скандували «Геть Масола, Кравчука!», «Україні — волю!». Демонстрація закінчилася пікетуванням заводу. Кравчукові була передана резолюція мітингу і вимоги студентів надати 2 години прямого етеру для проголошення на всю Україну своїх вимог, в противному разі вони залишають за собою право більш активних дій. На 15 жовтня призначений загальноукраїнський студентський страйк і демонстрація по Києву.

ДРУГИЙ КРОК ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Коли 2 жовтня 115 українських студентів приступило до голодівки проти намагань «групи 239» втягнути Україну в новий союзний договір, були великі побоювання, чи достатньо було першої сесії парламенту, щоб розбудити у мешканців східних і центральних областей України прагнення до державної незалежності.

Побоювання ці у певному сенсі були подиктовані і цинічною поведінкою апаратників, які засідають в парламентській палаті України. Після 10 жовтня, коли вони відкинули всі пропозиції демократичних сил, українська студентська молодь зрозуміла, що шлях до волі і добробуту — це шлях безкомпромісної боротьби. Молодим належить ініціатива утворення Громадського комітету підтримки голодуючих студентів. Студентську акцію безпосередньою участю в голодівці підтримали такі народні депутати: Марія Куземко, Степан Хмара, Володимир Колінець, Федір Свідерський, Левко Горохівський, Яків Зайко та інші.

Участь депутатів у студентській голодівці додала молоді віри в перемогу. 15 жовтня по всій Україні відбулися великі студентські акції та страйки. Взяла участь у них більша частина студентської молоді столиці України. Було зайнято молоддю головний корпус Київського державного університету та інші університетські приміщення.

До студентства потоком полилися телеграми від робітничих колективів України про їхню солідарність і підтримку. Потік демонстрантів збільшувався на вулицях столиці України з години на годину. Сотні тисяч київських школярів влаштували під синьо-жовтими прапорами вуличні демонстрації, в яких закликали своїх батьків стати з ними в ряд до борні за волю України.

Увечері 15 жовтня групі біля 200 студентів вдалося розбити табір біля самого входу до приміщення парламенту. Щоб не допустити до можливих інцидентів і провокацій, група народних депутатів з Народної Ради тримала чергування у студентському наметовому таборі.

16 вересня у парламенті почалась бурхлива дискусія над політичною ситуацією, що склалась в Україні. Частина з консервативного бльоку, в грубому стилі 70-тих років, вимагала введення у столиці України надзвичайного стану. Народна Рада вимагала задоволення вимог української молоді. Під тиском обставин консерватори мусіли погодитись на створення узгоджувальної комісії. Комісія опрацювала і винесла на парла-

ментське затвердження постанову, яка вважається другим, після «Деклярації», важливим кроком до державної незалежності України.

Постанову прийнято в цілому на сесії Верховної Ради УРСР 17-го жовтня (о 19-й годині) переважачою більшістю голосів.

* * *

Після другого великого кроку в напрямку до повної державної незалежності України з хвилюючою промовою до народу України звернувся з парламентської трибуни голова Народної Ради академік Ігор Юхновський. Він відзначив, що вперше в сучасній українській історії парламент прислуховується до голосу народу, до голосу молодого покоління. «Це, — висловив надію вчений, — запорука майбутніх контактів парламенту і народу, запорука того, що голос народу буде вислуховуваний найвищим органом державної влади України».

Коли в Києві відбувались ці важливі події, делегація від України перебувала в Москві на обговоренні проєкту переходу до ринкової економіки. Згідно з офіційним повідомленням імперської інформаційної програми «Время», українська делегація заявила, що Україна переходить до ринку власними шляхами і методами. Водночас делегація мала зустріч з міністром оборони СРСР маршалом Дмитрієм Язовим. Українці заявили йому, що захищатимуть право української молоді служити на території України.

Нижче подаємо тексти важливих документів, які передав нам по телефону народний депутат України Богдан Горинь.

ПРОТОКОЛ НОМЕР 1 (як в оригіналі)

З засідання узгоджувальної комісії Верховної Ради УРСР, утвореної 16 жовтня 1990 року.

Київ 16 жовтня 1990 року,

Узгоджувальна комісія в складі:

від депутатської більшості — Гуренко, Залудяк, Коцюба, Мороз, Сухий;
від Народної Ради — Головатий, Горинь, Філенко, Шевченко, Юхновський;

від Президії Верховної Ради — Плющ;
від запрошених представників студентів — Олег Барков, Сергій Башук, Олесь Доній, Маркіян Іващишин, Михайло Канафотський;

провела засідання з розгляду вимог голодуючих студентів, поданих до Президії Верховної Ради УРСР 2-го жовтня 1990 року.

З проєктом постанови ознайомлені і згодні

(підписи студентів)

З приводу висунених вимог висловилися всі члени узгоджувальної комісії та запрошені студенти. В ході обговорення було досягнуто згоди по всіх пунктах вимог, які запропоновані в проєкті постанови Верховної Ради УРСР.

Пропозиції членів узгоджувальної комісії Верховної Ради УРСР і представників студентів доручено опрацювати членам комісії — Морозу, Головатому — для складання проєкту постанови.

Головуючий — Плющ,
від депутатської більшості — Коцюба,
від Народної Ради — Головатий

ПРОТОКОЛ НОМЕР 2
Узгоджувальної комісії Верховної Ради УРСР

Київ 17 жовтня 1990 року.

Узгоджувальна комісія Верховної Ради УРСР у повному складі розглянула робочий проект постанови Верховної Ради УРСР про розгляд вимог студентів, які проводять голодування в місті Києві з 2-го жовтня 1990 року, і шляхом консенсусу прийняла проект постанови в остаточній редакції.

Текст проекту постанови додається (3 сторінки)

Головуючий — Юхновський;
від депутатської більшості — Коцюба;
від Народної Ради — Головатий.

Проект внесений узгоджувальною комісією Верховної Ради УРСР, утвореної 16 жовтня 1990 року.

Постанова

Верховної Ради Української РСР про розгляд вимог студентів,
які проводять голодування в місті Києві з 2-го жовтня 1990 року

Розглянувши вимоги студентів, які проводять голодування в місті Києві, передані Президії Верховної Ради УРСР 2-го жовтня 1990 року, та взявши до уваги результати узгоджувальної комісії Верховної Ради УРСР, утвореної 16 жовтня 1990 року, Верховна Рада Української РСР постановляє:

1. Стосовно проведення нових виборів: Впродовж другої сесії Верховної Ради УРСР прийняти закон про референдум в Українській УРСР, закон про політичні партії та організації в Українській РСР, закон про статус народного депутата Української РСР, передбачені порядком денним, та закон про вибори в Українській УРСР на багатопартійній основі.

В 1991 році провести в Українській РСР всенародне голосування (референдум) з питання довіри Верховній Раді Української РСР 12-го скликання. За його результатами вирішити питання про проведення нових виборів до кінця року.

2. Стосовно військової служби громадян України: Забезпечити проходження строкової військової служби громадянами України поза межами республіки тільки за добровільною згодою громадянина. З тією метою: до 31 грудня 1990 року прийняти закон про проходження строкової військової служби громадянами України на території республіки, закон про альтернативну військову службу, а також утворити необхідні державні органи.

3. Стосовно націоналізації майна КПРС та ВЛКСМ на території України: Відповідно до рішення Верховної Ради УРСР від 15 жовтня 1990 року, розглянути на сесійному засіданні висновки Міністерства Юстиції УРСР і державного арбітражу УРСР про націоналізацію майна КПРС та ВЛКСМ на території України і до 1-го грудня 1990 року утворити тимчасову комісію Верховної Ради УРСР з цього питання.

4. Стосовно союзного договору: Згідно з рішенням Президії Верховної Ради УРСР, схваленим сесією Верховної Ради УРСР 15-го жовтня 1990 року, спрямувати всі зусилля Верховної Ради УРСР на стабілізацію політичної і економічної ситуації в республіці, на побудову правової суверенної української держави, прийняття нової конституції Української респуб-

бліки, і поки цього не досягнуто, укладення союзного договору вважати передчасним.

5. Стосовно відставки голови Ради Міністрів УРСР: Прийняти до відома повідомлення голови Верховної Ради УРСР Кравчука Л.М. 18 жовтня 1990 року стосовно відставки голови Ради Міністрів УРСР Масола В.А. і вирішити це питання у порядку, передбаченому статтю 97 (9), статтю 108 (4) Конституції УРСР.

6. З метою створення правової основи для виконання цієї постанови, до 30 листопада 1990 року привести діючу Конституцію УРСР у відповідність до положень Деклярації про державний суверенітет України.

Члени узгоджувальної комісії:

від депутатської більшості — Гуренко, Залудяк, Коцюба, Мороз, Сухий;
від Народної Ради — Головатий, Горинь, Філенко, Шевченко, Юхновський;
від президії Верховної Ради УРСР — Плещ

Інформацію передали:
Галина і Мирослав Левицькі,
Інформаційний відділ
Львівської філії УРП
(«Львівські новини»)

ЗАЯВА ІІ СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ССР

За 10 днів Верховна Рада УССР ще раз підтвердила, що комуністична більшість, всупереч здоровому глуздові, спрямувала свої зусилля не на вирішення найважливіших питань життя народу України, а зайнята клопотами про збереження своїх вузькокастових інтересів.

Деклярація про суверенітет України не визнана правовим документом. Прийнятою 10 жовтня постановою перекреслюється попередню від 30 липня про проходження військової служби громадянами України на території УССР. Таким чином юнаки України і надалі служитимуть за межами нашої республіки. Верховна Рада взяла під захист голову бездіяльного уряду УССР В. Масола. Не виконано жодної вимоги голодуючих студентів, Асоціації демократичних Рад України, Всеукраїнського комітету солдатських матерів, волю громадян України, висловлену на численних мітингах, зборах, маніфестаціях.

Не маючи жодної змоги впливати на результати роботи сесії Верховної Ради УССР, ми, народні депутати України, приєднуємось до вимог голодуючих студентів і оголошуємо про свою участь в голодівці протесту 10 жовтня 1990 року.

Звертаємося до народу України підтримати ці вимоги.

Зайко Я., Ребрик В., Свідерський Ф.,
Горохівський Л., Хмара С., Бедзь В.,
Колінець В., Гудима О., Куземко М.

10 жовтня 1990 року,
Верховна Рада УССР

ЗАЯВА ГРУПИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ССР ЧЛЕНІВ НАРОДНОЇ РАДИ ДО НАРОДУ УКРАЇНИ

Дорогі Громадяни!

На сьогодні в Україні склалася надзвичайна ситуація.

В цю хвилину десятки тисяч людей блокують республіканський теле-радіоцентр із усіх боків.

Вони прийшли сюди із площі Незалежності від містечка студентів, які голодують на граніті вже понад 10 днів, де відбувся стихійний мітинг. Мітинг обурення викликаний рядом антидемократичних рішень консервативної більшості Верховної Ради.

Деструктивна діяльність комуністичної парламентської більшості розпочалася з так званої тисячометрової зони навколо будинку Верховної Ради.

Після цього найголовніший документ, покликаний стати фундаментом для будівництва незалежної Української Держави, «Деклярація про державний суверенітет України», був позбавлений правової і моральної цінності.

Наступним антинародним кроком нуменклатурної частини парламенту стало спотворення постанови про проходження військової служби громадянам України, яке виявилось у фактичному санкціонуванні подальшого проходження служби за межами України до 1994 року. Саме це означають так звані квоти на комплектування стратегічних частин імперської армії. У постанові говориться, що ці війська «забезпечують стратегічну оборону в інтересах республіки». Хто визначатиме, коли союзні війська діють в інтересах республіки, а коли в інтересах імперії? Чи хіба нас розстрілювали мільйонами і морили голодом мільйони ніби то не в наших інтересах? Постановою допускається також необмежене спрямування українських призовників за межі республіки «для набуття військових спеціальностей», що створює необмежені можливості військовому міністерству почувати себе і надалі господарем на українській землі. Консервативною більшістю вилучено з постанови навіть положення про пільги для трудівників села.

Кульмінацією торпедування демократії в Українській ССР стало цинічне відхилення групою 239 від розгляду сесією питання про вотум довір'я голові Ради Міністрів Масолу, під керівництвом якого фактично проводилося саботування попередніх демократичних рішень, в першу чергу «Деклярації про державний суверенітет України», який таким чином тримав курс на збереження єдиної і неділимої імперії.

Ще більш цинічним виглядало вилучення з порядку денного розгляду проекту закону про департизацію державних установ, органів внутрішніх справ, прокуратури, суду та КГБ, а також питання про вимоги страйкарів і голодуючих студентів.

Комуністична апаратна верхівка Української ССР рішуче пішла у безсоромний наступ на процеси демократизації, зневаживши сльози солдатських матерів, патріотичні почуття юнаків України, вимоги Асоціації демократичних Рад, робітничих страйкарів та студентів, які змагаються у тривалій голодівці.

Сьогодні народні депутати України хотіли про все це розповісти по республіканському телебаченню одразу після закінчення сесії. Однак їм не дозволили цього зробити керівники телерадіокомітету, посиляючись на

заборону голови Верховної Ради УРСР Леоніда Кравчука. Але вони були змушені надати нам прямий етер під тиском демонстрантів.

Ми заявляємо також, що сьогодні до голодуючих студентів з тими ж вимогами приєднується група народних депутатів України. Серед них — Степан Хмара, Яків Зайко, Богдан Ребрик, Федір Свідерський, Левко Горохівський, Віктор Бедь, Володимир Колінець, Олександр Гудима, Марія Куземко.

Народ України повинен знати, як йому служать народні обранці. Повинен знати, що Народна Рада, властиво, вичерпала майже всі свої можливості парламентської боротьби. Нехай слово скаже народ України.

Народні депутати України:

Олесь Шевченко, Степан Хмара, Генріх Алтунян, Віктор Бедь, Ярослав Кендзьор, Богдан Ребрик, Олександр Ємець, Яків Зайко, Олександр Гудима, Володимир Колінець, Дмитро Чобіт, Марія Куземко, Тарас Нагулко, Левко Горохівський, Іван Макар

10 жовтня 1990 року,
м. Київ

КОНФЕРЕНЦІЯ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ

Київ. Тут у днях 13-14 жовтня відбулася конференція національно-демократичних рухів поневолених народів совєтської імперії, яка збирається раз на три місяці. На ній були присутні представники восьми народів. Вперше прибули представники Середньої Азії.

Партії та організації, які взяли участь в роботі конференції:

- національно-демократична партія Грузії;
- партія національної незалежності Грузії;
- татарська партія національної незалежності;
- організація кримсько-татарського національного руху;
- Українська Міжпартійна Асамблея;
- Українська Республіканська Партія;
- націонал-демократична партія Білорусії;
- Естонська партія національної незалежності;
- Войовнича Солідарність (Польща).

На конференції було прийнято 5 резолюцій:

- «На підтримку голодуючих студентів», що голодують в Києві, протестуючи проти нового союзного договору;
- «Про службу в совєтській армії», в якій закликають бойкотувати рекрутування до совєтської армії;
- «Про спільні засади національно-демократичних рухів», в якій відзначається антикомуністичність та боротьба проти російського імперіалізму;
- «На підтримку білоруських та середньоазійських національно-демократичних рухів»;
- «Про міжнародний трибунал над злочинами комунізму», в якій звертаються до урядів та народів світу, до кожного, хто має свідчення про злочини комунізму, включитися в підготовку такого трибуналу.

Конференцію організував та вів представник України Гура Степан.

ЗАСТУПНИКИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»

АВСТРІЯ:

*M. Petruszczak
Walzmanstr. B. A/Z 2.
Salzburg-Aigen.*

ФРАНЦІЯ:

*Union des Ukrainiens de France
186, Blvd. St-Germain
75261 PARIS Cedex 06.*

АВСТРАЛІЯ:

*Postup Ukrainian
Co-operative Trading Society,
902 Mount Alexander Road,
Essendon, Victoria, 3040.*

КАНАДА:

*The League for the Liberation
of Ukraine, 140 Bathurst St.,
Toronto, Ont., M5V 2R3.*

АРГЕНТИНА:

*W. Zastawnyj
1425 Soler, 5039 — BS AIRES.*

НІМЕЧЧИНА:

*"Schlach Peremohy"
8000 München 80,
Zeppelinstr. 67.*

БЕЛЬГІЯ:

*Mr. O. Kowal
72 Blvd. Charlemagne,
1040 BRUXELLES.*

США:

*Mr. H. Cebrij
136-2nd Ave.,
New York, N.Y., 10003.*

Чикаго і околиця:

*Bohdan Kaszuba
6427 W. Forest Preserve Drive,
Harwood Heights, Ill. 60656.*

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ЦЕ НАЙКРАЩИЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК ДЛЯ ВСІХ: КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ І КОЖНОЇ УКРАЇНКИ, СЛУЖИТЬ ТІЛЬКИ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І ЙОГО БЕЗКОМПРОМІСОВІЙ БОРОТЬБИ ЗА УССД!

СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК: ВПЛАТІТЬ, ПЕРЕДПЛАТУ, ПРИЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ТА РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЙОГО ВСЮДИ, ДЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНЦІ.
